TOTAL

Daniel Appriou

TRUCURI ȘI STRATAGEME ale istoriei

PARALELA 45 EDITURA

TOTAL

Colecţie coordonată de Aurelia Ciobanu

Editor: Călin Vlasie

Redactor: Aurelia Ciobanu
Tehnoredactor: Marius Badea
Coperta colecţiei: Ionuţ Broştianu
Prepress: ART CREATIV

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
APPRIOU, DANIEL
Trucuri şi stratageme ale istoriei / Daniel Appriou ;
trad. de Irina Lulciuc. - Piteşti : Paralela 45, 2011
ISBN 978-973-47-1334-9

I. Lulciuc, Irina (trad.)

94(100)

Daniel Appriou
Ruses et stratagèmes de l'histoire.
De l'Antiquite à la Seconde Guerre Mondiale
Lucrarea a fost publicată iniţial în limba franceză.

Copyright ©Acropole, un département de Place des Editeurs, 2007.
Tous droits reservés.

Copyright © Editura Paralela 45, 2011, pentru prezenta ediţie

Daniel Appriou

Trucuri şi stratageme ale istoriei

Din Antichitate până la cel de al Doilea Război Mondial

Traducere de IRINA LULCIUC

Lui Charles-Emmanuel,
Jean-Baptiste,
Arielle-Anne,

cât şi tuturor celor vicleni, şireţi, rafinaţilor,
şmecherilor şi prefăcuţilor.

Spiritul uman este fertil în tertipuri şi stratageme.
(Fénelon)

Cuvânt-înainte

De-a lungul istoriei conflictelor umane, capii militari au reportat adesea victoria prin viclenie dacă doar simpla utilizare a forţei nu le-o permitea.

Din timpuri îndepărtate s-au găsit apărători ai stratagemelor militare care, dacă nu aveau privilegiul unei confruntări directe, permiteau cel puţin cruţarea vieţilor umane. Astfel era grecul Tucidide care considera că cel mai bun general era cel care se pricepea cel mai bine la vicleşuguri. Asemenea şi Homer, care, stabilind ca principiu prealabil că trebuie să faci cel mai mare rău posibil duşmanilor tăi, recomandă utilizarea contra acestora a înşelătoriei de orice natură ar putea fi aceasta.

Sfântul Ioan Hrizostomul nu se sfia să afirme că împăraţii care utilizaseră surpriza, viclenia şi şmecheria pentru a reuşi în acţiunile lor erau demni de lăudat.

Frederic al II-lea, împărat german, scria că cel care participă la război se serveşte când de pielea de leu, când de cea de vulpe şi că acolo unde forţa eşuează, viclenia nu dă greş.

Generalul Colin Gubbins (şef la SOE, Organizaţia Operaţiuni Speciale, creată de englezi în 1940) consemna: „Oricât de detestabilă ar fi înşelătoria în alte domenii, ea este demnă de laudă şi de apreciere în rezultatul unui război, iar cel care câştigă în faţa duşmanului său prin viclenie este la fel de demn de preţuire ca acela care câştigă prin forţă."

Această carte vă prezintă unele dintre cele mai uimitoare stratageme ale Istoriei, din Antichitate până la al Doilea Război Mondial.

ŞIRETENIA FEMEILOR

LAIOS ŞI IOCASTA

De câteva luni, Laios, regele Thebei, o neglija pe soţia sa, Iocasta. Totuşi, nu era vorba despre intervenţia niciunei rivale, sentimentele regelui fiind aceleaşi ca în prima zi. Iocasta îl interogă pe soţul său, însă acesta păstră tăcerea, nedorind să îşi dezvăluie motivele acestei abstinenţe prelungite.

Cu ceva timp în urmă, în cel mai mare secret, Laios se duse la Delfi pentru a o interoga pe preoteasa lui Apollo. Cum oracolul nu putea fi consultat decât într-o singură zi pe lună, şi anume în ziua a şaptea, erau o mulţime de oameni la poalele muntelui Parnas, acel loc măreţ pe care grecii îl considerau centrul Pământului.

Laios coborî spre templul lui Apollo însoţit de alte persoane avide să cunoască ce le rezerva viitorul. Treptele înguste şi abrupte, întunericul aproape complet, impresia de mister, se adăugau neliniştii pe care o resimţea fiecare. Vizitatorii interogau oracolul despre diverse subiecte obişnuite: Era înţelept să se căsătorească cu acea femeie? Putea să plece în călătorie sau să o amâne? Care ar fi momentul potrivit pentru conceperea unui copil? Va cunoaşte gloria şi bogăţia sau o nenorocire îi va bate la uşă?

Preoteasa lui Apollo răspundea la orice întrebare şi fiecare îşi găsea în oracol răspunsul la speranţele sau la temerile sale. În marea sală luminată de torţe, se găseau câţiva preoţi îmbrăcaţi în robe albe care aşteptau cu o atitudine solemnă ca grupul celor care veneau să consulte oracolul să se oprească. O tăcere totală învăluia acest loc sacru şi ceremonia misterioasă care urma să înceapă.

În peretele din spate, ce dădea spre mare, se deschidea un tunel subteran de vreo zece metri prin care preoteasa îşi

făcea apariţia. Doar ea avea dreptul să folosească acest pasaj care cobora spre templu. În vârstă de vreo cincizeci de ani, femeia care apăru din acel tunel avea o înfăţişare obişnuită ce nu se potrivea cu imaginea pe care ţi-o faci despre un oracol.

Fără a privi grupul celor care doreau să o consulte în acea zi, preoteasa se îndreptă spre un izvor sacru, bău o înghiţitură de apă şi făcu câteva ritualuri necesare pentru buna desfăşurare a ceremoniei. Preoţii şi vizitatorii, în aceeaşi stare de nemişcare, urmăreau din priviri mişcările lente şi calculate ale acestei femei, cuvintele căreia le vor schimba poate tot restul existenţei lor.

În apropierea izvorului, aburi pătrunzători de tămâie se ridicau dintr-o gaură săpată la nivel cu solul, între dale, ceea ce dădea ceremoniei o înfăţişare şi mai ireală. Preoteasa se apropie de un vas aşezat în apropierea unui trepied, luă trei frunze de dafin pe care începu să le mestece cu grijă. Odată ce aceste frunze fură făcute terci, femeia se aşeză pe trepied şi fu învăluită de rotocoalele de tămâie. Preoţii se apropiară şi preoteasa începu să se agite, să gesticuleze într-un mod violent şi incoerent, răsucindu-şi braţele, încovoindu-se din faţă spre spate, scuturându-şi violent capul, ca şi cum ar fi fost posedată de spiritul care venea din pământ.

Un preot, ţinând o capră de un căpăstru din piele, stropea animalul cu apă rece. Capra tremura din toate membrele ceea ce indica că Apollo era favorabil şi că ceremonia putea să continue.

Preoteasa, a cărei frenezie atinsese paroxismul, scotea ţipete şi sunete de neînţeles pentru cei prezenţi, dar pe care preoţii se grăbeau să le noteze cu mare atenţie. Câteva minute mai târziu, spiritul divin părăsea treptat corpul femeii care, fără să scoată un cuvânt, ieşea prin tunelul subteran. Atunci când preoţii terminaseră transcrierea oracolului, vizitatorii se prezentau unii după alţii pentru a adresa întrebarea, nu fără a achita mai întâi preţul pentru consultaţie.

Atunci când Laios se apropie pentru a cunoaşte viitorul neamului său, preotul îi răspunse – în versuri, după cum era

tradiţia – că dacă va avea un fiu de la soţia sa Iocasta, multe nenorociri se vor abate asupra sa. Fiul său îl va ucide şi se va căsători cu mama sa. Ambiguitatea intenţionată oferită de preoţi nu îi permise lui Laios să ştie mai multe şi astfel regele Thebei se întoarse în Beoţia cu această ameninţare atârnându-i deasupra capului.

Iocasta nu fusese informată de regescul ei soţ de ameninţările proferate de oracol şi tot nu înţelegea de ce era neglijată. Această situaţie neputând continua la nesfârşit, ea încercă să-l convingă pe soţul său să se gândească la descendenţi. În zadar. Laios, respectuos faţă de oracol, dar şi cu teamă, păstra distanţa faţă de patul Iocastei fără a-i oferi nicio explicaţie.

Convinsă că niciun argument nu ar birui această abstinenţă inexplicabilă, regina recurse la o tertip pentru a obţine din nou favorurile soţului său. Pe ascuns, pregăti un amestec de vinuri îmbătătoare şi decocturi misterioase cu efect irezistibil. Vicleşugul avu efectul pe care-l dorise Iocasta şi Laios, atât îndrăgostit cât şi ameţit, o onoră pe soţia sa chiar în acea seară.

Odată trezit din beţie, îşi dădu seama de capcana în care căzuse şi, atunci când Iocasta declară că era însărcinată, regele Thebei nu mai avu decât o singură speranţă: ca soţia sa să nască o fată; dar, din păcate, născu un băiat. Neliniştea îl cuprinse pe Laios, însă nu putea omorî copilul el însuşi şi preferă să-l abandoneze pe muntele Cithaeron, un loc pustiu şi neprimitor. Legând sugarul de picioare de un copac, se îndepărtă convins că nu putea supravieţui într-un astfel de loc. După puţin timp, nişte păstori găsiră copilul şi îi dădură numele de Oedip crescându-l ca pe propriul lor fiu. Crescând, Oedip (numele însemna „picioare umflate" ca urmare a stării picioarelor sale atunci când fu eliberat din incomoda postură) îşi consultă la rândul său oracolul şi preferă să părăsească locurile natale, gândindu-se că ar putea preveni nefericita prezicere.

Câţiva ani mai târziu, în urma unei încăierări, Oedip îl omorî, fără să ştie că era vorba de tatăl său, pe un bătrân

irascibil, care, din carul său, refuză să-l lase să treacă. Aflând după aceea că Theba se afla sub tirania Sfinxului, reuşi să scape de bestie şi, ca recompensă, primi tronul oraşului, rămas liber după moartea regelui. În acelaşi timp obţinu şi mâna Iocastei, văduva lui Laios, care era şi mama lui.

Informat de actul său de paricid şi de legătura sa incestuoasă, Oedip îşi scoase ochii. Iocasta, a cărei viclenie fu la originea dramei, se spânzură de disperare.

Numele „laios" făcând referinţă la un lung discurs, uneori plictisitor, a fost inventat în anul 1804 de către elevii Şcolii politehnice, care, trebuind să scrie un text despre destinul regelui Thebei fură, fără îndoială, prea puţin inspiraţi.

IEŞIREA PE ASCUNS

În timpul uneia dintre cele trei expediţii contra Spartei, generalul teban Epaminondas, aflând că Phebiade, cu care avea o dispută mai veche, se retrăsese într-o citadelă din Cadmeea, decise să-i joace o festă fatală.

Cu câţiva ani în urmă, Phebiade se îndrăgostise de Amphia, soţia lui Epaminondas, care nu dorise deloc să cedeze avansurilor sale; totuşi, acest fapt nu l-a împiedicat pe Phebiade să răspândească zvonul că Amphia, ca toate celelalte femei, căzuse pradă farmecului său.

Ora răzbunării avea să sune pentru general. Epaminondas reuşise să o convingă pe soţia sa să-l contacteze pe Phebiade în secret şi să-l lase să creadă că ceea ce era doar un zvon putea să devină realitate.

Amphia acceptă să joace acest rol şi nu întâmpină nicio dificultate în a stabili o întâlnire. Pentru a face aventura mai picantă, ea îl anunţă că va veni într-o seară însoţită de câteva prietene care nu-şi vor înfrâna farmecele faţă de ofiţerii săi. Phebiade, văzându-şi dorinţa sa cea mai arzătoare pe punctul de a se realiza, se grăbi să-şi dea acordul. În ziua stabilită, Amphia şi alte cinci tinere se prezentară cu faţa acoperită de văluri la uşa secretă a fortăreţei. Santinelele, care erau la

curent, lăsară să intre acest cortegiu ciudat pe care îl conduse imediat la locuinţa lui Phebiade.

Datorită alcoolului, seara risca să se transforme într-o orgie când, către miezul nopţii, Amphia i-a cerut lui Phebiade permisiunea să părăsească fortăreaţa pentru a face un sacrificiu nocturn în cinstea fericirii pe care pretindea că o cunoaşte.

După numeroase îmbrăţişări şi promisiuni, cele şase tinere femei îşi abandonară în plin chef tovarăşii care erau deja ameţiţi bine şi ieşiră din fortăreaţă anunţând gărzile că se vor întoarce în scurt timp.

Prin întuneric, Amphia şi însoţitoarele sale se grăbiră spre un loc anume unde întâlniră cinci bărbaţi care fuseseră aleşi dintre cei fără barbă şi de înălţime medie. Într-o clipită, cele cinci femei îşi schimbară hainele cu soldaţii care, cu faţa acoperită şi spadele ascunse în faldurile ample ale rochiilor, o urmară pe Amphia către fortăreaţă. După cum stabiliseră, gărzile, care recunoscură vocea şi silueta soţiei lui Epaminondas, îi lăsară să intre. Conduşi de Amphia, grupul se îndreptă spre sala unde cheflii a căror minte era din ce în ce mai înceţoşată, începură să se îngrijoreze. Atunci când văzură lamele ieşind de sub voaluri, puţini înţeleseră că au fost păcăliţi şi nici unul dintre ei nu avu răgazul să scoată vreun ţipăt.

Nimeni nu ştie cum au reuşit cei cinci bărbaţi şi femeia să iasă din fortăreaţă. Poate gărzile au avut aceeaşi soartă ca şi ofiţerii...

RĂPIREA SABINELOR

Potrivit legendei, Remus şi fratele său geamăn Romulus, fiii lui Marte şi ai lui Rhea Silvia, fuseseră abandonaţi de mici, într-un coş încredinţat valurilor Tibrului. Fluviului îi fu milă fără îndoială de aceste două fiinţe plăpânde şi îi duse fără probleme într-un loc mlăştinos unde leagănul se opri pe uscat.

Ţipetele bebeluşilor înfometaţi atraseră atenţia unei lupoaice care-i lăsă să se hrănească salvându-le astfel viaţa. Scena avu şi un martor în persoana ciobanului Faustulus care, ca de obicei, îşi ducea caprele să pască la poalele dealului Palatin. Surprins şi chiar impresionat de această scenă miraculoasă, Faustulus se uită la cei doi gemeni şi la înfiorătoarea lor doică. Sătuli, bebeluşii adormiră şi lupoaica dispăru. Luând leagănul, ciobanul duse cei doi copii la locuinţa sa, le dădu numele de Remus şi Romulus şi decise să-i crească.

Anii trecură. Ajunşi la vârsta adolescenţei, Remus şi Romulus, aflară de secretul naşterii lor şi deciseră să fondeze o cetate acolo unde au fost găsiţi, la poalele muntelui Palatin.

Prin tragere la sorţi, Romulus fu ales rege al cetăţii, însă Remus acceptă cu dificultate această decizie şi nu ezită să-şi exprime ranchiuna şi dispreţul faţă de fratele său.

Prima decizie a regelui Romulus fu să traseze hotarele oraşului său printr-o brazdă săpată cu ajutorul unui plug. La interior trebuia construită cetatea peste care Romulus dorea să domnească. Remus îl privi pe fratele său cum se preocupa de treburile sale şi, atât în derâdere cât şi pentru a-l sfida, trecu hotarul a ceea ce urma să devină cea mai mare putere a lumii.

Ofensat de lipsa de respect faţă de ceea ce el considera ca o datorie sacră impusă de naşterea lor de rang mare, Romulus îl omorî pe Remus în urma unei înfruntări violente, în anul 753 înainte de Hristos.

Acest hotar va fi mai târziu concretizat de celebrul râu Rubicon pe care Cezar l-a trecut înarmat în noaptea de 11 spre 12 ianuarie a anului 49 înainte de Hristos, după ce a pronunţat faimoasele cuvinte „Alea jacta est", zarurile au fost aruncate. Republica romană prevăzuse să se protejeze de o astfel de „invazie" cu proprii săi soldaţi: un decret al Senatului interzicea de fapt oricărui general roman să treacă râul Rubicon în fruntea trupelor sale, fie că era vorba de o legiune sau de o simplă cohortă, fără să fi primit un ordin. Cel care îndrăznea să sfideze autoritatea Senatului, era declarat nelegiuit şi era sortit zeilor infernului.

Dincolo de această legendă, s-a dovedit că oraşul Roma îşi are originea la poalele acestui munte Palatin, una dintre cele şapte coline ale malului oriental al Tibrului. Cercetările arheologice permit afirmaţia că, din epoca Fierului, un fel de comunitate s-a instalat în acest loc. Săpăturile italianului Darico au scos la suprafaţă un ansamblu de colibe mici şi bordeie din argilă cu acoperişuri din paie în care trăiau câteva sute de persoane, primii supuşi ai regelui Romulus. Realitatea se împleteşte adesea cu ceea ce se crede a fi legendă.

Rămas şef unic al acestei incinte pe care o trasase, Romulus se strădui să atragă locuitori, oferindu-le un adăpost tuturor dezmoşteniţilor din Latium şi din alte regiuni ale Italiei centrale. Cei fără adăpost, nevoiaşii, şchiopii şi oamenii fără credinţă sau lege, oamenii liberi şi sclavii, s-au prezentat la hotarele noii cetăţi, atraşi de promisiunile lui Romulus, care s-a angajat să le ofere un adăpost în incinta oraşului. Oricare ar fi trecutul acestor oameni, totul va fi dat uitării, măturat, şters doar prin voinţa lui Romulus. Iertate le vor fi mârşăviile, absolvite le vor fi crimele, ignorată va fi urâţenia morală; fondatorul Romei le oferea un adăpost unde toţi puteau să-şi găsească de acum înainte locul. Bordeiele din argilă se înmulţiră şi fură în curând înlocuite de construcţii rezistente; luă fiinţă un fel de societate, compusă din oameni de origini diverse, dar care se simţiră dintr-o dată uniţi prin apartenenţa la acelaşi loc, sub conducerea unui singur om, Romulus.

Roma se dezvolta ca suprafaţă şi ca putere; Romulus îşi stabilise deja autoritatea numind o sută de senatori, strămoşii viitorilor patricieni, însă expansiunea era limitată de imposibilitatea de a da naştere unui număr suficient de copii. Femeile, la Roma, erau încă în număr prea mic pentru a satisface pretendenţii la căsătorie. Contactele stabilite cu triburile vecine, volscii, siculii, rutulii, pelasgii, sabinii, nu se concretizau decât rar prin căsătorii din cauza reputaţiei detestabile a romanilor. Din aceste uniuni imposibile depindea totuşi viitorul cetăţii!

Romulus, la sfatul Senatului său, decise să aducă femeile cu forţa pentru a înmulţi numărul familiilor şi în acest scop invită triburile vecine să participe la jocurile organizate în cinstea lui Neptun[1].

În ziua stabilită, sabinii au ajuns la Roma însoţiţi de soţiile şi copiii lor; avizi de spectacole de arenă, erau decişi să le arate Romanilor valoarea poporului lor.

Statuia zeului mărilor le apăru în mijlocul pieţii. Cu barbă şi cu părul lung, Neptun, cu tridentul în mână, stătea drept la prora unei nave; la picioarele sale, un delfin părea subjugat. Această statuie, care evoca forţa şi puterea pe care zeul le avea asupra valurilor şi asupra marinarilor care se aventurau pe mare, răspândea o măreţie de care sabinii fură impresionaţi.

Jocurile începură în sunet de trompete şi de buciume. Toţi spectatorii erau instalaţi de ceva vreme când, la un anumit semnal, ne spune Titus Livius în *Istoria Romei*, un mare număr de tineri romani se năpustiră asupra invitaţilor şi, fără nicio reţinere, puseră mâna pe tinerele sabine. Surpriza a fost atât de mare şi lovitura atât de bine pregătită încât orice

[1] Zeu al mărilor, era unul dintre cei mai slăviţi zei de către romani (dar şi de greci, la care era cunoscut sub numele de Poseidon), care au ridicat un număr mare de temple în onoarea sa, de-a lungul ţărmurilor. Sărbători grandioase şi jocuri importante adunau mii de romani în arene (şi pe greci în apropierea istmului Corintului) în luna iulie, când se desfăşurau Zilele zeului Neptun, în timp ce luna februarie era în totalitate consacrată cultului acestuia.

tentativă de rezistenţă din partea sabinilor s-a dovedit a fi inutilă.

Prizonierele fură imediat îndepărtate de arenă sub escortă în timp ce un val de panică îi cuprinse pe nefericiţii invitaţi, care înţeleseseră în cele din urmă în ce capcană au căzut. În confuzia care urmă, mamele izbucniră în lacrimi, fugind cu copilaşii în braţe de teamă să nu le fie răpiţi. Taţii încercară să-i învinuiască pe romanii care erau în ariergardă, însă câteva spade scoase din teacă îi făcură imediat să înţeleagă că totul era în zadar. Fuga rămânea singura ieşire posibilă.

Cu ceva timp după aceea, tinerele prizoniere fură conduse în diverse locuinţe pentru a-şi întâlni viitori soţi, cele mai frumoase fiind rezervate membrilor consiliului care nu aveau încă soţii.

Sabinii, odată reîntorşi acasă, se revoltară contra acestor acţiuni incalificabile; ruşinea că au fost înşelaţi şi durerea că şi-au pierdut fiicele îi îndemnă să ridice armele împotriva romanilor, însă încercarea sabinilor, care intervenea între taţii şi soţii lor, determină evitarea unei vărsări de sânge.

Anii trecură şi sabinii veniră să trăiască la Roma, stabilindu-se pe Quirinal şi Viminal, trăind în pace cu romanii. Romulus îşi atinsese scopul. Cele două popoare se amestecară pentru a forma doar unul singur. În acelaşi fel statul latino-sabin deveni curând statul roman a cărui influenţă crescu odată cu trecerea anilor până când absorbi rând pe rând toate celelalte state din peninsulă şi deveniră nemuritoarea Roma.

DESPARTE PENTRU A CUCERI

HORAŢII ŞI CURIAŢII

Cu şase secole înainte de era noastră, Roma nu atinsese încă puterea sa deplină şi trebuia să ţină seama de ambiţia Albei a cărei hegemonie se exercita asupra celorlalte oraşe ale Latium-ului. Răbdători, etruscii aşteptau să cunoască învingătorul pentru a ataca la rândul său.

Sub domnia lui Tullus Hostilius, cel de al treilea rege al Romei, a fost încheiat un acord pentru a evita înfruntarea dintre cele două cetăţi; în loc să realizeze o întâlnire între armatele Romei şi Albei, fură aleşi trei combatanţi de fiecare parte. Cel care reporta victoria primea supunerea oraşului învins; această decizie înţeleaptă care scutea pierderea multor vieţi fu însoţită de o clauză care preciza că învingătorul va exercita asupra învinsului o „autoritate blândă şi moderată" (Titus Livius, *Istoria Romei*, Cartea I).

Cei trei horaţi şi cei trei curiaţi, trei fraţi romani contra trei fraţi din Alba, având forţe aproape egale, se întâlniră în ziua stabilită pe un teritoriu neutru.

Aşezaţi de o parte şi de alta a câmpului de luptă, cele două armate văzură cum ies din rândurile lor campionii desemnaţi: cei trei horaţi şi cei trei curiaţi, purtând coif şi platoşă, se îndreptară spre centru cu spada în mână.

Încurajaţi de strigătele susţinătorilor lor, cei şase bărbaţi se priviră îndelung, conştienţi de importanţa bătăliei. Speranţele celor două popoare se bazau pe forţa, pe îndemânarea şi pe viclenia lor. Mai rar un astfel de context şi asemenea consecinţe depinseseră de un număr atât de mic de oameni, iar cele două armate o ştiau prea bine. Soldaţii, cu spadele deasupra capului, îşi luau din ţipetele lor întreaga forţă necesară pentru confruntare, înţelegând că, de data aceasta, soarta bătăliei nu era direct în mâinile lor.

Un bucin le dădu semnalul de luptă şi dintr-o dată liniştea înlocui urletele celor două armate. Cei şase campioni se înfruntară şi, cu spada înainte, se năpustiră unii asupra celorlalţi.

De la prima ciocnire, sângele curse şi, de o parte şi de cealaltă, strigătele se răspândiră. Spadele se loveau cu toată greutatea asupra coifurilor, alunecau pe platoşe, crestau braţe şi străpungeau piepturi, loveau cu vârful şi cu tăişul, tăind carnea şi străpungând muşchii. Soarta părea că luase populaţia din Alba sub aripa sa ocrotitoare şi, în curând, doi romani se prăbuşiră, străpunşi de lovituri. Din rândurile celor din Alba, urlete de bucurie urcară, măreţe, şi Roma se vedea deja supusă.

Observând nenorocul fraţilor săi, supravieţuitorul se trezi singur în faţa celor trei curiaţi, grav răniţi, dar care se mai ţineau încă pe picioare. Unul nu putea să-şi ţină spada decât cu ambele mâini, altul se clătina din cauza durerii din coapsă care era tăiată în profunzime, celălalt, nemişcat, încerca să-şi recapete suflul. Aclamaţi de cei din Alba, cei trei curiaţi se apropiau deja de ultimul roman. Ultimul dintre horaţi, privindu-şi fraţii care zăceau în jurul său, înţelese că era înconjurat; cu siguranţă că rănile sale erau uşoare şi braţul putea încă să ridice spada, dar simţea cum cercul se strânge în jurul său. Ţipetele îi determinau pe curiaţi să grăbească sfârşitul acestei lupte de al cărei rezultat nu se mai îndoia nimeni. Să înfrunţi singur trei albani, chiar şi răniţi, părea o nebunie, iar printre romani descurajarea înlocuise entuziasmul iniţial. În faţa pericolului, cel rămas dintre horaţi se întoarse şi o luă la fugă sub ploaia de glume proaste a duşmanilor şi insultele romanilor. Stimulaţi de primul lor succes, cei trei curiaţi se porniră să-l urmărească pentru ca victoria să fie completă şi supunerea Romei totală. Cel mai curajos dintre cei trei se avântă primul şi îl ajunse pe fugar care dintr-o dată îl înfruntă. Surprins de această rezistenţă, albanul înţelese că romanul nu fugise, ci, incapabil să-i înfrunte pe cei trei duşmani la un loc, le jucase fenta pentru a-i ataca separat.

Prea slab pentru toţi, prea puternic pentru fiecare
Ştie bine să iasă dintr-o situaţie atât de riscantă:
Aleargă pentru a-i înfrunta mai bine şi această viclenie iscusită
Îi desparte cu dibăcie pe cei trei fraţi pe care îi înşală.

Corneille, *Horaţiu,* actul IV, scena 2

Întorcându-se, cel din faţă îi văzu şi pe fraţii săi care se năpustiră după urmărit, dar erau deja la distanţe diferite. Câteva minute mai târziu, ţipetele de bucurie se schimbară pe loc: cei doi curiaţi zăceau la câţiva metri unul de celălalt, în timp ce romanul, fără suflare, însă din nou plin de speranţă, îşi revenea şi se îndrepta spre unicul supravieţuitor; străpuns de lovituri şi de-abia capabil să-şi ridice braţul şi spada, descurajat de o schimbare atât de bruscă a sorţii, văzând cadavrele fraţilor săi, albanul avansa spre horaţiu:

Şi ca o victimă pe treptele unui altar
Părea că îşi oferă gâtul celei din urmă lovituri

Corneille, *op.cit*

Sigur de victoria sa, stimulat de strigătele de bucurie, Horaţiu, ridicându-şi spada, se întoarse spre romani: „Primii doi albani au fost sacrificaţi pentru sufletele fraţilor mei; acesta, spuse el arătând spre ultimul dintre curiaţi, care, resemnat, părea hipnotizat, este pentru cauza acestui război; îl sacrific pentru ca Roma să comande asupra albanilor"

(Titus-Livius, *op.cit*)

Cum, în arenă, animalul înmărmurit aşteaptă lovitura finală, aşa şi ultimul dintre curiaţi primi lovitura de spadă care-i străpunse gâtul.

Răsturnându-l pe învins, Horaţiu luă corpul neînsufleţit şi, ridicându-l deasupra capului, se întoarse spre ai săi care-l înconjurară deja pentru a-l conduce triumfal.

Desigur, exemplul este rar şi demn de reţinut
Să-ţi găseşti prin fugă drumul către glorie.

Corneille, *op.cit.*

Un exemplu nu chiar atât de rar pentru că, după mulţi ani de la înfruntarea între horaţi şi curiaţi, o fugă prefăcută le aduse şi ea victoria celor care, la o răscruce a luptei, păreau învinşi.

BĂTĂLIA CELOR TREIZECI

În anul 1351, în timpul războiului de succesiune din Bretania, se împotriveau două tabere, fiecare cu câte un Jeanne în fruntea lor, Jeanne de Penthièvre şi Jeanne de Montfort. Ca şi pentru armatele romană şi albană, s-a decis evitarea unei înfruntări generale lăsând soarta armelor în mâinile a treizeci de soldaţi aleşi din fiecare tabără.

Jean de Beaumanoir, susţinător al lui Penthièvre, propuse ca această luptă neobişnuită să aibă loc la Bemborough, guvernatorul castelului din Ploërmel, care era de partea lui Montfort.

La 27 martie 1351, cei doi bărbaţi se întâlniră, însoţiţi de treizeci de cavaleri, pe landul Mie-Voie din Bretania, între Josselin şi Ploërmel, în faţa unei asistenţe compusă dintr-un număr destul de mare de curioşi, ca şi cum ar fi fost vorba despre o simplă întrecere şi nu de o luptă până la moarte. Beaumanoir nu îşi luase decât bretoni ca şi camarazi de arme: zece cavaleri şi douăzeci de scutieri. Cât despre Bemborough, acesta se prezentă cu douăzeci şi patru de englezi, cinci bretoni şi un galez.

Oamenii lui Bemborough fură curând în avantaj eliminând cinci bretoni din luptă, însă Beaumanoir, insuflând un nou elan supravieţuitorilor, rezistă cu vitejie. Înfruntarea dura de mai multe ore când, de comun acord, se decise o încetare a ostilităţilor pentru ca supravieţuitorii să-şi recapete respiraţia.

După această pauză, cei doi şefi se întâlniră faţă în faţă, iar Bemborough, între două mişcări ale săbiei sale greoaie, îi strigă lui Beaumanoir să se predea pentru a le cruţa viaţa

oamenilor săi. Să se predea? Însemna că nu-i cunoaşte bine pe bretoni. Scutierul Keranrais, venind în ajutorul seniorului său, cu o lovitură de lance, îl învinse pe Bemborough, asupra căruia Geoffroy du Bois se repezi pentru a-i reteza capul. Grav rănit, Beaumanoir ceru de băut, însă primi următorul răspuns din partea lui Geoffroy du Bois: „Bea-ţi sângele, Beaumanoir, şi îţi vei potoli setea!"

În ciuda înfrângerii seniorului său, tabăra lui Montfort nu voia să se recunoască învinsă; Guillaume de Montauban, din tabăra lui Penthièvre, care dobora doi englezi dintr-o lovitură, se trezi dintr-o dată împins spre un copac şi constrâns să-şi menţină duşmanul la distanţă cu lovituri puternice de sabie; realizând că nu va fi posibil să reziste mult timp atacurilor, sări pe un cal al cărui cavaler zăcea la pământ cu coiful pe cap. Urmărit de cei doi atacatori, Montauban, dând pinteni calului, se îndepărtă galopând ca şi cum ar fi fugit pentru a abandona lupta. Îndepărtându-se suficient de duşmanii săi, făcu o întoarcere şi, apucând o lance înfiptă în pământ, reveni pentru a-i ataca prin surprindere pe cei doi care credeau deja că aveau victoria în mână. Străpungând linia inamică, cavalerul îi antrenă pe bretoni în spatele său şi toţi pătrunseră prin culoarul astfel format; slăbiţi şi puţin demoralizaţi, englezii rezistară cu mai puţină înflăcărare, iar cei douăzeci şi unu de supravieţuitori fură constrânşi să se predea.

Curajul şi gloria bretonilor se regăsiră încă o dată întărite, deşi această luptă, mai mult decât neobişnuită, nu permise încheierea conflictului care mai dură paisprezece ani şi se termină cu victoria taberei lui Montfort. Acest război începuse în anul 1341 şi se termină în 1365, douăzeci şi patru de ani de luptă încrâncenată pentru disputarea ducatului Bretaniei.

PÂINEA ŞI APA, DOUĂ TRUCURI PSIHOLOGICE INUTILE

Toate vicleşugurile şi toate stratagemele nu duc tot timpul la rezultatul dorit. Iată două care, speculând efectul psihologic mai mult decât forţa, au dus la un eşec total...

PÂINILE DE LA CAPITOLIU

În anul 390 înainte de Hristos, căpetenia galică Brennus îşi stabili sediul la Roma şi fu cât pe ce să o cucerească în cursul unui atac nocturn. Oraşul îşi datoră salvarea câtorva gâşte a căror ţipete i-ar fi trezit pe străjeri. Galii, în ciuda acestui prim eşec, asediară Capitoliul şi trecură multe luni fără să zărească nici cel mai mic semn de predare din vârful zidurilor.

Totuşi, asediaţii sufereau de o foame din ce în ce mai cruntă şi, zi după zi, scrutau din înălţimi satul dimprejur, sperând că va sosi vreo armată care să-i salveze. Totul era însă în zadar; sub ochii lor se întindeau doar taberele galilor, care le amintea cu cruzime trista lor condiţie de asediaţi, cu mesele lor sărace compuse din făină şi apă, cu legume uneori, câţiva şobolani şi alte animale abjecte ridicate la rang de hrană.

În secret, unii romani nu puteau să-şi înfrâneze gândurile ascunse observând faimoasele gâşte promise ca jertfă în cinstea divinităţii feminine, Iunona, care se umflau în pene cu neruşinare fără a fi posibil să fie transformate în vreo friptură. De când ajutară la oprirea atacului galic, erau venerate şi, fără îndoială, că aveau să moară de bătrâneţe. Manlius, locuitorul care, trezit de gâşte, fu primul pe zidurile de apărare pentru a rezista atacatorului, primi şi el omagiu, preţuire

şi recompensă. Toţi tribunii romani cât şi soldaţii îi oferiră o jumătate de livră de făină şi o măsură de vin pe care le luară din propria lor raţie. Nu era foarte mult, însă, în aceste vremuri pline de lipsuri, aceste cadouri aveau o valoare nepreţuită. Pe de altă parte, câinii care în acea situaţie nu lătraseră, fiind prin natura lor paznici ai cetăţii, fură ucişi şi mâncaţi!

Brennus şi trupele sale, chiar dacă nu erau privaţi de alimente, se găseau şi ei într-o postură nu prea plăcută. Mai puţin obişnuiţi cu căldura sufocantă din Latium decât cu răcoarea regiunilor septentrionale, galii sufereau de febră şi de epidemii care, nu doar decimau trupele, ci le şi zdruncinau moralul slăbit din cauza acestei situaţii care părea fără ieşire.

Mirosurile pestilenţiale care se ridicau din taberele lor ajungeau până la nările romanilor. Locuind înconjuraţi mai tot timpul de praf, galii sufereau la fel de mult ca şi duşmanii lor. La începutul asediului, îi înmormântau pe cei care nu rezistaseră bolii, dar, în faţa numărului din ce în ce mai mare de victime, deciseră să-i ardă, adăugând la apăsarea din atmosferă mirosul fetid al morţii.

Romanii, observând descurajarea crescândă a galilor, hotărâră să încerce un vicleşug care le-ar fi îngropat şi mai mult moralul. În ciuda lipsurilor din rezervele lor alimentare, adunară un număr mare de pâini şi le lansară din înălţimea zidurilor pentru a le urmări cum se rostogolesc către avanposturile inamice. Galii, care-i credeau pe asediaţi mai degrabă pregătiţi să se predea decât să moară de foame, fură profund surprinşi de această lovitură neaşteptată.

După spusele lui Titus Livius, în cartea sa *Istoria Romei* (Cartea V-50), această stratagemă nu fu suficientă pentru ca romanii să se recunoască în cele din urmă învinşi şi duseră tratative cu Brennus. Cu această ocazie, tribunul Sulpicius îi acuză pe gali că utilizau greutăţi contrafăcute pentru a cântări aurul primit drept recompensă. În faţa acestei acuzaţii, Brennus şi-ar fi aruncat sabia sa grea pe cântar strigând: „Vai de cei învinşi!"

APA DIN MASADA

Chiar şi astăzi, recruţii armatei israeliene vin să depună jurământul într-un deşert în apropiere de Marea Moartă, acolo unde, în urmă cu vreo două mii de ani, se ridica fortăreaţa din Masada, important loc simbolic al rezistenţei evreilor contra romanilor.

Unele după altele, cetăţile Israelului căzură în mâinile romanilor şi, când Ierusalimul capitulă în luna septembrie a anului 70, după o sută treizeci şi nouă de zile de asediu, triumful romanilor fu aproape total.

Roma ştia să recunoască valoarea şi curajul soldaţilor săi şi, încă o dată, oraşul etern îi onoră pe Vespasian şi pe Titus pentru înfrângerea rebeliunilor evreieşti. Totuşi, victoria nu fu completă şi trei locuri fortificate, Herodion, Machaerus şi Masada, continuară să le sfideze autoritatea atotputernică. Primele două fortăreţe căzură destul de repede şi locuitorii fură masacraţi, supuşi sau oferiţi drept hrană animalelor sălbatice de la circ. Doar Masada continua să înfrunte hegemonia romană, ceea ce era intolerabil.

O astfel de rezistenţă, dincolo de fanatismul apărătorilor, fu posibilă datorită aşezării deosebite a fortăreţei. Construită de Herodot în deşert, Masada se împotrivea celei mai puternice armate a lumii de la înălţimea celor 441 de metri ai săi deasupra nivelului Mării Moarte. Ridicată pe un platou muntos, fortăreaţa era protejată de un zid lung de 1,5 kilometri şi era întărită de numeroase turnuri de apărare. După spusele lui Flavius Iosef, un fost general evreu retras la Roma, istoric al poporului evreu, locuitorii din Masada construiseră apeducte pe mai mulţi kilometri pentru ca apa din munţi să ajungă până la ei. Pentru a o păstra, săpară douăsprezece rezervoare imense care puteau păstra până la 40.000 de metri cubi de apă, ceea ce le permitea nu doar să bea pe săturate, dar şi să cultive pământul pentru a se hrăni.

Nu erau decât nouă sute şaizeci de bărbaţi şi femei care să reziste unei întregi armate. Sub conducerea lui Eleazar, Masada şi tovarăşii săi rezistară trei ani. Însufleţiţi de credinţa lor, aceşti „fanatici a lui Dumnezeu" sfidară armata

romană care suferea de sete şi de izolare. Cu ajutorul apeductelor, zeloşii încercară să facă apel la viclenie pentru a slăbi moralul asediatorilor; ştiau că romanii îşi raţionalizaseră hrana şi mai ales apa. Aceste trupe erau singurele care mai erau implicate în bătălia contra evreilor şi, cu cât asediul se prelungea la infinit, cu atât entuziasmul lor scădea. Ştiind că erau însetaţi, evreii vărsară din înălţimea zidurilor, cu ajutorul unor putini şi butoaie, enorme cantităţi de apă care se scurseseră de-a lungul pereţilor şi intrară imediat în pământ şi în nisip. În faţa acestui spectacol, romanii simţiră cum forţele îi părăsesc şi mai mult, iar restricţiile riguroase impuse de conducătorul lor deveniră şi mai insuportabile. Cum ar fi putut să-i înfrângă pe aceşti oameni care aveau atâta apă încât puteau să-şi ude fortificaţiile? Eleazar nu se opri aici: ordonă tovarăşilor săi să se scalde zgomotos în imensele rezervoare astfel încât de jos legionarii să audă râsetele, ţipetele şi distracţia acvatică cu multe ore înainte ca ei să-şi primească raţia zilnică.

Însă, prima reacţie de invidie fu înlocuită de furia şi de ura care refăcură forţa şi curajul romanilor. Hotărâră să construiască rampe de acces pe ziduri care culminau la 150 de metri deasupra taberei romane, pentru a apropia maşinile de război. Ridicară rampele cu 100 de metri şi apoi, deasupra, o platformă de piatră permise catapultelor să trimită ghiulele distrugătoare. Reunindu-şi forţele, romanii puseră pe rampă un turn enorm, de 30 metri înălţime de unde legionarii străpunseră zidurile şi dădură foc la structurile de lemn în faţa privirilor uimite ale zeloşilor. Viclenia lor nu reuşise să învingă forţa.

Atunci când învingătorii pătrunseră în Masada, descoperiră nouă sute şaizeci de cadavre; toţi au preferat să se sinucidă în loc să se predea.

Se pare că o femeie şi cei cinci copii ai săi au refuzat să se sinucidă. Fură descoperiţi de către romani în canalele de acces în apeducte.

CAII DIN SPARTA ŞI CALUL TROIAN

CAII LUI AGIS

Cu aproximativ patru secole înaintea erei noastre, oraşul Sparta, la îndemnul regelui său, Agis al II-lea, declară război elenilor cu speranţa să-şi extindă şi mai mult hegemonia asupra Greciei. Războiul, care debutase sub auspicii bune, era să se termine rău atunci când armata lui Agis se trezi înconjurată într-un oraş din Penopolez, asediat de trupele elene. Toate eforturile lor de a ieşi se dovediră inutile şi, nedorind să-şi mai sacrifice oamenii în înfruntări inutile, Agis fu constrâns să se retragă în spatele zidurilor, de unde putea observa avanposturile inamice.

În ciuda restricţiilor impuse, foamea începu să zdruncine încrederea combatanţilor şi chiar şi zeama neagră, compusă din carne fiartă gătită în sânge, un fel de mâncare dispreţuită cu ceva timp înainte, era acum mâncată cu poftă. Toate animalele care nu aveau nici o utilitate în luptă fură sacrificate şi împărţite echitabil între combatanţi. Doar caii şi animalele de tracţiune fură cruţate.

Foametea se instală şi, în ciuda disciplinei neîndurătoare la care soldaţii spartani erau supuşi de la o vârstă fragedă, veştile care ajungeau la rege nu erau dintre cele mai bune în ceea ce privea moralul armatei. După ce s-a sfătuit cu ceilalţi, Agis merse după ideea unui ofiţer care sugerase utilizarea vicleniei acolo unde forţa se dovedise neputincioasă.

Stratagema cerea o pregătire minuţioasă şi, în zilele care urmară, vreo şase falşi dezertori spartani fură trimişi în timpul nopţii să se amestece printre trupele elene şi să pornească zvonul conform căruia o armată puternică fusese trimisă ca întărire din Sparta pentru a-l ajuta pe rege. Elenii,

deşi aveau o poziţie strategică, nu deţineau destule trupe pentru a face faţă noilor forţe armate, cu atât mai mult cu cât Agis, gândeau ei, va profita cu siguranţă de această situaţie pentru a încerca o nouă străpungere, ceea ce îi obliga să se bată pe două fronturi.

Spartanii primiseră ordinul de a supune toţi caii, măgarii şi catârii unui regim strict. Pentru ca nechezatul şi răgetul animalelor înfometate să nu poată arăta duşmanului că se urzea ceva, fiecărui animal i se puse o botniţă pentru a fi redus la tăcere. Bietele animale trăgeau de căpăstru, zvârleau din copite, dar nimic nu se schimba, fiind constrânse să îndure foamea şi să rămână în tăcere. După trei zile, Agis ordonă, la căderea nopţii, să deschidă poarta cetăţii şi să fugărească cavaleria spartană după ce le-au fost scoase botniţele, urmată de măgari, la fel de gălăgioşi ca şi verişorii lor mai mari. Cuprinse de o nebunie imediată, animalele izolate şi private de hrană atât de mult timp, se năpustiră spre această unică ieşire într-un vacarm uşor de imaginat.

În mijlocul nopţii, copitele răsunau pe dalele străduţelor şi, provocaţi de soldaţii care îi biciuiau cu nişte curele lungi din piele, caii nechezau cu sălbăticie. Atunci când cavaleria ajunse la ieşirea din cetate, vacarmul crescu în intensitate pentru că fiecare cal dorea să se asigure că va trece, împingându-şi vecinul şi zvârlind din copite cu furie. Imaginea şi mirosul de sânge înnebuniră animalele şi, imediat ce reuşiră să treacă de poartă, îmbătaţi de libertatea inimaginabilă şi fără îndoială şi de mirosul ierbii, caii se repeziră drept înainte spre avanposturile inamice. În spatele acestora, mai greoi şi mai puţin rapizi, dar la fel de gălăgioşi ca şi caii, măgarii, catârcele şi catârii o luară pe urmele cavaleriei, drept înainte spre eleni. În tot acest timp, spartanii aprinseră focuri pe câmpul dimprejur, pentru a îndruma năvala animalelor şi pentru a da inamicului impresia unei concentrări a cavaleriei şi a soldaţilor.

Efectul prevăzut le depăşi speranţele; zgomotul cavalcadei, amplificat de înălţimile din apropiere, trezi brusc duşmanul care de mai multe săptămâni se obişnuise cu lipsa de

acţiune. Panica cuprinse trupele elene care, crezându-se atacate, sperară să găsească salvarea în fugă. Atunci Agis, profitând de confuzia elenilor, ordonă o ieşire în masă şi nu avu nicio dificultate în a-i tăia în bucăţi pe soldaţii înspăimântaţi şi panicaţi.

CALUL TROIAN

Dacă pentru a aduce o victorie a fost nevoie de o hoardă de cai înfometaţi, un singur cal de lemn, introdus cu viclenie dincolo de ziduri, a fost de ajuns pentru a pune capăt unui asediu care dura la infinit. Erau deja zece ani de când armata greacă îşi stabilise tabăra la picioarele fortificaţiilor din Troia. După nenumăraţi ani de asediu şi tot atâtea atacuri respinse, Agamemnon începea să se îndoiască de el însuşi şi de victoria sa.

Totul începuse cu câţiva ani în urmă atunci când Paris, fiul lui Priam, regele Troiei, a răpit-o pe Elena, soţia lui Menelaus. Mare fu consternarea şi indignarea grecilor care, la îndemnul lui Agamemnon se uniră pentru a-i pedepsi pe troieni pentru această îndrăzneală nesăbuită. După entuziasmul iniţial, timpul îşi spuse cuvântul şi, sătui de război, grecii hotărâră să obţină prin viclenie ceea ce nu reuşiseră cu armele.

Le veniră ideea să construiască un cal enorm departe de privirile spionilor troieni care pândeau de pe ziduri. Sarcina era obositoare, dar Agamemnon afirmă că stratagema ar fi o modalitate mai eficace decât asalturile distrugătoare repetate la infinit, însă tot timpul în zadar.

Animalul gigantic fu montat pe patru roţi de mărimea unui om şi, în ziua stabilită, războinicii greci traseră impozanta creatură până în faţa porţii principale a cetăţii. Intrigaţi, troienii, de la înălţimea zidurilor de apărare, priviră cum se desfăşură totul şi neobservând niciun pericol nu avură nicio reacţie.

Grecii îi anunţară pe asediaţi că doreau să renunţe la atacurile împotriva Troiei şi se pregăteau să plece acasă.

Pentru a-şi atrage bunăvoinţa Atenei, au construit în onoarea sa această impresionantă creatură din lemn de brad, cu speranţa ca zeiţa să-şi întindă braţul protector asupra armatei pe durata întoarcerii acesteia în Grecia.

Efectiv, Agamemnon le dădu ordin trupelor sale să ridice tabăra cât mai firesc posibil şi să se retragă destul de departe de cetate pentru ca plecarea lor să pară plauzibilă.

În tot acest timp, în interiorul calului din lemn, soldaţii greci, închişi din ajun, rămaseră nemişcaţi pentru a nu lăsa nici cel mai mic sunet să pătrundă spre exterior. Spadele şi scuturile fuseseră învelite în pânze, armurile şi coifurile aşezate separat şi, în întunericul profund din interior, oamenii stăteau ascultând cu atenţie orice zgomot ce venea din afară.

Mult timp liniştea învălui împrejurimile oraşului. Gigantic şi monstruos, cu gâtul întins, cu membrele ţepene, calul fixa zidurile de apărare cu privirea sa stinsă. Acolo sus, locuitorii Troiei, uimiţi, nu puteau să părăsească din ochi acest lucru bizar, abandonat acolo de inamic. Datorită curiozităţii şi dorinţei de a-şi însuşi această ofrandă copleşitoare, troienii hotărâră să aducă calul în interiorul cetăţii pentru a-l instala în citadelă.

Informat de această intenţie a locuitorilor, fiul lui Priam, Laocoon, preot al lui Neptun şi Apolo, alergă spre metereze pentru a-i opri pe troieni. Suspectând vicleşugul grecilor, Laocoon făcu eforturi pentru a-i convinge pe cei mai hotărâţi, dar totul fu în zadar. Atunci, pentru a rupe vraja, preotul lansă o suliţă care se înfipse în animal. Troienii fură şocaţi de această lipsă de respect faţă de zei, mai ales că doi şerpi, instrumente divine de care nu se îndoia nimeni, se aruncară asupra lui Laocoon sufocându-l.

Marea poartă fu deci deschisă şi, în faţa zidurilor ornate cu curioşi, ciudata creatură se puse în mişcare încet, trasă de populaţie. După o dezbatere, se stabili ca această captură de război să fie oferită zeiţei Atena şi astfel calul de lemn îşi petrecu noaptea lângă templul acesteia.

Grecii, care timp de ore bune rămaseră într-o imobilitate perfectă, nemaiobservând strălucirea zilei printre scânduri,

hotărâră să profite de odihna troienilor pentru a duce la bun sfârşit cel de al doilea act al stratagemei lor.

În linişte, puseră stăpânire pe gărzile troiene şi deschiseră porţile cetăţii pentru armata lui Agamemnon. Împânzindu-se pe străzi, grecii masacrară locuitorii surprinşi în somn, dădură foc la clădiri şi luară ca sclavi pe cei care scăpară de tăişul spadelor. Răzbunară astfel cu sânge umilinţa celor zece ani de asediu...

ULISE ŞI PENELOPA

Printre războinicii sângeroşi ieşiţi din calul troian, se găsea, contra voinţei sale, Ulise, regele insulelor Itaca şi Dulichia din Marea Ionică, de curând căsătorit cu Penelopa şi tată a lui Telemah.

Tânărul era pe atât de îndrăgostit de proaspăta sa soţie pe cât era de mândru de fiul său. Când zvonurile despre război fură din ce în ce mai insistente, Ulise întrevăzu momentul în care trebuia să se alăture armatei greceşti şi să se despartă de Penelopa şi de Telemah. Chiar şi gândul că trebuia să plece îi era insuportabil şi se gândi cum să scape de această obligaţie prin viclenie.

Într-o zi, înhămă un bou şi un cal la un car. Străduindu-se să se facă remarcat de toţi, mână acest ciudat echipaj pe ţărm şi începu, nepăsător, să muncească nisipul tot înainte, de-a lungul mării. Imediat ce trasă brazda, semănă cu atenţie sare şi, tot cu grijă, acoperi groapa înainte de a relua, cu un aer mulţumit, ciudata sa activitate, câţiva metri mai departe.

Din acea seară începu să circule zvonul că Ulise şi-ar fi pierdut minţile şi dorind să se convingă, mulţi fură cei care, de departe, priviră uimitoarea sa purtare.

Însă nu toţi fură înşelaţi. Palamede, regele insulei Eubeea, îl suspectă pe Ulise că ar dori să se sustragă din ceea ce grecii considerau a fi o datorie: victoria asupra troienilor.

Dori să denunţe impostorul, să dovedească că nu-şi pierduse minţile şi că totul nu era decât viclenie şi înşelătorie. Luându-l pe micuţul Telemah de mână, se apropie de brazdă

în timp ce Ulise, conştiincios, se încăpăţâna să lucreze pământul. Palamede îl împinse uşor pe copilaş în faţa carului şi, imediat, Ulise se opri pentru a evita să-l rănească pe fiul său. Toţi înţeleseră atunci că regele Itacăi era un prefăcut, iar acesta nu mai avu altă şansă decât să meargă la război, lăsând-o pe Penelopa acasă. Mai târziu se răzbună pe Palamede complotând împotriva sa şi acuzându-l pe nedrept de trădare. Condamnat la moarte, Palamede, pe care Ulise nu-l iertase niciodată pentru că îl demascase, fu ucis cu pietre.

În poemul lui Homer, Ulise care, după cum scria Bellay „făcuse o călătorie frumoasă", rătăci dintr-un ţinut în altul după cucerirea Troiei, pentru a ajunge în cele din urmă în Itaca la douăzeci de ani după plecarea sa.

În timpul acestei peripeţii, merse să-l caute pe Pyrrhus în insula Argos, îi luă caii lui Rhesus, obţinu armele lui Ahile, trebui să înfrunte numeroase furtuni, scăpă de un ciclop, evită vrăjile lui Circe, reuşi să scape de „mâncătorii de lotus" care doreau să-l determine să-şi uite patria, petrecu şapte ani în insula Ogigia, prizonier al nimfei Calipso, evită obstacolele şi primejdiile dintre Scila şi Caribda, naufragie de nenumărate ori, pierdu vase şi tovarăşi, dar reuşi în final să o regăsească pe Penelopa, fidela sa soţie.

Fidelă şi vicleană şi aceasta datorită faptului că pe durata celor douăzeci de ani de absenţă ai soţului ei, când toţi îl crezură mort, prinţii insulelor din vecinătatea Itacăi, eşuară în cucerirea mâinii tinerei văduve a cărei reputaţie în ceea ce priveşte frumuseţea sa ajunsese dincolo de graniţe.

Înainte să se căsătorească cu Ulise, mulţi prinţi greci se prezentaseră deja în faţa lui Icar pentru a-i cere mâna fiicei sale. Incapabil să-şi aleagă un ginere şi nedorind să provoace certuri fără rost, Icar preferă să organizeze nişte jocuri în care peţitorii să se înfrunte; promise să dea mâna Penelopei fericitului câştigător. Ulise, arătându-se mai îndemânatic, reuşi să se căsătorească cu tânăra fată.

Devenită văduvă, cel puţin aşa credeau toţi, Penelopa se trezi pusă în faţa unor noi pretendenţi, însă, în ciuda minimei

speranţe de a-şi găsi soţul în viaţă după douăzeci de ani de tăcere, ea nu se putea hotărî să cedeze avansurilor acestora, păstrând pentru Ulise o fidelitate care a devenit proverbială. Peţitorii deveniră din ce în ce mai insistenţi şi, înţelegând că nu vor renunţa niciodată, Penelopa se hotărî să-i păcălească.

Astfel, ea le declară celor care veneau să-i ceară mâna că nu le-o va acorda decât atunci când va termina de ţesut lucrul pe care îl începuse. Fiecare pretendent pleca deci plin de speranţă, aşteptând cu nerăbdare ca ea să termine de ţesut linţoliul pentru socrul său, Laerte. Deşi acesta din urmă nu era pe moarte, Penelopa se aşeza în fiecare zi lângă maşina de urzit şi lucra cu asiduitate.

Stratagema sa era simplă şi eficace pentru că consta în desfacerea în timpul nopţii a ceea ce urzise ziua. Acest vicleşug dura de trei ani când, într-o zi, un mesager o anunţă că soţul său ancorase pe coasta Itacăi. Crezu că era o înşelătorie din partea unuia dintre pretendenţi şi, pentru a dejuca acest plan, declară tuturor că se va căsători cu cel care reuşea să întindă arcul soţului său. Nimeni nu reuşi în afară de Ulise care, exasperat, îi omorî pe cei ce în timpul tuturor acestor ani doriseră să-i ia locul în inima fidelei şi viclenei Penelope.

BACCHUS RÂDE ŞI ALBINUS PLÂNGE

GROTELE LUI BACCHUS

În secolul al doilea al erei noastre, împăratul Marc Aureliu opuse rezistenţă triburilor germanice, quazii, într-un război care dură zece ani.

Bacchus, unul dintre generalii săi, se trezi prins în capcană de către un duşman mult superior ca număr. Legiunea romană ştia că soldaţii quazi se aflau foarte aproape de taberele lor şi se aşteptau la un atac.

Generalul, nedorind să rişte să-şi vadă trupele nimicite, se pregătea să dea ordin de repliere profitând de întuneric când unul dintre ofiţerii săi îi sugeră să apeleze la o stratagemă care, dacă era dusă la capăt, ar putea salva legiunea de o fugă ruşinoasă. În caz de eşec, rămânea posibilitatea să fie sunată retragerea.

Taberele romane erau înconjurate de înălţimi ale căror flancuri, străpunse de nenumărate grote, erau accesibile celor care nu se temeau de escalade. Bacchus acceptă să încerce această sugestie şi ordonă celui mai mare număr de soldaţi să se posteze în grupuri de cincizeci în toate grotele la care puteau ajunge. Alţii primiră ordinul să se cţere în locurile înalte în timp ce restul trupei rămânea pe poziţii.

Imediat ce diversele posturi fură ocupate, Bacchus aşteptă ca noaptea să fie profundă şi întunericul total. La un moment precis, coarnele şi buciumele sunară în acelaşi timp. La acest semnal, toţi soldaţii romani începură să scoată ţipetele cele mai puternice şi mai înfricoşătoare pe cât le permiteau plămânii. Fenomenul de ecou avu un astfel de efect încât sunetele propagate pe pereţii stâncoşi şi în grote se amestecau şi se amplificau ca într-o cutie de rezonanţă. Romanii, ei înşişi uimiţi de amploarea vacarmului, înţeleseră întregul beneficiu pe care l-ar putea avea din această gălăgie.

De fapt, trupele quazilor a căror pândaşi nu remarcaseră nimic anormal, fură cuprinse de panică crezând că romanii

erau mult mai numeroşi decât în realitate. Surpriza şi groaza îi făcură pe barbari să considere că era mai bine să profite de întuneric pentru a fugi, abandonându-şi armele şi proviziile.

La primele raze ale dimineţii, câteva centurii romane înconjurară fără dificultate o tabără pe care inamicul o abandonase complet.

Viclenia le aduse un succes incontestabil. Însă, cu aproape cinci sute de ani în urmă, un alt roman fu mai puţin norocos; înşelat de ciobani deveni batjocura Romei şi ruşinea armatei.

FURCILE CAUDINE

Atunci când, din vârful dealului, bărbatul observă suburbiile Romei în depărtare, se opri, privi îndelung şi coborî privirea. Se lăsa înserarea şi ştia că va ajunge în cetate odată cu căderea serii. Câteva ore mai târziu, ajunse la poarta de sud a cetăţii după ce ocoli Via Latina care lega Beneventum de capitală. Santinelele nu-l băgară în seamă pe acest călător fără bagaje care încerca să se ferească de privirile celorlalţi şi care mergea încovoiat ca şi cum ar fi fost purtătorul tuturor păcatelor Imperiului.

Traversând străzile pustii, bărbatul se îndreptă spre Eschilin şi, fără să fi întâlnit ţipenie de om, pătrunse ca un hoţ în casa sa adormită.

Cu câteva săptămâni mai devreme, Postumius Spurius Albinus, consul al celei mai mari puteri occidentale, nu departe de acest loc, îşi trecuse în revistă cele zece cohorte. Pe calul său nărăvaş, avea o poziţie mândră şi nu se putea abţine să nu surâdă de satisfacţie în faţa măreţiei pe care o emana acest spectacol. Alături de el, Veturius Calvinus împărtăşea aceeaşi impresie de forţă. Nimic nu părea că poate pune vreun obstacol în calea marşului armatelor romane, nici măcar îndărătnicul Claudius Pontius Herennius care, în fruntea trupelor sale, s-a ridicat contra Romei pentru a obţine independenţa popoarelor Confederaţiei Samnite. Bătălia de la Samnium (343 – 290 înainte de Hristos) dura de douăzeci şi doi de ani şi Roma suporta cu dificultate aceste popoare care îndrăzneau să atace cetăţile sale. Teanum, Sidicinum şi Capua suferiseră deja atacurile samnite. Senatul, sătul de această nesupunere,

hotărî furios să trimită noi trupe în apropiere de Caudium pentru a le tăia îndrăzneala.

Atunci când luară comanda legiunilor, Albinus şi Calvinus împărtăşiră aceeaşi mândrie. Întrevedeau deja întoarcerea lor triumfătoare în sunet asurzitor de buciume şi de coarne. Era destul timp să-i supună pe samniţi autorităţii Romei şi forţelor armatelor sale, aşa cum făcuseră şi cu celelalte popoare.

Cei doi consuli se aşezară în fruntea armatei romane şi ieşiră din oraş prin sud, în direcţia campaniei.

La Caudium, Herennius înţelese că va trebui în curând să-l înfrunte pe Albinus şi, când i se sugeră să folosească o anumită stratagemă care ar putea determina evitarea bătăliei, acesta îşi dădu acordul. Vreo zece soldaţi samniţi fură desemnaţi să se deghizeze în ciobani şi, în fruntea unor turme de oi sau de capre, grupaţi câte doi, primiră ordinul să se poziţioneze cât mai aproape de avanposturile romane.

Cercetaşii inamici nu întârziară să-i întâlnească pe falşii ciobani care răspândeau aceeaşi informaţie: după spusele lor, legiunile samnite ar asedia cetatea Luceria. Acest vechi oraş samnit fusese cucerit de Roma în anul 320 înainte de Hristos şi Albinus văzu în aceasta posibilitatea de a-l bloca pe Herennius ca într-o menghină.

Cei doi consuli nu aveau nici un motiv să se îndoiască de aceste informaţii care fură în curând confirmate şi de spusele celorlalţi ciobani.

Pentru a ajunge la Luceria existau două drumuri. Primul mergea de-a lungul mării Adriatice şi era uşor de parcurs, însă reprezenta aproape o săptămână de mers înainte de a ajunge în oraş. Cea de a doua posibilitate îi făcea să câştige mai multe zile, trecând prin două defileuri adânci şi strâmte. Să aleagă acest drum ar fi creat un efect de mare surpriză pentru că romanii ar fi apărut în spatele samniţilor. Locul era desigur mai puţin primitor pentru o armată care mărşăluia, însă Albinus consideră acest risc minim, inamicul fiind la o distanţă considerabilă, preocupat de asediul său.

Primul defileu fu trecut fără nicio piedică de către cohortele din frunte care, liniştite, pătrunseră în cea de a doua strâmtoare. Mersul se acceleră şi ultimele trupe intrară şi ele. Odată ajunşi la capăt, avangarda romană, convinsă că a ales cel mai bun traseu, se izbi de un zid înalt din grămezi

de pietre deasupra unui ansamblu de trunchiuri de copaci. Primul instinct a fost să ridice ochii spre cer, către cei doi versanţi abrupţi ai strâmtorii a căror piscuri acoperite de arbori se profilau pe cer; în acel moment, îi descoperiră şi pe samniţii îngrămădiţi pe creste.

Albinus ordonă imediat retragerea, însă întoarcerea într-un spaţiu atât de strâmt se dovedi a fi extrem de dificilă. Mergând pe lângă şirurile de soldaţi până la intrarea în defileu, consulul înţelese că această capcană se închidea în jurul trupelor sale. Herennius savura deja victoria. Cei care refuzaseră independenţa poporului său erau prinşi ca într-un laţ şi erau de acum înainte la mila lor. După ce discutară şi stătură la sfat, învingătorii hotărâră să-i lase în viaţă pe romani; însă, exista o condiţie care, în ciuda ţipetelor de disperare ale soldaţilor învinşi, fu acceptată de cei doi consuli.

Câteva ore mai târziu, la intrarea unuia dintre defileuri, înconjuraţi de trupele samnite, cohortele fură constrânse să se dezbrace, legionarii păstrând doar cămaşa şi sandalele. Spadele, lăncile, suliţele, scuturile, coifurile, însemnele şi chiar blazoanele fură lăsate într-o grămadă jalnică şi abandonate învingătorilor. În această ţinută ruşinoasă învinşii trebuiră să-l asculte pe Herennius:

„Războiul s-a terminat. Sunteţi constrânşi să treceţi prin furcile caudine, îmbrăcaţi astfel. Coloniile stabilite pe teritoriile samnite vor fi evacuate şi cele două popoare vor trăi de acum în armonie."

Albinus şi Calvinus, de asemenea în cămaşă, fură obligaţi să treacă primii prin jugul (jugum ignominosium) format din două lăncii adânc înfipte în pământ şi o a treia atât de joasă încât trebuiau să se aplece până la pământ pentru a le trece, arătând astfel o supunere totală.

Întorcându-se acasă ca să-şi ascundă ruşinea între zidurile casei sale, Albinus încă mai auzea batjocura şi glumele samniţilor atunci când câte un roman se apleca pentru a trece prin jug. Niciodată armata romană nu mai cunoscuse o umilire mai mare decât cea cu furcile caudine.

Oraşul Caudium se numeşte astăzi Ariola; Luceria a devenit Lucera, iar furcile caudine au fost rebotezate Stretto di Arpaia.

COPIII DIN MAYENNE

Anul 1063. Cu trei ani înainte de a invada Anglia, Guillaume Cuceritorul se lupta cu fortăreaţa Mayenne; de trei luni normanzii, atac după atac încercară să cucerească oraşul cu forţa.

În fiecare zi ghiulelele zguduiau fortificaţiile şi câteva ziduri de apărare fură lovite, însă tot rezistau. Săgeţi înflăcărate transformară totuşi în cenuşă locuinţele situate în apropierea întăriturilor, dacă se ţinea cont de flăcările înalte şi valurile de fum ce se ridicau de dincolo de ziduri. Soldaţii normanzi, stimulaţi de căpeteniile lor, au alergat de vreo sută de ori spre incintă ducându-şi scările, sub plasa de săgeţi, ploaia de pietre sau valurile de smoală fierbinte. Imediat ce scara era sprijinită de zid, asediatorii nu mai arătau acelaşi entuziasm ca la început; totuşi, nu era primul lor asediu, pe care mai tot timpul terminau prin a-l câştiga. Dar acest oraş părea că posedă o forţă ciudată care, la fiecare tentativă, îi respingea spre taberele lor. La picioarele scărilor, soldaţii ezitau şi ascensiunea devenea mai lentă; văzuseră atâţia dintre ai lor striviţi la pământ încât începeau să ezite. Odată ajunşi pe ziduri, riscau să fie proiectaţi jos înainte să fi putut da vreo lovitură cu sabia. De puţin timp, locuitorii din Mayenne fabricaseră nişte ţepuşe lungi din lemn care aveau la capăt o furcă cu doi dinţi; aşteptau ca scara să fie plină de oameni pentru a lua în furcă ultima bară şi a o împinge cu toată forţa. Ciorchinele de soldaţi îngreunaţi de armuri se răsturna în gol urlând, spre marea plăcere a apărătorilor care acompaniau această cădere cu râsete şi ironii.

Atunci când ţepuşele nu erau destul de numeroase, primul atacator ajungea adesea în vârful zidului. Ţinându-se cu o mână de ultima bară, încerca să-şi atingă inamicul cu sabia, dar, în ciuda vitejiei şi a încurajărilor din partea celor care îl

urmau, nu reuşea niciodată să pună piciorul pe zid. Ploaia ameţitoare de arme îl trimitea la mai mulţi metri depărtare zdrobindu-se de picioarele meterezelor. Bărbatul, ca o paiaţă, se prăbuşea peste soldaţii care erau în urmă, antrenându-i în căderea sa.

Numărul de cadavre de la baza cetăţii, lungile şiruri de şchiopi şi de infirmi care se târau în retragere, îl făceau, cu fiecare zi, pe ducele de Normandia şi mai furios, însă la fel de neputincios. Urletele răniţilor şi ameninţările ducelui nu duceau la nici un rezultat. Mayenne rezista şi Guillaume era ţintuit în faţa cetăţii.

Ca şi în multe alte cazuri, acolo unde forţa eşuase, viclenia triumfă.

Guillaume dădu ordin trupelor sale să se retragă, dar să rămână cu ochii pe Mayenne. Locuitorii crezură pentru o clipă că normanzii îşi abandonau sediul şi se bucurară însă, atunci când văzură că taberele se retraseră doar, înţeleseră că ducele nu renunţase.

Timp de mai multe zile nu se întâmplă nimic; un mare spaţiu nelocuit separa cetatea de asediatorii săi. Într-o dimineaţă, pândaşii din Mayenne zăriră o ceată veselă de copii de vreo zece ani care se îndreptă spre porţile cetăţii şi se instală la picioarele zidurilor pentru a se juca câteva ore bune. Zi după zi, acelaşi cortegiu avansa şi, datorită lipsei vreunui pericol din partea acestor fete şi băieţi, gărzile deschiseră porţile şi copilaşii putură astfel să-i întâlnească pe micuţii din Mayenne, care avură permisiunea să se joace cu ei, acum că atacurile normande încetaseră.

Or, aceşti copii pe care Guillaume îi trimisese spre Mayenne fuseseră de fapt „înrolaţi" şi făceau parte din stratagema machiavelică gândită de ducele de Normandia; complet inocenţi pătrunseră în cetate, sub privirile santinelelor, pentru a se alătura copiilor dinăuntru.

Trecură mai multe zile şi toţi se obişnuiseră să-i vadă sosind, trecând de porţi şi împrăştiindu-se pe străzi, amestecându-şi ţipetele şi râsetele cu cele ale noilor prieteni. Moralul

asediaţilor se întări mai ales că bombardamentele şi atacurile nu fuseseră reluate.

Atunci când Guillaume consideră că „emisarii" au fost suficient de toleraţi de către populaţia din Mayenne, se adresă celor cinci tineri care fură aleşi datorită vârstei şi maturităţii lor. Li s-a dat ordin să păstreze secretul a tot ceea ce aveau să audă; peste câteva zile, fiecare dintre ei avea să primească un aţâţător, un fel de baston scurt, ornat la un capăt cu o feştilă utilizată pentru a da foc la tunuri.

În ziua stabilită, micuţa trupă se îndreptă ca de obicei spre poarta principală a cetăţii şi se amestecă cu ceilalţi copii. Doar cinci băieţi se înghesuiră discret spre anumite puncte unde aprinseră un număr cât mai mare de focuri, în apropierea meterezelor şi porţii. Efectul fu imediat şi, atunci când mai multe acoperişuri de paie luară foc, gărzile îşi părăsiră posturile pentru a opri flăcările. Guillaume profită de acest fapt şi se grăbi să pornească cavaleria în galop spre poarta principală, rămasă deschisă. Cele câteva santinele care înţeleseră pericolul fură scoase din luptă imediat şi cetatea invadată. Acolo unde forţa eşuase timp de mai multe săptămâni, viclenia şi curajul câtorva copii îi permiseră viitorului rege al Angliei să pună mâna pe o cetate aprig apărată.

VICLEȘUGUL UNUI SFÂNT

Avignon, anul 1316. Căldura lunii iulie apăsa oraşul sub un capac copleşitor. Imediat după miezul zilei, străzile se goleau de vânzătorii ambulanţi care, lipsiţi de clienţi la orele fierbinţi ale zilei, părăseau oraşul pentru a ajunge la satele din vecinătate şi la o presupusă răcorire. Chiar şi străzile strâmte şi întunecate care duceau la Palatul Papilor rămâneau goale până seara, când, la apusul soarelui, aerul devenea mai respirabil; locuitorii ieşeau atunci din case pentru a se ocupa de activităţile lor obişnuite; străzile şi piaţetele răsunau din nou de strigătele vânzătorilor şi scamatorilor; clienţi şi gură-cască, hoţi de buzunare şi vagabonzi, servitori şi cerşetori dădeau din nou viaţă străzilor Fourbisseurs sau Teinturiers. Urcând pe strada Saint-Agricol, numărul canonicilor şi clericilor creştea cu cât ne apropiam de palat.

Totuşi, Avignon îşi pierduse papa cu doi ani înainte, în 1314. De doi ani lungi, cardinalii se reuneau în zadar pentru a găsi un succesor al lui Clement al V-lea, primul papă cu sediul în Provence. Intrigi şi manevre îi dezbinau pe cei douăzeci şi patru de alegători-candidaţi şi, la capătul a mai multe luni petrecute în consfătuiri fără niciun rezultat, în tratative ciudate şi necurate, în gelozii exacerbate, cele trei grupuri de cardinali, care suportau influenţele exterioare, se dispersară şi tronul pontifical tot nu-şi găsise nici un ocupant.

În acele luni de vară ale anului 1316, în ciuda febrilităţii care domnea în permanenţă în jurul reşedinţei papale, istoria nu mai avea să se scrie la Avignon, ci la Paris şi la Lyon.

În luna iunie, Ludovic al X-lea „Încăpăţânatul" muri. Regenţa îi reveni fratelui său, contele de Poitiers, care îşi avea reşedinţa la Lyon unde, pentru a celebra doliul, ordonă celor douăzeci şi patru de cardinali să asiste la un serviciu funerar în memoria defunctului suveran. Fiecare, însoţit de

o adevărată curte, înconjură biserica Iacobinilor şi se instală cu toată încetineala şi pompa care se cuveneau acestor prinţi.

Deşi scopul acestei reuniuni a fost să celebreze memoria lui Ludovic al X-lea, cei douăzeci şi patru de cardinali, reuniţi din nou, nu se gândeau decât la alegerea viitorului papă şi astfel în cor luară loc trei grupuri foarte distincte.

Cei mai numeroşi, gasconii, numărau zece membri şi reprezentau tabăra franceză al cărui scop principal era să împiedice Sfântul Scaun să reintegreze Roma în detrimentul Avignon-ului. Printre ei, cei mai influenţi şi cei mai ascultaţi erau cei patru Arnaud: Arnaud d'Auch, Arnaud Nouvel, Arnaud de Fougères şi Arnaud de Pélagrue, care, în ciuda apartenenţei la acelaşi grup, îşi urmărea fiecare interesul.

Italienii numărau opt cardinali şi, bineînţeles, îşi reuneau eforturile pentru a se întoarce la Roma; dar era singura lor dorinţă comună. Ca şi gasconii, ei se dezbinau între ei pe ascuns pentru a se propulsa spre onoarea supremă.

În fine, cei mai puţin numeroşi, provensalii, nu erau decât şase şi de origini geografice diverse. Cel mai în vârstă, Jacques Duèze, de şaptezeci şi unu de ani, se născuse la Cahors în 1245.

În biserica iacobinilor din Lyon, consfătuirile mergeau bine în timp ce cel care oficia slujba încredinţa lui Dumnezeu sufletul defunctului, regele Franţei. Ca nişte elevi neascultători care nu puteau să se concentreze la curs, cardinalii se cercetau reciproc, şuşotind la urechea vecinului, trimiţând câte un secretar să-i spioneze pe concurenţi, pândind orice tentativă de apropriere a celorlalte două părţi, întorcându-se fără încetare pentru a surprinde vreo privire pe care încercau să o interpreteze folosindu-şi imaginaţia, totul în timp ce corul cânta, acompaniat de orgi şi de un solist care, în faţa stranei sale, nu-şi menaja eforturile.

Atunci când ceremonia ajunse la sfârşit, procesiunea se îndreptă spre marea poartă care se deschise brusc pentru a lăsa să se vadă un zid de pietre pe care zidarii îl terminau. Atunci când orgile tăcură, doar zgomotul mistriilor şi al cimentului aruncat străpunse timp de câteva secunde liniştea uimitoare care urmă după această descoperire. Imediat, cardinalii

înţeleseră ce li se întâmpla şi îşi expediară valeţii spre celelalte ieşiri care însă fuseseră şi ele zidite.

Stupoarea fu urmată de strigăte, vociferări şi blesteme, ameninţări şi anateme contra celui care îndrăznise să se lege de demnitatea cardinalilor. În zadar. Contele de Poitiers, responsabil pentru acest scandal, părăsise deja Lyon-ul pentru a se îndrepta spre Paris, unde afacerile regatului îl acaparau zi şi noapte. Regentul concepuse o stratagemă pentru a-i obliga pe cardinali să se pună de acord în privinţa alegerii celui care trebuia să devină al 194-lea succesor al Sfântului Petru. Ilustra adunare fu informată că nu se va permite părăsirea incintei bisericii înainte de luarea unei decizii. În fiecare zi le va fi adusă mâncarea şi, dacă această situaţie continua, le va fi acordat doar strictul necesar.

Constrânşi cu forţa, cardinalii nu au putut decât să se supună acestui dictat şi se instalară în acea biserică care nu fusese cu siguranţă prevăzută pentru a le servi drept cămin.

Condiţiile de viaţă, promiscuitatea, căldura, absenţa confortului făcea ca fiecare să devină şi mai neîncrezător. Unii cardinali erau în vârstă şi se acomodau cu greu situaţiei actuale. Cei mai tineri sau cei mai ambiţioşi continuau să uneltească, căutând să-şi alăture grupului câteva voturi care ar forma majoritatea. Sfântul Colegiu trebuia să vadă că două treimi dintre voturi erau pentru acelaşi nume; or, nicio parte nu putea atinge cele şaisprezece voturi indispensabile pentru a ieşi din impas. Arnaud de Pélagrue trimise pe ascuns o solie către provensali a căror sprijin era hotărâtor, însă aceştia, conştienţi de forţa micului lor grup, nu doreau să se supună fără vreo compensaţie.

Jacques Duèze, decanul celor douăzeci şi patru de alegători, părea că suportă cu greu această izolare şi septuagenarul avea o înfăţişare tristă, mânca puţin şi petrecea nenumărate ore culcat ca şi cum agitaţia care domnea între aceste ziduri îi devenise indiferentă.

Avea „o faţă măruntă, ascuţită, ridată, mobilă, cu capul strâns într-o bonetă cu margine de blană, cu ochi mici ca de şoricel, fără gene sau sprâncene, cu gura extrem de îngustă

a cărei buză superioară intra puţin sub gingia fără dinţi" (Maurice Druon, *Regii blestemaţi, Legea masculilor*).

Fiul unui pantofar din Cahors, bărbatul era inteligent şi curtenitor; după studiile de la Montpellier, rămase cu numeroşi prieteni bine plasaţi şi, când în 1300, cu cârjă şi cu mitră, deveni episcop de Fréjus, mulţi îl vedeau deja îmbrăcând într-o zi mantia purpurie de cardinal. După zece ani la Fréjus, Duèze sosi la Avignon pentru a deveni episcop. Când aflase că episcopia a ceea ce se numeşte astăzi Vaucluse, era vacantă, sfântul nu avu deloc scrupule. Printr-un act contrafăcut, Jacques Duèze îl făcu pe Clement al V-lea să creadă că regele din Napoli, a cărui cancelar fusese, dorea să-l vadă numit episcop la Avignon. Papa, dorind să-l aibă pe suveran de partea sa, îşi dădu acordul şi doar mai târziu, mult prea târziu, amândoi îşi dădură seama de înşelăciunea lui Duèze; însă, pentru a evita orice scandal, afacerea fu ascunsă.

Acest bărbat şiret şi cu o sănătate şubredă, cu ochii pe jumătate închişi, cu faţa descărnată şi scuturată de accese de tuse se odihnea într-un colţ întunecat din biserica iacobinilor.

Starea sănătăţii Monseniorului Duèze, dacă-i interesa prea puţin pe susţinătorii celor două părţi, îi îngrijora pe provensalii care, în cazul decesului acestuia, erau şi mai slăbiţi.

În tot acest timp negocierile se lungeau. O lună, trecuse deja o lună de când cardinalii erau închişi între ziduri şi nu se vedea nici un rezultat. Afară, gărzile înconjurau în continuare edificiul. La interior, o delăsare degradantă atinse înfumurarea acestor prinţi ai Bisericii confruntaţi cu necesităţile cotidiene. Căldura lunii iulie accentua antipatiile. Reuniunile se succedau în van căci niciun nume nu aduna cele şaisprezece sufragii necesare.

În curând, Duèze nici nu mai asistă la aceste reuniuni şi restul conclavului îl declară pe moarte: „Nu va mai vedea lumina zilei. Nu mai are mult; este un muribund, victimă a vârstei înaintate şi a tratamentului infam ce ni se aplică."

Duèze, care făcuse totul pentru a fi uitat, deveni dintr-odată centrul atenţiei celor douăzeci şi trei de întemniţaţi care întrevăzură în muribund o posibilă soluţie pentru a ieşi din impas...

şi din biserică! Dacă Duèze era ales, regentul era satisfăcut şi, datorită stării de sănătate al noului papă, trebuia repede găsit un succesor. După aceea, fiecare se gândea că putea intra din nou în cursa pentru tronul pontifical. În afară de scurtele perspective de viaţă acordate lui Duèze, alegerea sa ar fi avut şi alte avantaje. Italienii ar subscrie şi ar accepta pentru moment menţinerea papei la Avignon numai ca cel ales să nu fie dintre gasconi. Aceştia din urmă acceptară să-şi retragă candidatul şi italienii renunţară la Roma. Provensalii, votară şi ei pentru Duèze care, gemând, le mulţumi cu o voce aproape imperceptibilă, pentru încrederea unanimă pe care Sfântul Colegiu i-o mărturisi la data de 7 august 1316, după patruzeci de zile de conclav.

Atunci când fumul alb ieşi pe horn, toţi creştinii aflară că aveau un nou papă în persoana lui Jacques Duèze, cel de al 194-lea succesor al Sfântului Petru sub numele de Ioan al XXII-lea.

Fu aerul libertăţii regăsite sau urmele ipocrite de respect ale acestor vechi pairi care îi oferiră puţină energie celui ales? Toţi fură surprinşi să-l vadă pe Duèze ridicându-se, mergând cu un pas puţin cam sprinten pentru a cere de mâncare. Vocea îi urcă cu un ton şi se limpezi; bătrânul vlăguit se îndreptă şi, deja pătruns de noile responsabilităţi care i se acordară, începu să vorbească cu autoritate. Unii cardinali crezură într-un miracol, alţii înţeleseră, însă prea târziu, că fuseseră păcăliţi.

Cel pe care duşmanii săi îl numiră în curând „papa din Cahors" deveni, odată investit, şi mai hrăpăreţ, şi mai nemilos şi mai perfid decât predecesorii săi. Cuferele Bisericii erau goale la sosirea sa; ştiu să le umple profitând de corupţia umană, taxând fără ruşine ecleziastici şi laici. „Omul, spunea el, este un păcătos prin natura sa. De ce să nu-l determinăm să-şi plătească viciile pentru a contribui astfel la gloria Sfintei Biserici?"

Creând Marele Tribunal Apostolic, Ioan al XXII-lea stabili un fel de barem după care toate rătăcirile erau estimate, calculate, impozate şi tot timpul plătite. Astfel, pentru omorârea

tatălui, mamei sau a unui frate, ucigaşul trebuia să depună 40 de livre. Tot aşa se proceda şi pentru viol, incest, sodomie, adulter, furt de obiecte de cult, avort şi toate celelalte hoţii care erau sever mustrate şi taxate[2]. Cea mai gravă dintre greşeli era falsificarea semnăturii papale care îl costa pe autor suma de 162 de livre. Ex-falsificatorul semnăturii lui Robert, regele de la Napoli ştia despre ce vorbeşte. Ce importanţă avea: corupţia umană, de orice fel, contribuia la strângerea de bani în cuferele Bisericii al cărei tezaur rar mai fusese într-o astfel de poziţie.

Jacques Duèze, care atinsese vârful carierei sale, făcu dovada aceluiaşi nepotism ca şi predecesorii săi (dar ca şi succesorii!) înnobilându-l pe fratele său de către noul regent şi ridicându-şi cinci nepoţi la rangul de cardinali.

Vicarul lui Hristos, Sanctitatea Sa Sfântul Părinte, Servitorul lui Dumnezeu, Suveranul Pontif Ioan al XXII-lea, papă de drept divin, domni peste milioane de catolici până în anul 1334. Atunci când a murit avea aproape nouăzeci de ani.

[2] Cf. Maurice Druon, *Regii blestemaţi*, vol. II, note istorice

O ADEVĂRATĂ JOSNICIE

Cu un pumnal într-o mână şi cu un ciomag în cealaltă, bărbatul, pândind, asculta cel mai mic foşnet ce venea dinăuntrul cufărului greu. Înţepenit în aşteptare, un scârţâit uşor îl făcu să tresară. Ciomagul se ridică uşor şi se abătu ca un fulger asupra unui şobolan care tocmai ieşea din vizuina sa. Bărbatul prinse de coadă cadavrul însângerat şi, în ciuda dezgustului pe care i-l inspira acest spectacol, nu putu să-şi ascundă un zâmbet. În ora care urmă, animalul fu tăiat bucăţi, fiert şi mâncat.

Şobolanii, de obicei numeroşi, deveniseră atât de rari că reprezentau un mic festin. Carnea lor era cu siguranţă mai puţin apreciată decât cea a cailor, a câinilor şi a pisicilor, însă trecuseră mai multe săptămâni de când aceste animale nu se mai regăseau în interiorul oraşului Rennes. Erau nouă luni de când capitala bretonă era izolată, asediată, departe de toţi şi de toate.

În acea lună iulie a anului 1357, ducele de Lancastre începea să-şi piardă răbdarea în faţa rezistenţei bretonilor. El, care crezuse că ar putea asedia oraşul doar în câteva săptămâni, nu-şi mai putea reţine furia. Nici nu se gândea să ridice asediul şi să nu se ţină de cuvânt pentru că declarase sus şi tare că nu va avea linişte până când nu-şi va înfige drapelul în meterezele cetăţii.

Cum puteau locuitorii din Rennes să mai supravieţuiască după aceste nouă luni? Lancastre ştia că rezervele oraşului erau sărace din momentul când se instalase la porţile acestuia şi din acea zi îndepărtată era sigur că nici boabă de grâu nu intrase dincolo de zidurile oraşului, niciun animal mort sau viu nu trecuse de podul mobil. Însă, locuitorii din Rennes nu muriseră; coifuri şi lăncii apăreau pe metereze, între turnuri. Santinelele care erau de gardă în gheretele lor de piatră erau schimbate în mod regulat, voci se auzeau de

dincolo de ziduri; această rezistenţă era un miracol. Totuşi, în fiecare zi, Lancastre şi soldaţii săi se aşteptau să vadă apărând un sol care să ceară o întrevedere prealabilă privind predarea cetăţii.

În Rennes-ul asediat, Sir Penhoet, guvernatorul oraşului, supranumit de către locuitori Şchiopul-Strâmb, încă rezista. În curând şi şobolanii vor lipsi şi trebuiau să se predea. Ura bretonilor contra englezilor şi ataşamentul lor pentru cauza lui Charles de Blois îi ajuta cu siguranţă să reziste, însă, săptămână după săptămână, chipurile locuitorilor se scobeau şi mai mult. Cei mai anemici nu rezistară lipsei hranei. Însăşi compănia era slăbită şi nu mai rezista fără îndoială mult timp. Penhoet se gândise la o ieşire în forţă pentru a-i împinge pe englezi departe de oraş, dar şansele de reuşită erau minime. Cum ar putea o garnizoană înfometată să le vină de hac englezilor sătui şi care s-au odihnit timp de nouă luni în care nu au făcut mai nimic?

Singura speranţă a populaţiei stătea în intervenţia lui Guesclin, despre care se ştia că se află împreună cu soldaţii săi în pădurile dimprejur. Îndrăzneala ajutorului său, vicleniа de care ştia să se folosească atât de bine, cum a făcut şi în cazul cuceririi cetăţii Fougeray cu şapte ani în urmă, renumele care-l aureola pe acest bărbat, totul contribuia să împiedice dispariţia acestei ultime speranţe. Penhoet chiar ordonase unei gărzi să pândească în permanenţă sosirea lui Guesclin şi, la un anumit semnal, uriaşa poartă principală trebuia să se deschidă într-o clipită pentru a-l lăsa pe salvator să intre. Însă, cel care pândea nu anunţa niciodată sosirea vreunui drapel prieten. Peste tot, cât vedeai cu ochii, culorile steagurilor engleze fâlfâiau nestingherite. Duşmanul părea în vilegiatură în această lună de vară şi doar Lancastre tuna şi fulgera văzându-şi planurile date peste cap.

Zilele treceau fără ca vreo mişcare să prevestească sfârşitului asediului. Englezii continuau să bombardeze zidurile în speranţa că, ajutaţi de foamete şi de pericol, bretonii ar ceda, însă nimic nu se întâmpla. Atunci, unul dintre consilierii lui Lancastre avu o idee pentru a-i atrage pe locuitorii din Rennes dincolo de zidurile cetăţii: fără nicio îndoială că

odată ieşiţi, ar fi măcelăriţi de asediatori. Pentru că era sigur că locuitorii din Rennes sufereau de foamete, de ce să nu li se aducă hrana la picioarele zidurilor şi atunci să se năpustească asupra lor?

Ideea îi plăcu ducelui care ordonă adunarea unui număr cât mai mare de porci pe care îl mai puteau oferi satele din jur. Ţăranii văzură duşmanul cum pătrunde în fermele lor şi le ia porcii. Aproximativ două mii de animale au fost astfel adunate în câteva zile. La momentul stabilit, Lancastre eliberă animalele la picioarele zidurilor şi le lăsă să rătăcească la voia întâmplării în timp ce trupele engleze se pregăteau să se arunce asupra asediaţilor care, li se părea evident, s-ar lăsa pradă ispitei.

În realitate, din vârful zidurilor, gărzile, observând porcii, crezură că foamea îi făcea să aibă viziuni. Imediat se răspândi prin garnizoană şi pe toate străduţele vestea că sute de porci erau la porţile oraşului, neaşteptând decât un singur lucru: să se transforme în şunculiţe suculente, în fripturi din care să se scurgă grăsimea, în picioare pané, în cotlete groase, în caltaboş bine înroşit, în cârnaţi bine umpluţi şi alte feluri al căror gust şi amintirea acestuia dispăruse de mult.

Sir Penhoet, informat despre acest miracol, întâmpină nenumărate dificultăţi în a-i împiedica pe oamenii săi să coboare podul mobil pentru a se năpusti asupra acestor promisiuni amăgitoare. Locuitorii, înnebuniţi de speranţă, urlau şi cereau ieşirea trupelor pentru a aduce la interior ceea ce Providenţa, nimeni neîndoindu-se de aceasta, aşezase acolo pentru a le sătura pe aceste fiinţe înfometate. Din fericire, guvernatorul, care înţelese viclenia englezilor, ordonă să se evacueze zidurile incintei pentru a îndepărta acest spectacol periculos de sub ochii locuitorilor din Rennes.

Dar o burtă înfometată nu are urechi şi doar faptul că ştiau că porcii se găseau de cealaltă parte a porţilor, şi puteau chiar să le simtă mirosul, îi făcu pe locuitori să fie pregătiţi pentru orice risc.

Atunci când se întoarse pe străduţele strâmte după încercarea de a calma spiritele încălzite, Penhoet auzi ţipătul unui porc în spatele unei porţi. Împingând uşa, dădu nas în

nas cu o femeie alături de o scroafă care guiţa, întărâtată poate de faptul că atâţia de acelaşi soi erau aproape de ea.

Guvernatorul înţelese imediat profitul pe care-l putea trage din această descoperire. Considerând că este inutil să o mustre pe această femeie pentru ascunderea hranei în aceste vremuri de foamete, chemă gărzile care luară animalul, îl târâră până pe metereze şi îl înţepară cu lăncile pentru a-l face să urle. Animalul nu se lăsă rugat şi, datorită durerii, începu să grohăie atât de puternic încât porcii care rătăceau la picioarele zidurilor îşi ridicară râturile, uimiţi de aceste zbierete. Imediat fu dat ordinul de a coborî animalul care zbiera din toţi rărunchii până la poartă. Legată fiind de membrele din spate cu funii, scroafa fu împinsă în jos, stimulată în continuare de loviturile ţepuşelor. Porcii, ca scoşi din minţi la auzul zbieretelor femelei, se îndreptară spre poartă şi, printr-un efect de turmă, porniră la trap cu copitele lor scurte către scroafa care continua vacarmul. Gărzile engleze încercară să se interpună dar, în faţa acestui val şi primind puternice lovituri de rât, fură acoperite, călcate în picioare, rostogolite la pământ.

Bretonii, trăgând de funii, încetul cu încetul, readuseră sus scroafa care, în sfârşit eliberată din strâmtoare, o luă la fugă pe străduţe. Ca hipnotizaţi, vierii, godacii şi purceii de lapte o urmară în interiorul oraşului într-un zarvă de zbierete ascuţite şi înnebunite. După ce fu capturat şi ultimul animal, poarta se închise imediat şi vânătoarea porcilor începu pe străzile din Rennes, într-un vesel tumult în care promisiunea de a mânca pe săturate se amesteca cu plăcerea de a-i fi înşelat pe englezi.

În curând, oraşul răsună din nou de urletele porcilor care, de această dată, îşi trăiau ultimele clipe.

Du Guesclin, căruia santinelele îi raportaseră scena, profită de confuzia englezilor pentru a se năpusti asupra lor şi a-i deruta.

Prezentându-se la porţile oraşului, fu primit de Sir Penhoet care-l invită să împartă mâncarea cu el. Ultimii şobolani din oraş care scăpaseră de loviturile de măciucă putură să se plimbe în voie în acea seară.

PODUL MOBIL

Cum să cucereşti un oraş când nu dispui de artilerie, când zidurile sunt înalte, crenelurile numeroase şi balcoanele cu trapă pregătite să îşi lase greutatea arzătoare asupra atacatorului: pentru armatele din Evul Mediu acestea erau obstacolele care determinau ca numeroase asedii să se termine prin eşecuri demne de milă. Podul mobil rămânea unica modalitate de acces şi, atunci când era ridicat sau păzit cu străşnicie, doar înşelătoria putea înlocui un atac în masă.

Chiar dacă este adevărat că haina nu face pe om, câteva bărdiţe a tăietorilor de lemne sau câţiva saci cu nuci vărsaţi la momentul oportun au permis totuşi unei mâini de oameni să pună stăpânire pe locuri importante cu reputaţie de invincibile.

CĂLUGĂRUL DE PE STÂNCĂ

Ursuz, bărbatul părea epuizat. Se sprijinea într-un baston lung care, la fiecare pas, lovea cu greutate solul, ca şi cum ar fi făcut un efort foarte mare. Cu o robă lungă de călugăr întunecat, cu o înfăţişare aspră, sub gluga largă, călugărul ascundea un chip cu o barbă stufoasă.

Era deja noapte de ore bune în acel 8 ianuarie 1297 când franciscanul începu să urce coastă abruptă care ducea la citadelă. Trecu de biserica Sainte-Marie-au-Port şi, ridicând privirea, sfântul putu să observe turnurile întunecate şi crenelate ale fortăreţei care de-abia se conturau pe cerul cenuşiu. Înainta încet, piciorul alunecându-i adesea pe pietricelele care se rostogoleau la vale.

Gărzile care erau de serviciu deasupra turnului auziră fără îndoială zgomotele care destrămaseră liniştea acelei nopţi de iarnă. De altfel, omul Bisericii nu făcea nimic pentru a trece neobservat şi, după nenumărate eforturi şi semne de sfârşeală,

ajunse în cele din urmă la picioarele impozantului zid care îl strivea cu robusteţea sa. Uşa din lemn masiv, cu balamale groase prinse în cuie enorme era unicul acces către fortăreaţa înfiptă în pintenul stâncos.

De-a lungul secolelor, acest tărâm mediteranean aţâţase cupiditatea fenicienilor, apoi a grecilor şi a romanilor care vedeau în această stâncă abruptă care domina un golf generos, un loc protejat unde navele lor puteau ancora.

Ţinutul fu răvăşit în timpul marilor invazii din primul mileniu şi, în anul 1215, puternicii genovezi veniră să se instaleze aici, cu dorinţa fermă de a realiza un port care putea servi drept oprire pentru lungile lor expediţii maritime.

Construcţia fortăreţei data din acei ani şi, atunci când călugărul franciscan se prezentă la poartă, genovezii încă stăpâneau acel loc.

Prin strigăte şi lovituri în canatul porţii, bărbatul reuşi să atragă atenţia gărzilor a căror coifuri şi lăncii apărură în vârful zidurilor.

„Sunt fiul Sfântului Francisc, sunt în drum spre Roma şi vă cer găzduire pentru această noapte", spuse el.

Nu se obişnuia să se lase un credincios afară fără să i se ofere adăpost şi hrană, mai ales în drumurile lungi din pelerinajele lor. Gărzile se duseră să raporteze ofiţerului lor care ordonă deschiderea uriaşei porţi. Imediat ce a trecut pragul, franciscanul istovit păru că-şi recapătă forţele ca prin miracol şi, abandonându-şi poziţia umilă şi încovoiată de oboseală, îşi scoase grăbit roba sa lungă pentru a descoperi o lamă lungă a cărei lumină rece străluci la licărirea torţelor. Gardianul cel mai apropiat nu avu timp să evite lovitura şi se prăbuşi fără a înţelege ceva.

În acelaşi moment vreo treizeci de soldaţi, pitiţi de la apusul soarelui la umbra zidului, se repeziră în interiorul fortăreţei şi, cu lovituri mari de săbii, omorâră străjerii care formau garnizoana fortului. Aşa-zisul călugăr îşi făcea loc în jurul său, lovind cu vârful şi cu tăişul, şi, în curând, cei câţiva genovezi supravieţuitori cedară unei rezistenţe care devenise inutilă.

Acest şiretlic fusese pregătit de către Francesco Grimaldi, supranumit „Francisc Maliţiosul" ... şi fortăreaţa pe care a cucerit-o era cea din Monaco, asupra căreia încă mai domneşte şi astăzi familia Grimaldi. Trebuie să precizăm că Monaco înseamnă „călugăr" în italiană şi că stema actuală a principatului reprezintă un scut flancat de doi călugări înarmaţi.

FALŞII TĂIETORI DE LEMNE

Bertrand du Guesclin nu avea cu siguranţă înfăţişarea ezitantă şi nesigură a falsului călugăr din Monaco; era mai degrabă un tânăr aprig şi bătăios, tot timpul pregătit să înfrunte pe oricine îi ieşea în cale. În timpul războiului de succesiune din Bretania, adună o bandă de tâlhari şi vagabonzi fără credinţă şi îl apără pe Charles de Blois contra lui Jean de Montfort.

Plimbându-se de-a lungul satelor bretone în acel an 1350, Du Guesclin şi oamenii săi pândeau ajutoarele care îi puteau fi de prisos lui Montfort şi aliaţilor săi englezi aducându-le lor jafuri şi bogăţii.

Informat că acest conte de Montfort dăduse comanda castelului Grand Fougeray, din apropiere de Redon, englezului Robert Bemborough, lui Du Guesclin îi fu uşor să-şi convingă trupele să se deplaseze acolo, promiţându-le un carnagiu pe cinste şi multe bogăţii dacă şi-ar face datoria de a-i uşura pe englezi de acestea.

Castelul Grand Fougeray le apăru prin pădurea pe unde Bertrand şi banda sa se ascunseră. Înţelese imediat că orice asalt ar fi imposibil, oamenii săi neavând decât arme albe. Du Guesclin îşi instală tabăra în pădure, la jumătate de leghe de castel şi stătu la pândă timp de mai multe zile; în ciuda vitejiei şi aviditătii oamenilor săi, nu vedea nicio modalitate prin care să treacă de podul mobil, să asedieze castelul şi să învingă garnizoana. Trupa începu să se neliniştească şi câteva proteste ajunseră la urechile şefului lor: nu cumva i-a atras într-o încurcătură prin promisiuni deşarte? Du Guesclin era

conştient de aceasta însă, cu şaizeci de oameni, cum să treci de şanţurile cu apă, să scoţi imensele canaturi întărite cu metal sub loviturile soldaţilor englezi?

Obosită să mai campeze prin păduri, visând la chiolhanuri, simţindu-se înşelată, banda bombănea din ce în ce mai răspicat atunci când o santinelă îi aduse lui Du Guesclin un prizonier care spunea că era valet la castel. Bărbatul afirma că o mare parte a garnizoanei părăsise zona cu câteva zile înainte pentru a-i ieşi în faţă lui Charles de Blois şi armatei sale. Bemborough nu lăsase decât câţiva soldaţi englezi, în jur de o sută, spunea el, pentru a păzi locul. Era ocazia visată pentru a acţiona; fără întârziere, Du Guesclin îşi adună tovarăşii şi le ţinu următorul discurs:

„Domnilor, ascultaţi sfatul meu: suntem aici şaizeci de tovarăşi puternici şi bine înarmaţi; dacă ne punem cu toţii de acord, nimeni din banda noastră nu va rata încălecarea pintenului aurit. Dacă vreţi să mă credeţi, vă voi face pe toţi bogaţi în cât mai scurt timp; toţi veţi fi cavaleri ai lui Charles, care ne va umple de cadouri îmbelşugate. Astăzi aş vrea să iau masa în această cetate şi vă voi oferi de mâncare o oaie grasă."

Prin intermediul valetului aflase de asemenea că situaţia englezilor era îngrijorătoare; izolaţi în fortul lor, temându-se – pe bună dreptate – de un atac neaşteptat al cetelor, se găseau într-o poziţie de asediaţi fără să existe vreun asediu real, Du Guesclin şi oamenii săi nefiind zăriţi în pădure. Hrana dincolo de ziduri fusese raţionalizată, lemnul începea să lipsească, atât pentru încălzit cât şi pentru gătit. Întrezărind o modalitate de a rupe lipsa de acţiune care-i rodea, Du Guesclin le ordonă oamenilor săi să îmbrace haine de tăietori de lemne, să ascundă coifurile şi platoşele, să intre în sat pentru a aduna un număr mare de topoare şi securi şi să-şi confecţioneze câte o povară în care să ascundă săbiile, spadele şi pumnalele. Extrem de entuziasmată trupa ascultă ordinele şi jumătate se deghiză în tăietori de lemne în timp ce vreo treizeci din cei rămaşi se ascunseră cât mai aproape de Grand-Fougeray.

Îmbrăcaţi cu haine ponosite, îndoindu-se sub greutatea legăturilor de vreascuri şi a buştenilor, în parte ascunşi de frunzişul crengilor pe care le duceau în spate, bărbaţii o luară pe drumul către castel în spatele lui Du Guesclin care se îndrepta cu paşi imenşi spre podul mobil, atât de nerăbdător era de-o înfruntare.

Englezii nu se îndoiră de aceşti ţărani şi deja întrezăreau flăcările şi mâncărurile calde. Santinela îşi luă cornul, sună pentru a-şi chema şeful, care lăsă în jos podul mobil. Bertrand sări primul şi răsturnând legăturile sale, blocă mecanismul pentru a-i împiedica pe englezi să ridice din nou podul. Gardianul nici nu avu răgazul să vadă lama scurtă care îl tăie pe loc.

„Iată lemn pentru a vă încălzi baia care va fi una de sânge!" urlă bretonul.

La strigătul lui Du Guesclin, cei treizeci de soldaţi năvăliră în interiorul castelului şi, cu lovituri de topor, masacrară pe întrecute toţi soldaţii care, alertaţi de urlete, alergară din toate părţile. Imediat falşii tăietori de lemne se alăturară celor-lalţi care, pitiţi la o anumită distanţă, trecură şi ei de podul mobil sub ploaia de proiectile lansate de inamic, care se repliase imediat.

Încercuit de mai mulţi englezi într-o stână, cu faţa atât de plină de sânge încât aproape că nu mai vedea, Du Guesclin îşi datoră salvarea sosirii cavalerilor lui Blois care, alăturându-se bretonilor, determinară o victorie deplină.

Această viclenie şi cutezanţă îi aduseră un astfel renume autorului său încât Charles de Blois le declară oamenilor săi „că l-ar întâlni şi i-ar face mult bine, dacă l-ar putea ţine pe loc".

NUCILE DIN AMIENS

Cu mai mult de două secole după această întâmplare, inamicul fu Spania. Numeroase oraşe franceze fură asediate în condiţii aproape identice; dacă uniformele se schimbaseră,

scopul asediatorilor rămânea acelaşi şi podul mobil rămânea ţinta tuturor dorinţelor. În anul 1551, Carol Quintul lăsase moştenire ramurii spaniole a habsburgilor ceea ce se numea în mod obişnuit „Ţările de Jos Spaniole", care se întindeau de la Ostende la Limburg şi de la Anvers la Artois. În timpul războaielor religioase, Spania atacă Franţa în 1595 şi, doi ani mai târziu, trupele inamice se prezentară la Amiens.

Zidurile înalte ale oraşului se conturau ca un ansamblu sumbru. Turnurile negre fortificate erau pline de posturi de pândă pe zidul incintei al cărui parapet arăta o mulţime neîntreruptă de creneluri impozante. De jur împrejur bărbaţi înarmaţi patrulau zi şi noapte, cu ţepuşele ridicate, făcându-şi rondul. În spatele fiecărei ferestruici, se bănuia că există un soldat de gardă şi, în vârful turnurilor, gărzile erau şi mai numeroase. În acel an 1597, Amiens părea că prevăzuse aproape tot ce era posibil pentru a zădărnici un atac spaniol.

Totuşi, chiar dacă ştiau că duşmanul era în apropiere, oraşul nu era în stare de asediu şi, prin poarta principală, ţăranii din împrejurimi veneau să-şi vândă carele cu alimente şi animale dincolo de zidurile înalte.

Aruncat peste şanţul plin cu apă stătută, podul mobil era în fiecare zi încărcat de căruţe îngreunate de provizii, de butoaie, de găini şi raţe, de furaje şi de seminţe. La marginea podului, gărzile inspectau mărfurile, deschideau sacii, îşi înfigeau spadele în baloţi, în timp ce alţi doi stăteau la distanţă, între ziduri, pregătiţi să declanşeze, în caz de pericol, mecanismul care cobora gigantica trecere.

Postat la o anumită distanţă de oraş şi informat de spionii săi, Hernando Tello-Carrero primise ordin să cucerească Amiens-ul, însă în faţa unei astfel de fortăreţe era conştient că un atac deschis nu se putea termina decât printr-un eşec; să asedieze oraşul ar dura mult şi ar fi riscant, aşa că decise să facă apel la un vicleşug.

Soldaţii spanioli adunară toate carele pe care le găsiră, le încărcară cu mărfuri şi se prezentară la poarta principală, deghizaţi în ţărani. După un control minuţios al primului

echipaj, gărzile deschiseră calea şi cei doi boi, împovăraţi, începură să zdruncine caravana. Exact în clipa în care carul trecea pe sub ţepuşele de la intrare, falsul ţăran dezlegă funia unui sac imens care se găsea în echilibru, legat de loitra din spate, împrăştiind astfel sute de nuci care căzură din căruţă şi se rostogoliră pe podul mobil. Oprind atelajul, bărbatul făcu semn gărzilor să vină să-l ajute şi toţi năvăliră. În acel moment din celelalte căruţe ieşiră soldaţi spanioli, cu coifuri pe cap şi arme în mână, care nu întâmpinară nicio dificultate în a imobiliza gărzile. Podul coborî, însă, blocat de căruţă, lăsă drum liber atacatorilor.

La un semnal stabilit, restul trupei, ascunse în împrejurimi, se năpusti la interior. În doar câteva minute, aproape şapte sute de soldaţi invadară Amiens-ul şi îl ocupară. Stratagema, oricât de ingenioasă fusese, nu avu rezultate pe termen lung: şase luni mai târziu, graţie intervenţiei lui Henric al IV-lea, oraşul fu liberat şi redeveni francez.

VIRTUOASA CASTELANĂ DIN KERJEAN

„Doamnelor şi domnilor, suntem aici în faţa impozantei porţi a castelului denumit „Versailles-ul breton". Înainte de a trece de această poartă, să ne întoarcem în timp. Kerjean a fost construit în anii 1580 de către Louis Barbier graţie bogăţiilor adunate de unchiul său Hamon Barbier, episcop de Leon şi abate de Saint-Mathieu, care dorise să dăruiască familiei o bijuterie pentru eternitate."

Ghidul îşi scoase şapca ca şi cum ar fi dorit să onoreze memoria episcopului, îşi aşeză uniforma de o culoare nedefinită, păru să admonesteze din priviri doi englezi care nu-i ascultau explicaţiile şi se pregăti să treacă de poartă, urmat de vreo cincisprezece turişti.

În luna august, autocarele năvăleau cu zecile şi vizitele comentate se succedau fără întrerupere. Astăzi, în acest grup, doi englezi, o familie de nemţi, un japonez stilul drumeţ şi vreo zece turişti francezi au descoperit, la câţiva kilometri de Morlaix, Saint-Vougay şi magnificul său castel în stil renascentist. Kerjean este o veritabilă operă de artă, pe jumătate fortăreaţă, pe jumătate rezidenţă, fiind, incontestabil, cel mai fascinant castel din Bretania. Precedat de un şanţ pe cât de lat pe atât de adânc, Kerjean este înconjurat de ziduri fortificate, dotate cu cazemate şi flancate în fiecare unghi de un turn pătrat cu creneluri şi ferestruici.

Cei doi britanici sunt acum mai atenţi: ghidul tocmai distribuie traducerea comentariului său în engleză şi în germană. Japonezul are mâinile libere pentru a fotografia, deasupra primei porţi, blazoanele lui Louis Barbier şi soţiei sale, Jeanne de Gouzillon.

Iată-ne în curte. Ghidul îşi reia monologul, rodat de-a lungul multelor vizite:

„În faţa noastră, remarcaţi partea dreaptă a clădirii de locuit, care a fost distrusă de un incendiu la sfârşitul secolului al XVIII-lea. Era, fără îndoială, cea mai admirabilă parte a castelului, dar nimic nu a putut fi salvat ..."

Câteva minute mai târziu, după ce au înconjurat fântâna, vizitatorii pătrunseră înăuntrul clădirilor, admirând decorul capelei, şemineurile din granit întunecat, bârnele centenare, camerele subterane, scările şerpuitoare, tavanele decorate. Ghidul nu se opreşte, vizitatorii îl urmează rapid, Japonezul mitraliază cu aparatul de fotografiat în ariergardă.

La etaj, ghidul se opreşte, aşteaptă ca publicul său să se adune în jurul lui; atent şi cu o voce solemnă, o voce care nu se auzise încă de la începutul vizitei, anunţă:

„Doamnelor şi domnilor, aici Madame Kerjean, virtuoasa Françoise Barbier..."

Anul 1614. Ludovic al XIII-lea convocă Statul general la Paris. Fiecare provincie îşi trimise reprezentanţii celor trei ordine pentru a discuta afacerile cele mai importante ale Statului. René Barbier părăsi Kerjean unde o lăsă pe fidela şi frumoasa sa soţie Françoise; fiind prima sa vizită la curte, în mijlocul gentilomilor insolenţi şi indecenţi, tânărul senior breton fu puţin descumpănit. Glumele izbucniră, libertinii acuzându-l pe René că nu a îndrăznit să-şi aducă soţia la curte pentru că ar fi fost prea urâtă. Bretonul îi ignoră pe ironici şi invitaţiile lor la dezmăţ:

„Nu insistaţi, domnilor, nu vreau să-i fac curte altcuiva decât soţiei mele Françoise care mă aşteaptă la castel."

Însă aroganţii continuau să facă haz.

„La naiba! Bretonii ăştia nu sunt deloc ca toată lumea. Priviţi-l pe acesta, vrea să rămână fidel soţiei sale, dar este măcar sigur că tânăra sa frumuseţe îl aşteaptă cuminte la ţară fără niciun gentilom care să o consoleze?"

Atunci René se înfurie; nu permitea ca virtutea lui Françoise să fie pusă la îndoială. Zeflemitorii se distrară şi mai cu poftă şi lansară chiar şi o provocare. Patru tineri galanţi propuseră să încalece până la Kerjean şi să-i facă curte castelanei. René Barbier acceptă pariul şi-i încredinţă primului o misivă prin care chiar îi cerea soţiei sale să-l primească bine pe vizitator, atât de mare încredere avea în ea.

Françoise citi scrisoarea soţului ei şi îl primi pe vidamul De Bombelles exact cum i se ceruse. Tânărul gentilom gândi în sinea sa văzându-şi gazda: „Bretonul nu minţea, doamna

este la fel de frumoasă precum spunea." Fără să mai aştepte începu să-i facă curte cu asiduitate, însă, plictisită în curând de avansurile lui De Bombelles, doamna Kerjean decise să se descotorosească de acesta şi îl atrase într-o seară într-o cămăruţă luminată doar de o singură fereastră şi dotată cu gratii rezistente de fier. Fără a fi suspicios, galantul credea că dăduse lovitura, însă zgomotul uşii care se închise în urma sa şi pustietatea locului îl făcură să înţeleagă că era prins în capcană.

„Să dormiţi bine, domnule vidam, ne vedem mâine", spuse Françoise prin uşă.

Extrem de surprins şi puţin cam jignit pentru că s-a lăsat înşelat, tânărul dormi rău şi fu trezit dis-de-dimineaţă de lumina care pătrundea printre zăbrele. Cum promise, tânăra veni să-l vadă şi îi aduse câlţi din belşug, sfătuindu-l să înceapă lucrul pentru a-l scărmăna şi a-l ţese.

„Nu mai aşteptaţi şi începeţi lucrul, de munca voastră va depinde primirea hranei."

Surprinşi să nu-l mai vadă pe De Bombelles, ceilalţi trei galanţi care se opriseră la un han din Morlaix, se hotărâră să încalece rând pe rând către Kerjean. Toţi avură parte de aceeaşi soartă şi toţi cei patru tovarăşi de suferinţă trebuiră să toarcă, să scarmene, să ţese câlţiul virtuoasei Françoise.

La Louvre, observând că nu se mai întoarce nimeni, bretonul ceru reginei permisiunea să se întoarcă acasă şi, în ciuda încrederii pe care o avea în soţia sa, trecu, cu inima strânsă, podul mobil al castelului său. Văzându-l atât de îngrijorat, Françoise se grăbi să-l liniştească pe dragul său soţ şi îl conduse către cămăruţa boltită. Trăgând de zăvorul care nu se deschidea decât din exterior, René, zărindu-i pe cei patru gentilomi muncind printre câlţi, o strânse pe Françoise în braţe. Jucători frumoşi, galanţii scoşi din joc recunoscură că René avusese dreptate: „Virtutea sa îi egalează frumuseţea, sunteţi un bărbat norocos."

Întorcându-se la curte, aceştia îşi povestiră păţania, nefiind ruşinaţi de festa care li se jucase. Cuplul breton fu imediat menţionat ca model de către cei care refuzau libertinajul. Ludovic al XIII-lea îl numi pe René cavaler al Ordinului Saint-Esprit şi, în 1618, îl făcut marchiz.

„Doamnelor şi domnilor, dacă doriţi să mă urmăriţi, vizita se va termina în curând."

După o privire rapidă în ceea ce fusese temniţa galanţilor, turiştii coborâră din nou în curtea castelului. Toţi aveau în minte imaginea lui René trecând poarta în galop, sărind de pe calul său pentru a urca, două câte două, treptele de granit care duceau la camera virtuoasei doamne Kerjean.

LOVITURA SENIORULUI DE JARNAC

În secolul al XVI-lea, cizmele secrete purtate la scrimă erau caracterizate ca „loviturile lui De Jarnac", în amintirea înfruntării singulare care îi puse faţă în faţă, în câmp închis, pe 10 iulie 1547, pe Gui Chabot, senior de Jarnac, gentilom al Camerei lui Francisc I, şi curtezanul Fraçois de Vivonne, senior de Châtaigneraie.

Acesta din urmă, simţindu-se jignit şi având totală încredere în calităţile sale de spadasin, îl forţă pe Jarnac să îi dea dreptate, însă duelul nu fu autorizat de Francisc I. Trebuiră să aştepte urcarea pe tron a lui Henric al II-lea şi acordul acestuia pentru ca înfruntarea să aibă loc. Conform ritualelor vechii cavaleri, în prezenţa regelui şi a curţii, cei doi bărbaţi se întâlniră în pădurea Saint-Germain-en-Laye.

Châtaigneraie era un spadasin abil şi De Jarnac părea că nu poate să-l învingă pe adversarul său fără a face apel la viclenie; era pe punctul de a ceda atacurilor când, după ce a făcut o mişcare neaşteptată care-i deturnă atenţia lui Châtaigneraie, se repezi dintr-o parte şi îi dădu adversarului său o lovitură imprevizibilă care-i tăie partea opusă rotulei.

Înfruntarea fu întreruptă şi toţi se grăbiră să îngrijească şi să bandajeze rănitul. Simţindu-se umilit că a fost înşelat de această fentă, Châtaigneraie nu reuşi să supravieţuiască după ceea ce considera ca un afront insuportabil. Îşi smulse bandajele de la picior şi muri în acelaşi an.

Acest duel a fost ultimul autorizat în Franţa.

ŞILINGUL REGELUI

Kenneth Wilkes naviga de trei luni pe corveta „Eagle" a maiestăţii sale şi străbătuse în lung şi în lat Marea Mânecii de cel puţin zece ori între gura de vărsare a Tamisei şi capul Lizard, pândind tot timpul un eventual atac francez. Totuşi Wilkes nu era marinar. La bordul corăbiei „Eagle", ocupa postul nu prea de invidiat de stevator şi, cu vreo alţi treizeci de mateloţi, trăia adăpostit în cală, spaţiu strâmt şi întunecat, pe jumătate gol, într-o atmosferă sufocantă.

Munca era dură, hrana nu prea abundentă şi condiţiile de igienă deplorabile. Stevatorii erau cei mai de jos dintre mateloţi, opusul gabierilor, responsabilii mişcării şi manevrelor în mânuirea catargelor; însă cei din urmă erau marinari adevăraţi care aleseră să se îmbarce pentru a cunoaşte aventura sau, mai adesea, pentru a-şi asigura adăpost şi hrană.

Wilkes nu se angajase de bună voie în Marina Regală; a fost înrolat cu forţa ca mulţi alţii care împărtăşeau trista sa soartă.

Cu trei luni în urmă, într-o seară vântoasă din noiembrie 1740, la Barbican, cartierul cel mai rău famat din Plymouth, la sud de Anglia, Wilkes îşi încheiase ziua de calafat, o meserie pe care o practica deja de doi ani, pe unul din şantierele navale la periferia Hoe, în dreptul insulei Drake.

Calafaţii umpleau cu cârlţi spaţiul gol dintre marginile unei nave, creând astfel unitatea cu carcasa. La douăzeci şi unu de ani, Wilkes nu era prea ambiţios şi cele câteva coroane pe care le câştiga în fiecare săptămână îi erau suficiente să-şi plătească mâncarea şi porţia de bere.

În acea seară, în loc să se întoarcă direct la camera sa rece şi umedă unde nu-l aştepta nimeni, se hotărî să facă dreapta de-a lungul străzii Dirty Dick Pier, pe unde vântul dinspre mare şi ploaia îi biciuiră faţă. Se precipită spre Seaforth Lane şi avu în acea clipă un sentiment de mulţumire în acel

pasaj strâmt, protejat de vijelia pe care o suporta de dimineaţa devreme, stând pe vine la piciorul imensei fregate pirate a cărei astupare cu cârpe începuse în urmă cu o săptămână.

Cu căciula de lână lăsată până pe ochi, cu gulerul ridicat şi cu capul înfundat între umeri, avansa, trecând, fără a observa, pe lângă alţi oameni care fugeau ca şi el de această vreme putredă de sfârşit de toamnă. Wilkes tocmai îşi luase leafa şi, în buzunarul hainei sale, mâna sa se juca cu monedele de cupru care-i permiteau să dea puţină atracţie vieţii sale monotone.

Cu cât se apropia de capătul celălalt al Seaforth Lane, cu atât zgomotul vocilor, râsetele şi ţipetele răsunau în stradă. Încă câţiva metri şi turnul Flanagan îşi deschidea porţile primitoare, căldura şi puternicul său miros de bărbat amestecat cu duhoarea berii şi a tutunului. Deasupra porţii, realizat din funduri groase de sticlă, lipite între ele, un fel de donjon de cărămizi de aproape doi metri, fusese construit de un vechi cârciumar. La una dintre minusculele ferestre ale acestui turn apăru mâna unui prizonier agitând o hârtie pe care se putea citi „ajutor". Întregul loc avea o structură grosolană şi o culoare spălăcită, însă toată lumea din Barbican cunoştea turnul Flanagan şi ambianţa sa primitoare de local pentru marinari, cu depravaţi nu foarte sălbatici, cu berea sa brună care trezea membrele amorţite după o zi de muncă istovitoare.

Wilkes împinse uşile batante şi aruncă o privire de jur împrejur în căutarea unei feţe cunoscute. Un grup de beţivani vorbeau tare şi râdeau cu poftă. Unul dintre ei se întorcea de la tejghea ţinând patru ţapi de bere în fiecare mână şi, când îl văzură, tovarăşii săi scoaseră ţipete de satisfacţie. Wilkes se aşeză la o masă, la câţiva metri de ei. Înţelese că aceşti bărbaţi lucrau pe o corabie de piraţi care tocmai capturase un vas francez mult mai bine înarmat, iar promisiunea că vor primi din captură explica aceste efuziuni de entuziasm.

Singur la masă, Wilkes îşi bea ţapul de bere cu înghiţituri mici şi privea spectacolul surprinzător dintr-o tavernă a marinarilor. După câteva minute, un bărbat care stătuse la bar, se îndreptă spre el şi se aşeză la masa sa fără nicio introducere.

— Ai auzit ce povestesc, spuse acesta, arătând spre piraţi cu un semn din bărbie. Ce noroc au! Vor putea fi despăgubiţi pentru toate cu partea lor! Se pare că era aur la bordul vasului francez. Au luat tot. Patronul tavernei a auzit spunându-se că ar fi mai multe mii pentru fiecare.

— Din aur? întrebă Wilkes

— Bineînţeles, fără să numărăm tot ceea ce au adunat din jaf! Căpitanul le-a dat o oră pentru a lua tot ce doreau! Doar pentru asta şi eu aş pleca ...

— Adevărat, într-o oră poţi să pui deoparte! remarcă Wilkes privind piraţii care strigau şi mai puternic.

— Haide, îţi dau ceva de băut, prietene!

Bărbatul se ridică şi îşi făcu loc prin tavernă până la bar.

— Ţine, iată cu ce să uităm că nu suntem piraţi, spuse el punând pe masă două pahare mari de gin. De fapt, poate şi tu eşti marinar?

— Nu, eu sunt calafat pe corabia lui Hoe, dar rămân pe uscat, marea nu este pentru mine.

— Nu ai dreptate... Aşa cum mă vezi, m-am întors din Indii; eram pe Rambler, îl ştii?

Fără a-i lăsa timp lui Wilkes să răspundă, bărbatul continuă:

— Este un vas de prim rang, 11.000 de tone, 74 de tunuri. Eram mai mult de cinci sute la bord. Să vezi ce rapid e! Cu el am văzut multe ţări. Hai, bea un pahar, trebuie să sărbătorim asta... Indiile, ai auzit de Indii?

Wilkes ştia doar insula engleză Cornouaille şi Devon. La douăzeci şi unu de ani, nu a fost niciodată mai departe de Torbay la est şi Penzance la vest; cu ajutorul ginului se lăsă legănat de cuvintele bărbatului şi de căldura locului. Atunci când văzu un al doilea pahar de gin aşezat în faţa sa, dori să mulţumească şi să plece, însă bărbatul îi puse mâna pe umăr şi îl forţă să se aşeze din nou.

— De America, ai auzit? Ştii că acolo se găseşte aur în râuri? Eu plec într-o lună. Dacă eşti interesat, te pot înscrie pe listă. Nu vei regreta!

— Dar eu nu sunt marinar! protestă Wilkes a cărui privire era din ce în ce mai puţin limpede.

— Nu-i nimic, nici eu nu eram la început. Lucram în minele de cositor. Ştii mina de cositor de la Tolgus la Portreath? Nu vedeam niciodată lumina zilei. Şi toate astea pentru un salariu de mizerie! După aceea, nimic nu a mai fost la fel. Să vezi indiencele, ce parfumuri au! Şi iată ce mi-a oferit ofiţerul meu pentru a sărbători întoarcerea noastră la Plymouth. În afară de celelalte, bineînţeles.

Şi scoase din buzunar un ban mare de argint nou-nouţ, o monedă de un şiling cum Wilkes nu văzuse niciodată. Câte zile i-ar trebui lui, ca şi calafat, ca să câştige o astfel de monedă? O lună întreagă.

— Pot să îl ating? întrebă Wilkes ale cărui simţuri se treziră la vederea şilingului.

Între degete, metalul fin aluneca. Faţa regelui Georges al II-lea pe o parte, leii Angliei pe cealaltă...Ce frumuseţe!

Ridicându-se, bărbatul hotărî să ridice paharul în sănătatea regelui şi Wilkes, care preferă să rămână jos, strigă „Trăiască regele!" şi îşi goli paharul dintr-o singură înghiţitură.

— Sunt sigur că ţi-ar surâde să vii cu mine pe corabia mea, ai vedea America ...lată, dacă vrei, te iau cu mine. Nu trebuie decât să semnezi aici şi eşti angajat, spuse el împingând pe masă, cu o atitudine oficială, o hârtie.

— Dar eu nu ştiu să scriu, obiectă Wilkes, care se vedea deja căutător de aur de cealaltă parte a oceanului.

— Nu-i nimic. Scrie doar prima literă a numelui tău. De fapt, care este numele tău?

— Ken Wilkes.

— Atunci, scrie W, e de ajuns, spuse celălalt strecurându-i între degete o pană pe care o scosese de nu se ştie unde.

Wilkes luă pana cu neîndemânare şi mâzgăli un W chiar deasupra degetului pe care bărbatul îl puse pe hârtie.

— E bine, Wilkes, hai, asta trebuie sărbătorit.

De această dată bărbatul reveni doar cu un pahar de gin pe care Wilkes se surprinse că-l băuse fără ezitare.

Câteva minute mai târziu, se prăvăli zgomotos peste masă pronunţând nişte cuvinte care păreau a fi „indience, aur, bogăţ... ."

Bărbatul se ridică şi, pe jumătate sprijinindu-l pe Wilkes, pe jumătate târându-l, părăsi taverna.

Ajuns afară, fluieră de două ori şi doi soldaţi în uniformă roşie ieşiră din umbră. Cei doi „homari roşii" îl duseră pe Wilkes până în port unde îl închiseră într-o încăpere cu gratii groase, în compania a trei alţi beţivi care-şi fermentau ginul.

A doua zi, treziţi din beţie, cei patru prizonieri începură să bată la uşă şi să ţipe. O santinelă le ordonă cu brutalitate să înceteze acel vacarm, spunându-le că un superior va veni în curând. Astfel, la aproximativ ora zece dimineaţa, i se deschise uşa unui cartnic, echivalentul unui superior din marina franceză. Arbora pe umeri cele două ancore încrucişate peste care era plasată coroana regală care indica gradul său.

— Toată lumea în picioare! urlă el mânuind un fel de bâtă plumbuită.

Când Wilkes dori să protesteze, i se replică că de acum înainte era în marina regelui şi că trebuia să asculte fără comentarii. Ignorând ameninţarea, Wilkes se revoltă:

— În marină? Dar nu am cerut niciodată să intru.

— Şi asta ce este? urlă din nou cerberul punându-i sub nas hârtia semnată în ajun la tavernă.

— Dar eu nu am semnat nimic; de altfel, nici nu ştiu să scriu.

— Totuşi, tu eşti cel care a scris aici W, spuse bărbatul arătând cu degetul în partea de jos a documentului. Şi, în plus, ai fost de acord pentru că ai acceptat şilingul regelui... Caută bine...

Wilkes începea să înţeleagă simţind în buzunarul de la pantaloni imensa monedă de argint rotundă şi netedă pe care o văzuse în seara din ajun. I-a fost strecurată în buzunar, fără ştirea sa, ca primă de angajament în cea mai cunoscută marină din lume.

Trista aventură a cărei victimă fu acest biet Wilkes nu era un caz izolat şi Anglia nu a fost singura ţară care a utilizat această viclenie mai puţin glorioasă pentru a înrola cu forţa soldaţi sau marinari.

În Franţa, în timpul domniei lui Ludovic al XIII-lea, căpitanii care recrutau semnau târguri cu ofiţerii subalterni ai poliţiei pentru a le livra oameni. Aceste înrolări a celor care

nu se ofereau voluntari suplimentau lipsurile din armată, compusă din bărbaţi apţi, între şaisprezece şi patruzeci de ani, provenind toţi din popor; fiecare comună trebuia să furnizeze un anumit număr de desemnaţi; după aceea se realiza o tragere la sorţi şi cei ghinionişti intrau în serviciu timp de şase ani.

Armata franceză număra 70.000 de persoane în 1741 pentru a ajunge la 91.000 în 1762. Revoluţiei se datorează înlocuirea sa cu Garda Naţională.

Armata nu era chemată decât în timp de război şi, atunci când efectivele erau insuficiente, se recurgea la racolare care, deşi ilicită, a fost o practică curentă în numeroase ţări.

Cei care racolau puneau de obicei ochii pe muncitorii fără un loc de muncă cărora le promiteau de lucru. Datorită acestei stratageme, cei mai creduli se trezeau închişi în case, care erau numite în mod obişnuit „cuptoare", unde cei care recrutau veneau să se servească plătind o primă pe cap de om livrat. Cei care racolau trebuiau „să facă" un anumit număr de persoane şi toate şiretlicurile lor erau justificate.

Muncitorii nu erau singurele victime ale acestor înşelători. Cu ajutorul măgulirii, nenumăraţi studenţi la medicină se trezeau înrolaţi ca şi muşi când de fapt li se promisese un post de chirurg pe o navă. Mai mulţi seminarişti sperară să sară anumite grade pentru a deveni preoţi pe un vas ca să se trezească în cele din urmă stevatori pe un vas mic de cabotaj. Doar racolaţii care aveau bani puteau să-şi răscumpere libertatea.

Această maşină de presat arbitrară era, după cum am văzut, unul dintre mijloacele de a furniza persoane marinei regale engleze. Când viclenia nu era de ajuns, benzile de ademenitori, adevărate adunături de ticăloşi, nu ezitau să utilizeze forţa pentru a-i constrânge pe viitorii marinari. Literatura engleză a relatat de nenumărate ori aceste fapte şi putem să citim cu interes despre acest subiect în Aventurile lui Roderick Random de Tobias Smollett (1721-1771) sau Cetăţeanul Lumii de Oliver Goldsmith (1730-1774).

VICLEŞUGURI DE PIRAT

Născut pe 17 septembrie 1739, la castelul Coatilliou din Bretania, Thibaud-Théobald-René, conte de Kergariou-Locmaria, era, în anul 1783, la comanda fregatei cu 32 de tunuri Sybille şi escorta o flotilă de nave comerciale în direcţia Charleston când omul de veghe anunţă că vedea două corăbii în spate.

Vremea ceţoasă nu îi permitea să precizeze dacă era vorba de vase inamice sau aliate. Kergariou-Locmaria, cu privirea sa pătrunzătoare, nu putu aduna mai multe informaţii şi consideră că era mai bine să încetinească pentru a se lăsa ajunşi din urmă. Vizibilitatea fiind din ce în ce mai proastă, identificarea corăbiilor nu se făcu decât prea târziu: era vorba despre un vas englez cu trei punţi şi o fregată.

În faţa acestei lupte inegale, bretonul se grăbi să facă semn convoiului comercial să se îndepărteze cu toate pânzele sus în timp ce el încerca să-şi protejeze fuga.

Sybille era însoţită de corveta Railleur, comandată de căpitanul Hébert-Duval. Cele două corăbii franceze se pregătiră să-i înfrunte cu vitejie pe englezii de pe Endymion şi Magicienne, vase armate cu 26 de tunuri de 18, 6, tunuri de 9 şi 8 tunuri de marină de 24 (tunuri mari din fontă). Cât despre Sybille, aceasta dispunea în total de 26 de tunuri de 12 şi de 6 tunuri de 6.

Kergariou-Locmaria, mai rapid decât Hébert-Duval, reuşise deja să se elibereze când văzu vasul Railleur atacat de către fregata engleză. Printr-o manevră rapidă, căpitanul breton se duse în ajutorul corvetei plasându-se între aceasta şi Magicienne. Hébert-Duval reuşi să se elibereze şi Kergariou-Locmaria, tot la travers de inamic, lansă tunurile sale doborând catargul artimonului de pe Magicienne.

Timp de trei ore, cele două corăbii se distruseră cu furie, şi Kergariou-Locmaria, atins de loviturile engleze, trebui să lase comanda secundului său, locotenentul vasului Morel d'Escures. Tunarii francezi, în ciuda pierderii căpitanului lor, reuşiră să distrugă toate catargele vasului Magicienne, făcându-l astfel imposibil de manevrat.

Din păcate pentru echipajul francez, Endymion sosi în ajutorul fregatei pe care francezii se pregăteau să şi-o însuşească. În faţa mărimii şi puterii vasului englez, Morel d'Escudes se văzu constrâns să-şi abandoneze prada. Între timp, Kergariou-Locmaria, revenindu-şi puţin după rănire, putu să reia comanda şi să se alăture convoiului.

Pericolul nu era totuşi îndepărtat pentru că, patru zile mai târziu Kergariou-Locmaria trecu printr-o furtună care distruse catargele corăbiei Sybille şi fu obligat să arunce douăsprezece dintre tunurile sale peste bord. Convoiul răvăşit şi el de uragan, îşi văzu navele împrăştiate în ocean.

Graţie unei mângâieri a norocului, Kergariou-Locmaria navigă cu Sybille evitând la maximum să devieze. Dar, la 22 ianuarie, omul de veghe anunţă din nou că observă şase corăbii engleze. Nu era bineînţeles cazul să înfrunte o asemenea forţă, dar nici să se lase inspectaţi fără să încerce să opună cea mai mică rezistenţă. Bretonul recurse atunci la o stratagemă de pirat: lăsă pavilionul englez să se înalţe deasupra lui în speranţa să determine duşmanul să creadă că nava sa era o captură franceză. Neîncrezătoare, una dintre corvete, Hussar, comandată de căpitanul Russel, dori să se asigure de situaţie şi se apropie de Sybille la distanţă de un pistol. Viclenia fu descoperită când Russel nu văzu nicio uniformă engleză pe punte. Kergariou-Locmaria eşuase însă, cu mândrie, îşi îndreptă corabia drept în Hussar, sperând astfel să-i facă vreo avarie. Totuşi Russel reuşi să evite coliziunea.

Din acel moment, Kergariou-Locmaria lăsă ca pavilionul englez să se apropie şi deschise focul asupra corvetei. Reacţia fu imediată şi Sybille primi mai multe ghiulele pe linia de plutire. În ciuda eforturilor echipajului de a pompa şi astupa spărturile, întreaga rezervă de pulbere fu udată şi

douăsprezece tunuri trecură din nou peste bord pentru a uşura vasul care se scufunda periculos. Fără muniţie, Kergariou-Locmaria nu putu decât să-şi aducă pavilionul.

Când Russel îl întâlni la bordul corabiei sale pe căpitanul breton, îi reproşă lipsa sa de onestitate pe durata înfruntării. Această practică a pavilioanelor false, deşi curentă, nu era niciodată pe placul celor care se lăsau păcăliţi. Russel apreciе atât de puţin această manevră încât îi distruse sabia lui Kergariou-Locmaria şi îl închise pe interpuntea vasului Hussar împreună cu alţi marinari capturaţi.

Comportamentul corabiei Sybille suscitase totuşi admiraţia celorlalţi ofiţeri francezi care apreciară curajul căpitanului, într-o situaţie critică în care mulţi dintre marinari ar fi coborât imediat pavilionul fără a schiţa să opună nici cea mai mică rezistenţă.

Kergariou-Locmaria emigră la începutul Revoluţiei, după ce efectuase nouă campanii în America şi trei călătorii dincolo de capul Bunei Speranţe. În 1795, atunci când emigraţii doriră să debarce la Queberon, fu capturat de trupele generalului Hoche. Prizonierii fură împuşcaţi la ordinul Comitetului de salvare publică. Kergariou-Locmaria dădu dovadă de un curaj şi de o credinţă exemplare recitând slujba pentru morţi colegilor săi în timp ce se îndreptau spre moarte.

Acelaşi vicleşug fu utilizat de Surcouf atunci când intră într-o înfruntare cu Triton, o navă a Companiei Indiilor, înarmată de război, apărată de o sută cincizeci de oameni şi douăzeci şi şase de arme de foc. La bordul noului său vas, Cartier, Malouin număra doar nouăsprezece oameni dintre care unul era chirurg:

— Este mare, căpitane, anunţă omul de veghe.

— Cu atât mai bine, spuse Surcouf. Beneficiile vor fi mai importante!

Nouăsprezece oameni contra o sută cincizeci? „Inconştienţi" se putea spune; îndrăzneţi, cu siguranţă. În realitate, era singura ieşire. Nu era salvare în fugă, Triton era mai rapid.

Să se predea fără luptă, niciodată. Atunci, să atace? Cu o astfel de diferenţă a puterii armelor, nicio şansă. Viclenia era singurul mijloc de ieşire din această situaţie. Mai întâi, pentru a-i înşela vor ridica pavilionul englez şi apoi, la o distanţă apreciabilă, vor ridica culorile franceze însoţindu-le de lovituri de tun încărcate rapid pentru a decima echipajul inamic adunat pe punte.

Pentru Surcouf, succesul fu complet şi îndrăzneala unui astfel de atac contribui din plin la reputaţia sa de marinar breton.

Edouard Corbière, în *Franţa maritimă* (1837), ne oferă exemplu unui vicleşug şi mai îndrăzneţ.

„Antoine Moëde, căpitanul unei corăbii care în timpul ultimelor două războaie a lăsat amintiri atât de onorabile Guadelupei, comanda o mică ambarcaţiune pe care înghesuise o sută de oameni la fel de hotărâţi ca şi el. În apropiere de insula Désirade, întâlni o navă engleză, încărcată din belşug pentru Jamaica. Să o atace şi să şi-o însuşească fu o treabă de câteva clipe pentru nişte marinari obişnuiţi să urce pe o navă comercială ca şi cum ar intra într-o sală de biliard. Echipajul, optsprezece pasageri şi zece pasagere fură aduşi la bordul corăbiei cu toate bunurile lor; treizeci de francezi fură desemnaţi să conducă captura şi corabia îşi ridică pânzele spre Pointe-à-Pitre. A doua zi după captură, la ivirea zorilor observă un bric de război îndreptându-se spre ei. Antoine Moëde, crezând că această navă care se apropia era engleză, ordonă oamenilor săi să ia toate rochiile pe care le-ar găsi prin valizele pasagerelor şi să se împopoţoneze. Fu ascultat pe loc şi imediat apărură pe punte vreo cincizeci de frumoase care-şi ascundeau prospeţimea tenului sub umbreluţele pe care le agitau pe atât de graţios pe cât era posibil. Prin ordonarea acestei travestiri speciale, intenţia căpitanului era să-i facă pe cei de pe nava inamică să creadă că vasul pirat nu era decât o navă-cabotier, încărcată cu pasageri şi pasagere care se plimbau de pe o insulă pe alta; şi, cu ajutorul acestei viclenii, să scape de superioritatea forţelor bricului care, fără îndoială, că ar renunţa

să-l mai viziteze; dar nu fu chiar aşa. Nici bine nu se văzu la o distanţă de tun că vasul englez trimise o ploaie de lovituri. Pentru a se asigura că nu-i scapă prin fugă, Antoine îi întrebă pe oamenii săi dacă vor să sară la abordaj. Toţi răspunseră:

— La abordaj!

Vasul făcu volta, navigă spre bric de la care primi totuşi o lovitură în spate; îşi întinse parâmele. Bravele amazoane ale lui Antoine îşi aruncară umbreluţele şi pălăriile de paie în vânt, îşi scoaseră cuţitele, îşi armară pistoalele şi săriră, spumegând de furie, la bordul bricului englez. Într-o jumătate de oră puntea era acoperită de sânge şi de morţi. Un om de pe corabie sări pe pavilionul inamic şi îl coborî. Bricul se predă şi Antoine Moëde se îndreptă cu glorioasa sa captură spre Pointe-à-Pitre unde intră cu echipajul său încă îmbrăcat cu hainele femeieşti pe care nu avură timp să le schimbe datorită acestei acţiuni rapide.

— Niciodată, spunea Antoine, în plină glorie, un jupon nu a ieşit mai bine din încurcătură!

Mă îndoiesc de fapt că cel al lui Jeanne Hachette sau cel al eroinei din Vaucouleurs ar fi avut mai multă strălucire în frenezia unui abordaj.

„Acelaşi căpitan, într-o cursă anterioară, îşi epuizase întreaga muniţie în câteva înfruntări consecutive; deşi a pus de fiecare dată încărcătură dublă în tunuri, îi mai rămânea încă ceva pulbere; însă îi lipsea muniţia. Aruncase deja asupra inamicului cuiele care au putut fi strânse, balastul din pietricele care a putut fi smuls din cală. Nu rămânea nimic pentru ultima lovitură înainte de abordaj:

— Am în camera mea două sticle de un sfert pline cu tigve! strigă ca inspirat căpitanul: desfundaţi-le; încărcaţi-le cu piaştri!

— Dar, căpitane, sunt banii dumneavoastră, îi spune secundul.

— La naiba! Înseamnă să-i plasezi bine, prietene. Foc! Şi la abordaj!

După o jumătate de oră nava inamică fu cucerită."

PERIPLUL DOMNULUI DURAND

Pe 14 iulie 1790, sărbătoarea Federaţiei reunise la Paris reprezentanţii tuturor provinciilor şi francezii avură în acea zi sentimentul de apartenenţă la aceeaşi naţiune. Ludovic al XVI-lea, în faţa poporului său, jurase să menţină Constituţia şi mulţimea răspunse printr-un jurământ de devotament faţă de patrie şi faţă de rege. După mai puţin de un an, acest jurământ solemn fu călcat în picioare de un monarh slăbit, şovăitor, speriat şi influenţabil.

Contele de Fersen ale cărui sentimente pentru Maria Antoaneta erau cunoscute de întreaga curte, se grăbi să alerge la regină când, în primăvara anului 1791, aceasta îi ceru să ajute familia regală să se alăture emigranţilor. Îndrăgostit şi îndrăzneţ, tânărul suedez promise că îi va conduce vii şi nevătămaţi de partea cealaltă a graniţei, unde trebuiau să regăsească armata comandată de marchizul de Bouillé. Acesta nu aştepta decât sosirea regelui pentru a intra în forţă în ţară cu scopul de a izgoni Adunarea.

Ludovic al XVI-lea nu prea dorea să părăsească Franţa prin fugă; făcuse jurământul să rămână fidel poporului său şi ideea de a se întoarce la conducerea unei armate, fie ea compusă şi din soldaţi francezi, pentru a prelua puterea, nu-i plăcea deloc. Regina insistă, regele ezită, dar ştia deja că va ceda. Atunci când i se explică în detaliu cum se va desfăşura plecarea (nu se dorea utilizarea cuvântului fugă), Ludovic al XVI-lea îşi dădu acordul. Fu stabilită data de 20 iunie; în ajunul acestei zile, regele îi mărturisi lui Fersen recunoştinţa sa pentru ceea ce făcea pentru el. Nu îi mulţumi pentru ajutorul adus familiei regale, prefăcându-se că ignoră sentimentele care o legau pe Maria Antoaneta de contele suedez.

Itinerariul a fost stabilit cu grijă; se evita trecerea prin Reims, unde Ludovic al XVI-lea a fost uns şi unde risca să fie

recunoscut. Familia regală ar părăsi Parisul prin poarta Saint-Martin, ar traversa Meaux, Châlons-sur-Marne, Sainte-Menehould, Varennes, Montmédy şi apoi ar trece graniţa sub protecţia soldaţilor de cavalerie ai domnului d'Audoins. Fersen pregătise popasurile şi schimbarea cailor. Toate detaliile fuseseră luate în considerare. Doar ieşirea de la Tuilleries şi din oraş părea să prezinte un risc.

De mai multe zile, o caleaşcă mare verde fusese închiriată de Fersen şi adăpostită într-un hangar. Pe 19 iunie, într-o seară, conform uzanţelor, La Fayette şi Bailly se prezentară la apartamentele regelui pentru a verifica prezenţa sa la palat. Regele îi primi ca de obicei şi se retrase în camera sa. Imediat ce cei doi bărbaţi plecară, Ludovic al XVI-lea îşi luă jiletca de culoare maronie, o redingotă verde, îşi puse o pălărie rotundă şi înşfăcă un baston. Câteva minute mai târziu, înainte ca cele douăsprezece lovituri de la miezul nopţii să sune la orologiul de la Tuileries, ieşi din palat printr-o uşiţă, forţându-se să şchiopăteze pentru a deruta. Apropiindu-se de ieşire, se opri şi îşi strânse din nou cataramele la pantof.

Imediat ce ajunse afară, pe strada Echelle, se aruncă într-o caleaşcă închiriată unde o găsi pe Maria Antoaneta, pe cei doi copii ai lor, pe Doamna Elisabeth, sora regelui şi pe Doamna Tourzel. Pe locul său, Fersen, deghizat în vizitiu, dădu bice cailor, care se îndreptară spre poarta Saint-Martin, unde aştepta o caleaşcă mare verde, trasă de şase cai.

În caleaşcă, Doamna de Tourzel care de acum înainte trecea drept Doamna de Korff, baroană de origine rusă care pleca într-o călătorie, înmână paşapoarte false familiei regale. Cel al reginei avea numele de Doamna Rochet, guvernantă a copiilor baroanei, şi regele era Domnul Durand, intendentul său. Cât despre prinţul moştenitor, acesta era deghizat în fată.

Ieşirea din Paris se făcu fără probleme. La Bondy, Fersen opri echipajul pentru a lăsa locul altui vizitiu şi, în faţa hanului, strigă atât încât să fie auzit de toţi:

— La revedere, doamnă de Korff!

În clipa următoare pornea călare spre graniţa pe care o trecu la Saint-Vast în direcţia Mons. Echipajul se porni la rândul său şi regele, optimist după acest început promiţător, începu să-şi imagineze surpriza lui La Fayette şi a lui Bailly când îşi vor da seama că au fost păcăliţi.

Cei şase cai duseră familia regală cu viteză şi un vânt de libertate începea să sufle în caleaşcă. Ludovic al XVI-lea repeta deja „Proclamaţia Francezilor" pe care tocmai o redactase. La primul popas, în apropiere de Châlons, în ciuda unei uşoare întârzieri, caii rezervaţi erau acolo şi totul se derulă cum fusese prevăzut. Pentru a se dezmorţi puţin, regele coborî, pălăvrăgi lângă han cu gură-cască şi cerşetori ca şi cum era fericit să vorbească cu poporul său fără să rişte vreo agresivitate. Apoi caleaşca porni din nou la drum fără să se grăbească. Merindele pregătite de Fersen fură despachetate şi toţi mâncară cu poftă.

La popasul următor, „Doamna Rochet" coborî pentru a cere o supă pentru copiii baroanei. Proprietarul poştalionului, care o recunoscu pe suverană, refuză banii pe care ea îi întindea şi fără a încerca să disimuleze surpriza, Maria Antoaneta îi făcu cadou „regal", o ceaşcă din argint. Acest comportament inconsecvent era cu atât mai mult de neînţeles cu cât în acele ore spionii mişunau prin Franţa, gata să-l denunţe pe primul venit pentru orice motiv.

La Pont-de-Somme, o roată se lovi de o bornă şi ajunseră la popasul următor cu o oră întârziere. De fapt, se părea că fuga va fi cât de curând descoperită. Totuşi, niciun ordin nu fusese dat pentru a-l aresta pe rege; se voia poate, lăsându-l să se apropie cât mai aproape de graniţă, să fie discreditat şi mai mult şi să fie surprins „asupra faptului". Aceasta nu avea nimic surprinzător căci, în ciuda tuturor eforturilor lui Fersen şi a discreţiei care fusese utilizată, prea mulţi oameni fură informaţi de fuga apropiată a regelui. La Bruxelles, această „evadare" nu era un secret pentru nimeni şi spionii aveau şi ei informatorii lor!

La popasul următor, regelui trebuiau să i se alăture cavalerii de Choiseul dar, aceştia lipsind, neliniştea îi cuprinse pe fugitivi. Poate că aceşti cavaleri s-au regrupat la Sainte-Menehould pentru a se uni cu trupele lui Audoins? Acesta din urmă, atunci când caleaşca sosi, într-adevăr cu multă întârziere, îl anunţă pe rege că oamenii se împrăştiară în taverne. O inconsecvenţă teribilă cunoscând contextul acestei curse călare.

Ludovic al XVI-lea, fără îndoială neliniştit că nu-şi vede escorta, îşi scoase capul prin uşa căruţei şi fu recunoscut de Jean-Baptiste Drouet, vechi cavaler al regimentului lui Condé şi Proprietar al poştalionului de la Sainte-Menehould. În timpul schimbării cailor, Drouet observă atelajul şi remarcă atitudinea respectuoasă a lui Audoins când se adresa „domnului Durand". Comportamentul condescendent al lui Audoins nu era comportamentul unui ofiţer care se adresa unui intendent. Fără să-şi arate suspiciunea, Drouet pălăvrăgi cu surugiul şi află că se îndreptau spre Metz. Imediat ce caleaşca plecă, bărbatul alergă spre primărie pentru a anunţa ceea ce tocmai văzuse şi, însoţit de monseniorul Guillaume, o luară pe scurtături care îi duse la Varennes înaintea lui Ludovic al XVI-lea. Spre orele douăzeci şi trei, Drouet se opri în faţa hanului Bras-d'Or şi îl informă pe hangiul Leblanc că acea caleaşcă care va sosi în curând îl ducea pe regele care fugise.

În caleaşcă, fugitivii dormeau. La Varennes, surugiul negăsind nici soldaţi nici cai, cum fusese prevăzut, ezitând asupra direcţiei pe care trebuia să o ia, parcurgea în linişte străzile pustii ale oraşului. În acest timp, Leblanc îl alertase pe monseniorul Sauce, administrator al comunei, care le ordonă copiilor săi să alerge pe străzi strigând „Foc!" pentru a regrupa populaţia. Pe de altă parte, Drouet se îndreptă spre podul care trecea peste Aire şi îl blocă postând o şaretă de-a curmezişul. Pasagerii caleştii fură treziţi de Sauce care, cu o lanternă în mână, ceru să cunoască destinaţia şi să vadă paşapoartele. Ei răspunseră că mergeau la Frankfurt şi

Maria Antoaneta, uitându-şi rolul de guvernantă şi regăsindu-şi tonul de regină, dădu ordine, ceea ce îi cam intrigă pe martori. Sauce ceru pasagerilor să coboare şi să aştepte în han până în zorii zilei. Convins în cele din urmă de Drouet că era vorba chiar de rege şi de familia sa, administratorul, neliniştit de rolul pe care trebuia să-l joace, îi ceru lui Ludovic al XVI-lea şi însoţitorilor săi să vină să se refacă la el.

Străzile din Varennes se umplură de locuitorii săi, treziţi de clopotul de alarmă şi care, neobservând niciun incendiu, ajunseră să afle că regele a fost oprit în oraşul lor.

Un judecător bătrân chemat de Sauce afirmă categoric că domnul Durand era Ludovic al XVI-lea, şi doamna Rochet, Maria Antoaneta. Descoperit, regele nu ştiu nici să-şi ascundă surpriza, nici să mintă şi declară că mergea de fapt la Montmédy pentru a supraveghea manevrele inamicilor la graniţă. Dar vai, îmbrăcămintea sa caraghioasă şi paşapoartele false făceau mai puţin plauzibilă această explicaţie. Afacerea ar fi putut fi salvată dacă Ludovic al XVI-lea ar fi dat atunci dovadă de mai multă îndrăzneală; într-adevăr cavalerii lui Choiseul, sosiţi în acel moment, ar fi eliberat locul la un simplu ordin al suveranului lor şi ar fi escortat caleaşca până la graniţă. Încă o dată, Ludovic al XVI-lea se arătă nesigur şi regina nu putu să intervină. Fără îndoială regele avea o repulsie sinceră faţă de vărsarea de sânge a vasalilor săi şi poate că se temea şi pentru siguranţa copiilor săi.

— Da, sunt regele, spuse el. Iat-o pe regină şi familia regală. Vin să locuiesc la dumneavoastră alături de copiii mei pe care nu-i abandonez. *(Arhivele municipale din Varennes).*

După o cină la care Ludovic al XVI-lea mâncă cu mare poftă, îşi petrecură cu toţii noaptea la Sauce. A doua zi, la ora opt, echipajul îşi reluă drumul spre capitală şi avură nevoie de patru zile pentru a ajunge acolo, escortaţi bine. Pe 25 iunie „carul mortuar al monarhiei" îşi făcea intrarea în Paris în urletele mulţimii, grăbind ruptura între populaţia de la periferii şi republicanii moderaţi. Pentru că nu a fost dusă la capăt cu perseverenţă, manevra dezastruoasă a regelui i-a provocat căderea şi moartea sa la 21 ianuarie 1793.

PIRATUL ERA O FEMEIE

Chiar dacă la începutul secolului al XVII-lea existau „bandite" ca Anne Dieulevent, trebuie să admitem că a urca la abordaj cu o sabie într-o mână şi cu un cuţit în cealaltă nu era deloc o meserie de femeie. Însă pirateria nu asculta de nicio lege şi totul era diferit pe o corabie de piraţi: nicio femeie nu a fost înscrisă vreodată în rândurile vreunui echipaj; mateloţii, novicii şi muşii puteau să aibă între zece şi şaisprezece ani, dacă armatorul şi căpitanul închideau ochii în ceea ce priveşte vârsta acestora, însă niciodată, nici măcar în cambuză, nu fu prins picior de femeie. Niciuna în afară de ...însă pentru aceasta a trebuit să păcălească mai mult de unul.

1804. Portsmouth, în sudul Angliei. Rândul lung de mateloţi se răspândea lent pe chei. Încadraţi riguros de „homarii roşii" (soldaţi englezi în uniformă roşie supranumiţi pentru acest motiv „homari") vreo cincizeci de marinari francezi tocmai debarcau de pe un bric ancorat în largul portului.

Oboseala şi descurajarea brăzdau feţele palide, în parte acoperite cu căciuli groase de lână. Deasupra pantalonilor din pânză tare, murdăriţi de pete de gudron, atârnau în dezordine cămăşile jegoase, din lână tricotată, cu dungi orizontale care fuseseră cândva roşii. Prizonierii avansau încet pe pavajul cheiului, unii desculţi, alţii purtând tradiţionalii papuci dizgraţioşi care li se dădeau marinarilor francezi la angajament.

Subofiţerul, ţeapăn, cu mâinile la spate, contempla satisfăcut, aceşti nou sosiţi care vor umple şi mai mult temniţele Maiestăţii Sale. Printre mateloţii care se salvaseră din ultima bătălie, marinari fericiţi care scăpară de ghiulele inamice, se găseau vreo douăzeci de bretoni pentru care meseria de a fi pe mare era singura pe care o puteau concepe. Copii şi nepoţi a unor simpli mateloţi, nu au purtat niciodată în jurul gâtului fluierul din argint care dădea ordine şi nici pe mânecă impozantul galon de maestru secund sau epoletul de adjutant.

Ceilalţi deveniseră marinari datorită recrutării. Unul, fierar din Cévennes, a fost transformat din pană în gabier pe o fregată, un altul, ieri ţăran în Provence s-a trezit om de veghe în gabiere. Toţi avansau greoi, târându-şi picioarele, cu o boccea micuţă în spate sau cu mâinile în buzunare, sub privirea absentă a populaţiei din port, pentru care aceste convoaie de prizonieri îndreptându-se spre vasul închisoare nu erau o noutate.

Printre aceşti captivi se găsea o femeie deghizată în bărbat. Nimic din îmbrăcăminte sau din atitudine nu lăsa să se vadă adevăratul sex al acestui marinar care urma şirul, în afară de o statură mai gingaşă decât cea a vecinilor săi. Gardienii şi deţinuţii nu ştiau că Jacques David era în realitate Julienne David, născută în apropiere de Nantes.

În timpul războiului din Vendée se angajase în rândurile Albilor contra-revoluţionari a căror lupte au răvăşit ţinuturile Vendée, Loire-Inférieure şi Maine-et-Loire din 1793 până 1796. Prizonieră, tânăra femeie scăpă de Albaştri, se refugie la Nantes unde îmbrăcă nişte zdrenţe bărbăteşti, o stratagemă utilă pentru a se înrola ca pirat pe „La Jeune Agathe". Căpitanul nu observă nimic şi o înscrise sub numele de Jacques David, din Saint-Mars, nouăsprezece ani, trecută pe 22 iulie prin bătălia cu „La Main de Dieu". Şmecheria fu totuşi descoperită şi căpitanul nu mai dori să o păstreze la bord; se temea fără îndoială că o prezenţă feminină nu ar crea decât complicaţii în mijlocul echipajului masculin mai puţin predispus spre bune maniere şi respect faţă de „sexul slab". Julienne fu deci „debarcată la Nantes, prin bună înţelegere, pe data de 6 februarie 1798" după ce îşi luase partea sa de captură.

Această primă tentativă pe mare nu-i displăcuse tinerei care decise să revină la identitatea masculină în 1804 când marina imperială recruta marinari. La Paimboeuf, un căpitan o înrolă ca şi matelot şi plecă să lupte contra englezilor. I-a prins cam rău pentru că a trebuit să coboare pavilionul şi întreg echipajul a fost capturat. Pentru un simplu matelot,

captivitatea însemna să putrezeşti ani buni pe un vas închisoare. Julienne ajunse la Portsmouth fără a dezvălui învingătorilor adevărata sa identitate.

La capătul cheiurilor, soldaţii transmiseră ordin prizonierilor să se oprească şi să se aşeze pe caldarâmul umed. În grupuri de zece, fură împinşi fără menajamente pe o şalupă unde stăteau pe lângă vâsle. Julienne văzu portul îndepărtându-se. Şalupa urcă prin estuarul unui râu şi vasul închisoare apăru, enorm, înfricoşător, ancorat cu câteva cabluri. Era un vas vechi de linie, fără catarge, fără artilerie şi ale cărui saborduri erau puternic împrejmuite cu grilaje. La bordul acestei temniţe plutitoare, între o mie şi două mii de prizonieri „ispăşeau pedeapsa de a-şi fi servit patria şi şeful care îi comanda" (Corbière, *Corabia cu negri*).

Ideea era ingenioasă, tentativele de evadare uşor de controlat şi prizonierii prea înghesuiţi ca să poată coace cea mai mică revoltă. Din şalupă, Julienne zări, în spatele barelor groase a unor saborduri fără grilaj, feţe palide şi slabe, gâturi întinse în căutare de aer proaspăt. Doar mirosul de apă stătută se ridica din râul care înconjura laturile pântecoase şi acoperite de muşchi ale vasului închisoare. Pe punte, Julienne remarcă pânzele murdare şi găurite care serveau drept adăpost prizonierilor în timpul rarelor ieşiri în aer liber. Gardienii erau în număr de optzeci la ordinele unui locotenent şi a unui *stăpân*, secundul său.

Unul câte unul, prizonierii francezi dispărură, înghiţiţi de tambuchi şi, punte după punte, se afundară în viscerele navei. La fiecare nivel, spectacolul era acelaşi: feţe de bestii rătăcite, în zdrenţe, îi priveau pe noii veniţi cu ochi goi şi resemnaţi. Noaptea, fiecare prizonier dormea într-un hamac pe care trebuiau să-l strângă dimineaţa când clopotul anunţa trezirea. Ca hrană, captivul primea patru uncii de pâine scârboasă, puţin mai mult de o sută de grame de carne sau de morun alterate şi câteva legume uscate sau cartofi. Deteriorarea fizică a unor prizonieri era îngrozitoare. Alţii păreau mai puternici, mai bine hrăniţi. Julienne află mai târziu că,

pe un vas închisoare, ca în orice altă temniţă, exista o ierarhie printre prizonieri; existau „săraci" şi „bogaţi", slabi şi puternici, o adevărată societate izolată cu regulile şi legile sale.

Matelotului Jacques David i se dădu un hamac în cală, sub nivelul apei, acolo unde nu era niciun sabord care să dea spre exterior. De-abia se instalaseră că un ordin îi aduse pe toţi prizonierii la piciorul panoului din spate. La strigarea numelui, fiecare trebuia să se prezinte şi să revină la locul său prin capătul celălalt. Aceste nenumărate controale aveau ca scop atât acela de a număra prizonierii cât şi de a le distruge speranţele de evadare. De mai multe ori pe zi, temnicerii treceau o bară metalică peste zăbrelele sabordurilor şi grilaje pentru a detecta sonor orice tentativă de tăiere sau de rupere a acestora. Singura posibilitate lăsată prizonierilor era să facă o gaură în carcasă, să se furişeze acolo, să alunece în apele întunecate ale râului şi să scape patrulelor de pe mal.

Pentru a contracara orice tentativă de acest gen, englezii instalaseră un fel de drum din lemn al patrulei de inspecţie care se ridica la exterior pe laturile vasului închisoare la aproximativ trei metri distanţă de linia de plutire. Trebuia săpat între nivelul apei şi picioarele santinelei, nici mai sus pentru a nu putea fi văzut sau auzit, nici prea jos pentru a nu lăsa apa să intre în carcasă. Această muncă de furnică trebuia să se facă cu bucăţele de fier sau tăişuri de briceag ascunse de temniceri.

Săptămânile treceau fără ca trecerea să pară că avansează; milimetru cu milimetru, lemnul se fărâmiţa, speranţa şovăia dar nu se stingea niciodată. Doar prizonierii care trăiau în condiţii la fel de dure puteau să-şi conserve răbdarea şi perseverenţa. Totuşi, ştiau că după ce au străpuns membranele de lemn, nicio adiere de vânt nu le va răcori faţa. Mai rămânea încă un strat de cupru care trebuia scobit încă câteva săptămâni înainte de a putea spera să se strecoare afară.

Uneori găurile erau descoperite datorită perspicacităţii vreunui gardian, lipsei de precauţie a prizonierului sau trădării vreunui turnător. Englezii înţeleseră cum puteau profita de cei mai slabi marinari în schimbul hranei sau prin promisiuni zadarnice. Cel mai adesea cadavrul trădătorului era descoperit; marinarii îşi făceau dreptate singuri.

Fără nicio speranţă de evadare, Julienne nu putu suporta mult timp această viaţă la bordul vasului închisoare. Descurajarea se transformă în disperare şi „o mână miloasă" îi întinse otrava care i-ar fi permis să părăsească acest univers. În zadar. Otrava se dovedi fără efect. Englezii bănuiră ceva după această tentativă de sinucidere? Nimeni nu putu spune. Transferată pe mal, condiţiile sale de detenţie se ameliorară când fu dată în grija infirmeriei închisorii.

Jacques David, încă prizonier, fu recunoscut opt ani mai târziu de către un deţinut din Nantes care se grăbi să-i dezvăluie adevărata identitate gardienilor. Cum au putut aceştia să nu-şi dea seama niciodată că acest pirat era o femeie, mai ales după sinuciderea sa ratată? Rămâne încă un mister.

Foarte repede numele lui Julienne David fu pus pe lista prizonierilor ce trebuiau eliberaţi. Se găsea pe cheiul din Portsmouth, în haine de femeie de această dată. Povestea sa se răspândi în oraş unde „frumoasa pirat" trezi chiar un mare val din curiozitate. Unii locuitori, găsind-o atrăgătoare prin înfăţişarea şi bunăvoinţa sa, îi propuseră să se stabilească în Anglia, însă ea refuză.

Când se întoarse la Nantes îşi îmbrăcă din nou hainele bărbăteşti şi duse o viaţă mizerabilă de grădinar şi de băiat de grajd. Cunoscută sub numele de Jacquot Le Roulier, se stinse uitată de toţi pe 27 ianuarie 1843 în adăpostul pentru săraci din oraş, la peste şaizeci de ani.

LUI MALET, UN MALET ŞI JUMĂTATE

1812. Moscova. Generalul rus Fedor Rostopchine elibera miile de prizonieri deţinuţi în închisori. Împotriva lui, Marea Armată, cea mai impresionantă din istorie, se apropia de porţile capitalei cu 600.000 de oameni şi 180.000 de cai. Cu câteva luni înainte, în iunie, Napoleon trecuse de Niémen fără vreo declaraţie de război şi, începând cu 14 septembrie, se prezenta la porţile Moscovei după ce-i învinse pe ruşi la Smolensk şi la Borodino. Rostopchine le promisese libertatea prizonierilor dacă dădeau foc la oraş; instalat la Kremlin, Napoleon trebui să părăsească acele locuri când palatul era deja în flăcări. Incendiul ţinu patru zile şi Moscova fu distrusă pe jumătate. Neputând să-şi stabilească cartierul de iarnă în oraşul devastat, Napoleon nu avu altă soluţie decât să ordone o retragere care se soldă cu 400.000 de morţi şi 100.000 de răniţi, victime ai cazacilor şi ai iernii îngrozitoare ruseşti.

Paris. În acea rece şi ploioasă seară de octombrie, soldaţii de infanterie sperau să poată ajunge din nou la cazarmă după lungile zile de gardă impuse de ceva timp tuturor trupelor de serviciu din capitală.

Când căpitanul primi ordinul de a aduna douisprezece oameni, înţelese imediat ce se aştepta de la el.

Parisul era în fierbere, trupele consemnate în barăci nu mai ştiau ce era informaţie şi ce era doar un zvon. Notele trimise de Savary Ministerului de Poliţie nu fuseseră niciodată atât de numeroase şi nici atât de contradictorii. Armata aştepta ordine care erau tot timpul urmate de contraordine.

Oraşul fusese dintr-o dată prins de o febră teribilă care pusese stăpânire pe toate rotiţele Statului; autorităţile civile şi militare, ca şi cum ar fi fost prinse pe picior greşit, ţineau să-şi răscumpere slăbiciunea, dacă nu incompetenţa, printr-un

exces de zel care atingea toate gradele ierarhiei, de la general la simplu soldat.

În câmpia Grenelle, zece prizonieri fură scoşi din celula lor şi conduşi sub escortă, la lumina oscilantă a torţelor, până la zidul închisorii, în faţa a douăsprezece oameni din plutonul de execuţie. Printre ei se găsea fostul general Claude-François de Malet.

Cu câteva săptămâni înainte, atunci când se aflau încarceraţi din 1808 într-un sanatoriu din suburbia Saint-Antoine pentru un prim complot contra imperiului, Malet şi abatele Lafont puneau la punct ultimele detalii ale unui plan imaginat de multe luni: să răstoarne regimul imperial utilizând o stratagemă de o simplitate evidentă. Ştiau că Marea Armată era prinsă în capcana Moscovei în flăcări şi, că de săptămâni nu ajunsese la Paris nicio veste de la împărat. Ideea celor doi complotişti era să răspândească zvonul că Napoleon fusese omorât în Rusia şi că republica era restabilită.

Abatelui Lafont îi reveni sarcina capitală de care depindea succesul operaţiunii; acest bătrân sergent instructor redactă falsul decret care, prezentat Senatului, trebuia să anunţe moartea împăratului şi constituirea unui guvern provizoriu.

În noaptea din 22 spre 23 octombrie 1812, Malet şi Lafont reuşiră să evadeze din închisoare; afară, diverşii complici cunoşteau cu toţii rolul exact pe care trebuiau să-l joace în această tentativă de înşelăciune. Un anume Boutreux, prieten al lui Malet, trecu drept comandant de poliţie încingându-se cu o eşarfă tricoloră. Caporalul Rateau, promovat locotenent, servi drept aghiotantul lui Malet care, îmbrăcat în uniformă de general, se prezentă în zorii zilei de 23 la cazarma din strada Popincourt şi ceru să-l vadă pe comandantul Soulier, responsabil al postului. Cu toată solemnitatea cerută, Malet anunţă moartea împăratului şi, pentru a evita orice întrebare stânjenitoare, declară comandantului că tocmai fusese promovat la gradul de general; Soulier ordonă legiunii a 10-a din gardă să fie la ordinele sale. Totul se petrecu cum fusese prevăzut; scena următoare trebuia să se deruleze în închisoarea „La Force" unde erau încarceraţi

generalii Lahorie şi Guibal care, odată informaţi despre moartea împăratului şi extrem de fericiţi de această libertate recăpătată, se alăturară fără să ezite salvatorului lor. Malet îi dădu ordin lui Lahorie să pună mâna pe prefectul Pasquier şi să-l închidă, în timp ce Comisariatul de Poliţie, în faţa ordinului Senatului se predă complotiştilor. Savary, ministrul de Interne, se trezi şi el după gratii. Imediat ce Primăria fu ocupată, planul părea că funcţionează perfect.

Totuşi, chiar dacă cea de a 10-a legiune din gardă şi câţiva generali căzuseră în capcană, nu se întâmplă acelaşi lucru cu generalul Hulin, comandant al primei divizii militare, fost preşedinte al consiliului care l-a condamnat pe ducele Enghien. Malet se prezentă în faţa generalului şi îl somă să se predea, imperiul fiind înlocuit de republică. Hulin ceru dovezi privind moartea împăratului şi avu o îndoială în ceea ce priveşte autenticitatea decretului care se presupunea că ar fi dat de Senat. Văzând că bărbatul era mai puţin obedient decât ceilalţi, Malet scoase sabia şi îl răni pe Hulin în maxilar înainte de a-l arunca în închisoare.

Etapa următoare, ultimul pas spre a pune mâna pe mecanismele Statului era ocuparea Statului Major general. Ameţit de succesele sale, înălţat de puterea sa, simţindu-se investit cu o putere pe care nu o văzuse decât în vis, Malet comise eroarea care anihilă o stratagemă aparent atât de bine unsă. În loc să se prezinte personal, Malet trimise în locul său un tânăr ofiţer care nu avea nici aplombul şi nici entuziasmul generalului complotist; aceasta a fost eroarea fatală.

În fruntea Statului Major general se găsea colonelul Doucet şi comandantul Laborde; puşi în faţa documentelor falsificate şi în ciuda promovărilor flatante care li se anunţară, amândoi avură o îndoială. Doucet ceru o clipă de răgaz. Acolo unde Malet ar fi bruscat lucrurile fără îndoială, tânărul ofiţer nu avu îndrăzneala şi sângele rece necesare în acea clipă capitală.

Intrigat, Doucet adulmecă viclenia şi ordonă ca generalul trădător să fie imobilizat. Din acel moment totul luă

sfârşit. Parisul, informat în cele din urmă despre ceea ce se complotase între zidurile sale timp de câteva zile, se trezi ca dintr-un vis urât. Ruşinat că s-a lăsat păcălit, temându-se de furia împăratului când va afla de neglijenţa de care au dat dovadă în această afacere, toate personajele de rang înalt arestate de Malet fură eliberate. Bineînţeles, represiunea fu la fel de brutală pe cât de rapidă.

Cei douăsprezece soldaţi de infanterie treziţi pentru a alcătui plutonul de execuţie îi împuşcară pe complotişti pe 29 august; doar abatele Lafont reuşise să fugă.

Atunci când Napoleon fu informat de conspiraţia eşuată, mânia sa fu pe măsura decepţiei; atunci când anunţaseră moartea sa din Rusia, nimeni din Franţa nu strigase: „Împăratul a murit, trăiască împăratul", ca şi cum vulturul nu ar fi avut înlocuitor.

Abandonându-şi acolo armata sa derutată, se întoarse rapid de la Moscova şi se grăbi să ceară publicarea unui comunicat în care se preciza: „Sănătatea Maiestăţii sale nu a fost niciodată mai bună", ceea ce provocă revolta miilor de familii care nu-i vor revedea niciodată pe ai lor, îngheţaţi în stepele ruseşti.

Imperiul scăpase ieftin, dar nu ieşise neatins din această aventură ...

ZIDARUL IMPERIAL

Octombrie 1840. Escorta şi greoaia caleaşcă trasă de patru cai traversară satul fără ca cineva să observe acest convoi. Locuitorii erau obişnuiţi cu aceste deplasări zgomotoase şi rapide între Paris şi fortăreaţa Ham, situată la o sută douăzeci de kilometri de capitală. Acest mare târguşor din Somme primea în mod regulat prizonieri condamnaţi la izolare în spatele întăriturilor crenelate şi a zidurilor solide din secolul al XV-lea, clădiri impozante şi sinistre cu ziduri întunecate şi groase.

La prima brumă rece de toamnă, echipajul se opri în faţa unei porţi şi un colonel de jandarmerie coborî. Câteva secunde mai târziu, gărzile învârteau canaturile groase care se reînchiseră imediat. În curtea închisorii, un bărbat aştepta în picioare, aproape drepţi, ca noul său prizonier să coboare din caleaşcă. Colonelul deschise poarta şi Ludovic-Napoleon ieşi încet. După ce aruncă o privire de jur împrejur, se îndreptă spre Demarle, comandantul locului, care îl invită să-l urmeze.

Ca orice prizonier, prinţul Ludovic-Napoleon trebui să se supună interogatoriului de întemniţare. În spatele mesei sale, un bărbat nota cu scrupulozitate într-un registru informaţiile cu privire la noul venit.

„Chiar la amiază, pe 7 octombrie 1840, a sosit Ludovic-Napoleon Bonaparte, fiu al lui Ludovic Bonaparte şi a lui Hortense de Beaubarnais, condamnat la închisoare pe viaţă pentru complot".

Urma descrierea fizică a prizonierului: „Vârsta: 32 de ani. Înălţimea: 1,66 m. Părul şi sprâncenele şatene. Ochii mici şi gri. Nasul mare. Gura potrivită. Barba neagră, mustaţa blondă. Bărbia ascuţită. Faţa ovală. Tenul palid. Capul înfundat între umeri şi umerii largi. Spatele arcuit. Buzele groase".

Imediat ce au fost terminate formalităţile administrative, comandantul Demarle îi ceru din nou lui Ludovic-Napoleon să-l urmeze. Faţă de ceilalţi prizonieri, prinţul, încarcerat la ordinul lui Ludovic–Filip, beneficia de un tratament favorabil. Cazat în două camere, o cameră şi un cabinet de lucru, putea să primească vizite, să scrie şi să primească scrisori. Servitorul său, Thélin i se alătură în câteva zile şi doctorul Conneau, şi el condamnat, veghea asupra sănătăţii sale.

Camera în care pătrunse prinţul era mică şi joasă. Fără tapiserie sau covor. Pe solul din cărămizi uzate de timp, se găsea un birou din acaju, o comodă, o canapea, nişte scaune şi un paravan. În spatele şemineului, nişte rafturi solide, dar goale. Ludovic-Napoleon nu făcu niciun comentariu şi Demarle precizează că avea toată libertatea de a-şi aduce anumite obiecte personale şi de a-şi procura cărţile pe care trebuia să le plătească cu proprii săi bani. Fără a fi confortabil şi în ciuda ferestrelor cu gratii groase, locul nu avea nimic din celula unei închisori.

Timp de şase ani, viitorul împărat rămase închis în fortul Ham primind prieteni şi personalităţi, întreţinând o corespondenţă permanentă prea puţin cenzurată, scriind cărţi pe subiectele cele mai variate, mergând de la exterminarea pauperismului la proiectarea unui canal pe Nicaragua, broşuri care evaluau viitorul artileriei, studii despre curentul electric şi zahărul din sfeclă; şi în toţi aceşti ani întreţinerea sa costă Statul suma modică de şapte franci pe zi.

De la moartea Vulturaşului în 1832, Ludovic-Napoleon, nepot al împăratului, rămânea unicul reprezentant al familiei Bonaparte susceptibil de a relua făclia şi, doar datorită numelui său, să reanime flacăra încă vie în inima a numeroşi francezi. Ludovic–Filip ar fi acordat cu plăcere libertatea prizonierului cu condiţia ca să fi făcut el însuşi cererea şi cu promisiunea să renunţe la orice viitor politic, însă Ludovic-Napoleon refuză ceea ce el considera drept un act de trădare a numelui său.

Singura soluţie care-i rămânea era evadarea.

Datorită bunelor relaţii pe care le legase cu garnizoana şi comandantul său, prinţul obţinu permisiunea să-şi renoveze apartamentul pe cheltuiala sa. Thélin şi Conneau luară asupra lor stabilirea unei legături cu Charles-Auguste Pinguet, care, împreună cu patru muncitori, zidari, începură lucrul pe 26 mai 1846.

Intrările şi ieşirile celor cinci oameni erau desigur controlate dimineaţa şi seara, însă ziua verificarea venirilor şi plecărilor erau mai puţin stricte. Ludovic-Napoleon decise deci să evadeze în cursul dimineţii.

Thélin care avea libertatea să se plimbe între închisoare şi sat, fu însărcinat să procure o perucă lungă brunetă şi o caschetă murdară. La momentul stabilit, Pinguet (a cărui nume era mai târziu dat lui Napoleon al III-lea sub forma de Badinguet), întru totul devotat serviciului prinţului, îndepărtă muncitorii şi îl îmbrăcă pe Ludovic-Napoleon cu bluzonul său de pânză groasă şi cu saboţii săi mânjiţi cu ghips. Prizonierul purta de obicei o tunică militară albastră cu nasturi de aur, pantaloni gri şi chipiu roşu. Ascunzându-şi hainele sale, se deghiză în zidar după ce avu grijă să-şi radă mustaţa şi să-şi ungă obrajii cu un fard pregătit de către doctorul Conneau, care dădu chipului palid al prizonierului o culoare roşiatică.

Pentru a desăvârşi personajul, o scândură smulsă din bibliotecă fu murdărită de ghips şi de var. Fugitivul o va purta pe umăr pentru a arăta mai veridic, dar şi pentru a ascunde o parte din chipul său.

La ora precizată, ieşi, evitând cei doi temniceri, Dupin şi Issaly, responsabili să-l doboare în caz de tentativă de evadare. Apoi, după ce coborî treptele, trecu prin faţa corpului de gardă şi planton. Adoptând mersul greoi şi apăsător al unui bărbat obosit, târându-şi saboţii pe dale, viitorul împărat strângea nervos pipa din lut ars pe care Conneau i-o vârâse în gură. În cealaltă parte a curţii, în apropiere de poarta închisorii, Thélin trăncănea cu santinela ţinând un câine în lesă. Distras de animal, soldatul nu băgă în seamă zidarul care trecu. Câţiva metri mai încolo, aşezat în faţa postului de gardă, un sergent, cufundat în lectura unei scrisori,

nu observă sosirea prizonierului ale cărui picioare începură să tremure. În momentul în care trebuia să treacă prin faţa subofiţerului, Ludovic-Napoleon scăpă pipa care se sparse pe caldarâm. Fără a-şi pierde sângele rece, se aplecă, adună bucăţile, le strecură în buzunar bombănind şi, cu chipul ascuns de scândură, trecu prin faţa sergentului care, după ce ridică ochii, reveni la lectura sa.

Ultimul obstacol: santinelele de pe podul mobil de-abia întoarseră privirile când fugitivul trecu pe lângă ele, cum făceau în mod regulat de la începutul lucrărilor şi la ceilalţi zidari.

Odată în afara închisorii, evadatul continuă să meargă pe lângă zidul de apărare fără a grăbi pasul, ajunse la drum, merse până la cimitir unde îl regăsi pe Thélin şi caleaşca pe care o închiriase.

După ce bulendrele sale de zidar fură aruncate în şanţ, viitorul împărat îmbrăcă o ţinută mai puţin ţipătoare şi cei doi complici galopară până la gara din Valenciennes de unde luară trenul de ora şaptesprezece spre Bruxelles.

În închisoare, graţie stratagemei pusă la cale de doctorul Conneau, fuga nu fusese încă descoperită. Medicul, care îl anunţase de dimineaţă pe comandant că prinţul, suferind, va rămâne în cameră, nu făcuse decât să aşeze o pernă şi o bonetă de noapte în patul fugitivului. Demarle, care-şi făcea vizita în fiecare dimineaţă, declară că va reveni atunci când Ludovic-Napoleon se va trezi. La cea de a doua încercare, Conneau îi spuse comandantului că prizonierul luase un medicament şi că încă dormea. La ora nouăsprezece, Demarle reveni pentru cea de a treia oară.

— Vreau să-l văd pe prinţ. Dacă încă doarme, voi aştepta în camera sa.

Conneau trebui să-l lase să intre şi să se aşeze lângă pat. După câteva minute, neauzindu-l pe prinţ respirând, comandantul ridică brusc cuverturile pentru a descoperi că fusese înşelat.

Viitorul Napoleon al III-lea era deja departe.

SUBOFIȚERUL MAINBERGER

Atunci când subofiţerul Mainberger îl zări pe căpitan îndreptându-se cu paşi mari spre bateria sa de campanie, înţelese că nu va mai putea să-şi continue reveria mult timp, aşezat la pândă după tunul său.

— Subofiţere, vei merge la primărie imediat.

— Am înţeles, căpitane.

În acel 15 septembrie 1870, armata franceză dârdâia pătrunsă de ploaia rece şi totuşi nimeni nu se gândea să se plângă.

— Prusacii sunt foarte aproape, se şoptea de la un post la altul şi, în apropiere de Saint-Armand, înaltul comandament se pregătea să facă faţă unui nou asalt.

Mainberger, ca toţi ceilalţi, era sătul de această campanie care dura la infinit; entuziasmul de la început fusese înlocuit de un fel de resemnare fatalistă.

Totuşi, urcând treptele primăriei, tânărul subofiţer ghici că se urzea ceva diferit.

— Am nevoie de tine imediat pentru o misiune capitală, îl anunţă superiorul său. Pot conta pe tine?

— Da, comandante, răspunse tânărul înainte chiar să fi obţinut mai multe detalii.

— Iată care e situaţia: la câţiva kilometri de aici se găseşte un sat denumit Villethion care, cu puţin timp în urmă, era încă sub tutela unei companii din cea de a 36-a linie. După informaţiile noastre, un grup tenace de prusaci a cucerit locul şi pierderile noastre sunt importante: căpitanul a fost omorât. Am aflat de la săteni că prusacii s-ar fi retras din Villethion cu prizonierii lor, abandonând însă răniţii şi morţii.

Mainberger asculta atent, însă nu înţelegea unde dorea să ajungă comandantul.

— Aici intervii tu, continuă ofiţerul. Am primit ordin de la general să trimit pe cineva în recunoaştere la Villethion. În

realitate credem că prusacii au simulat o retragere din sat şi se găsesc la pândă prin împrejurimi, aşteptând ca noi să venim să ne recuperăm răniţii şi morţii pentru a ne ataca. Am deci nevoie de tine pentru a merge să vezi dacă e vorba de o capcană sau nu. Te crezi în stare?

— Da, comandante.

— Foarte bine. Villethion este la doisprezece kilometri de Saint-Armand. Dacă pleci din seara asta, vei putea fi la raport mâine dimineaţă.

Mainberger îşi verifică armamentul şi plecă imediat spre acel sat necunoscut. Datorită hărţii sale avansă fără piedici şi traversă mai multe cătune abandonate şi în parte incendiate. Niciun civil nu mai rămăsese în aceste zone de luptă; casele şi fermele fuseseră distruse şi ruinele erau fie ocupate de inamic, fie reocupate de trupele noastre după o luptă însângerată.

Urmând drumul noroios, subofiţerul se trezi într-o pădurice care, conform hărţii, era foarte aproape de Villethion. Coborât peste grumazul calului său pentru a evita crengile joase, bărbatul avansa încet, cu toate simţurile ascuţite şi cu un revolver în mână.

Ajuns la liziera pădurii, Mainberger ieşi în prima stradă a satului şi, apropiindu-se şi mai mult, se fofilă de-a lungul caselor într-o linişte totală. Absenţa oricărei mişcări îl făcu să creadă că informaţia era exactă şi că prusacii evacuaseră efectiv locul. Se pregătea să plece, convins că răniţii francezi se găseau în casele din sat când fu cuprins de o îndoială şi hotărî să continue inspecţia. Cu mâna ţinând strâns frâiele pentru a împiedica animalul să necheze, continuă să înainteze spre ceea ce credea că este piaţa centrală.

Din ce în ce mai convins că nu va da peste nimeni, soldatul slăbi frâiele calului său care, dintr-o dată, fără să mai simtă zăbalele, scoase un nechezat prelung.

Acest zgomot în noapte îi alertă pe prusacii postaţi în capcană, dar care nu-l reperaseră încă pe francez.

— Stai! Urlă unul dintre ei zărind silueta cavalerului la vreo cincizeci de metri.

Mainberger înţelese cum căzuse în capcană şi, dând pinteni, făcu dintr-o dată stânga-mprejur pentru a se îndepărta cât mai repede.

Prusacii deschiseră focul şi îl urmăriră pe francez, care, fără să se întoarcă, îşi căută salvarea în fugă. După câteva minute de galop neînfrânat, Mainberger crezu că s-a distanţat de inamic când zări drept în faţa lui o patrulă prusacă care-i bloca drumul. În spatele lui, urmăritorii scoteau deja strigăte de victorie, însă nimeni nu îndrăznea să tragă asupra fugitivului, de teamă să nu-i atingă pe cei din propria lor tabără.

Mainberger, fără să încetinească vreo clipă, slăbi frâiele, strânse picioarele în jurul animalului său şi, cu un revolver în fiecare mână, trase asupra patrulei. Surprins de această reacţie neaşteptată, inamicul se îndepărtă şi francezul năvăli prin străpungere. O duzină de focuri pocniră în acelaşi timp; fixându-se în tolbele şeii sale, subofiţerul forma un tot cu corpul calului său; câteva minute mai târziu, prusacii abandonară urmărirea şi Mainberger se prăbuşi în apropierea avanposturilor franceze, nu departe de Saint-Armand.

— Sat ocupat...prusaci...

Nu putu spune mai multe. Trei gloanţe înroşiseră spatele uniformei sale.

BACH-NHIN, TONKIN

O sută treizeci de legionari aşteptau cu arma la picior, ascunşi în spatele unei perdele de bambuşi în timp ce deasupra capetelor lor obuzele artileriei franceze umpleau aerul de un vacarm asurzitor. În faţa lor, la câteva sute de metri, pe zidurile oraşului Bach-Nhin, urmăritorii din Tonkin scrutau împrejurimile pentru a repera avanposturile inamice.

1884. La patru mii de leghe de Franţa, politica acolonială a lui Jules Ferry opunea armata franceză a generalului Négrier miilor de Pavilioane negre a trupelor din Tonkin. Unele după altele, oraşele căzuseră în mâinile francezilor imediat ce bombardamentul artileriei dărâmase zidurile şi decimase apărătorii. Infanteriei franceze nu-i mai rămânea decât să se năpustească în breşe şi să nimicească ultimele rezistenţe.

La Bach-Nhin, trupele pe jos erau compuse din mai multe formaţii ale Legiunii străine care purtau căşti de plută şi o centură lungă albastră peste manta care-i distingea de infanterie. Compania căpitanului Demeule fusese desemnată să dea primul asalt şi, în timp ce artileria continua bombardamentul oraşului, bărbaţii aşteptau, întinzându-se pe mai multe sute de metri, ascunşi de plantaţia de bambuşi.

Inamicul presupunea că francezii se găseau la pândă nu foarte departe şi încercau să-i repereze pentru a aţinti loviturile în acea direcţie. Legionarii care primiseră ordinul să rămână total imobili nu puteau totuşi să-şi stăpânească tresăririle de teamă atunci când vreun glonte, cu un şuierat scurt, trecea pe deasupra lor după ce zdrobise o tijă de bambus.

La comanda secţiei, locotenentul Arnoul, cu spada în teacă, urmărea cu binoclul, printre tije, poarta oraşului: obiectivul său pentru asaltul final. Tunurile franceze străpunseră

din plin zidurile, însă, în ciuda obuzelor, canatul solid era încă intact.

De fiecare parte a lui Arnoul, celelalte formaţii erau pregătite să sară dacă vreun bombardament ar înceta. Fără să scape zidurile din ochi, locotenentul putea zări mişcările sutelor de locuitori din Tonkin înarmaţi cu lăncii. Îndreptându-şi din nou privire spre poarta oraşului, rămase nemişcat când văzu cele două canaturi deschizându-se încet. Se pregătea să-l informeze pe căpitanul Demeule că inamicul încerca să iasă, dar se răzgândi când îşi dădu seama că locuitorii din Tonkin urmăreau cu lovituri de nuieluşe o turmă de porci pe care îi fugăreau în faţa lor prin poarta Bach-Nhin. Oamenii lui Arnoul reperaseră şi ei animalele ale căror guiţări erau acoperite de bubuitul artileriei şi un legionar strigă: „Iată cercetaşii!", ceea ce declanşă un râs nervos în formaţie. Arnoul, încă privind prin binoclul său, înţelese că locuitorii din Tonkin nu încercau o ieşire când îi văzu că se întorc în oraş în grabă. Hoarda de porci, luând avânt, se desfăşura spre perdeaua de bambuşi protectori.

Ghicind viclenia inamicului, locotenentul se adresă lui Demeule cu o voce joasă pentru a-i explica planul său. Căpitanul aprobă cu un semn din cap şi comandă:

— Rupeţi rândurile; toţi în şir indian pe formaţie, şi linişte!

În clipa următoare compania lui Demeule se găsea formată din patru şiruri de vreo treizeci de oameni. Imediat după aceea sutele de porci, speriaţi de bombardamente, fugeau cu copitele lor scurte, drept înainte, spre liniile franceze. Hoarda înnebunită traversă perdeaua de bambuşi fără să lovească şirurile de legionari care, dacă ar fi rămas în formaţie de luptă, ar fi fost fără îndoială călcaţi în picioare de animalele înfuriate. Imediat ce porcii trecură, soldaţii îşi reluară poziţia lor pentru a aştepta ordinul de a porni la asalt.

Prezenţa de spirit a locotenentului Arnoul permise detectarea vicleniei, protejarea oamenilor dar şi înşelarea inamicului. Locuitorii din Tonkin care urmăriră înaintarea neîntreruptă a animalelor, concluzionară că francezii nu erau ascunşi în acel loc şi îşi slăbiră sistemul de apărare.

Satisfăcut că şi-a putut păcăli inamicul, Demeule zâmbea în spatele binoclului său; atunci când văzu că o bucată de zid lovită de artilerie se dărâmase de fiecare parte a porţii, ordonă asaltul. Şase goarne sunară:

— La baionetă... Înainte!

Compania, cu un elan furios, se năpusti spre breşă. Chiar în acea seară, oraşul Bach-Nhin cădea în mâinile francezilor.

SUBMARINUL CONTRA NAVEI CARBONIERE

Iulie 1915. Cu cascheta întoarsă, cu cozorocul la ceafă, comandantul Dietrich Grüber îşi rotea periscopul la 360°.

— Un ultim tur şi după aceea ne scufundăm, îi spuse secundului său.

Câteva secunde mai târziu, ridica cele două manete laterale ale periscopului care, imediat, se cufundă cu un metru în interiorul submarinului.

— Pregătit pentru scufundare! strigă Grüber echipajului U-Boot 36 din marina imperială germană.

Nu se zărea nimeni. Nu era nicio ambarcaţiune în împrejurimi, totul era calm în acest pasaj strâmt de la Pentland Firth care separă vârful nordic al Scoţiei de mica insulă Hoy, la sud de Orcade.

Grüber ştia totuşi că aceste ape colcăiau de nave de tot felul; submarinele nemţeşti erau în mod constant la pândă unei prade care s-ar fi hazardat dincolo de largul golf Scapa Flow, unde englezii îşi puseseră flota la adăpost. Din 22 septembrie 1914, dată la care trei crucişătoare britanice fuseseră nimicite, Marea Nordului fusese declarată teritoriu de război şi, cu cinci zile în urmă, Grüber primise ordinul să patruleze până în nordul Scoţiei. Spera să găsească un cuirasat sau un distrugător şi să-i trimită una sau două torpile dar, pentru moment, nu înscrisese pe tabloul său de vânătoare decât un năvodar şi un vas cu aburi. Aceste victorii erau desigur fără importanţă, victimele fiind lente şi neînarmate, însă, ascultând de ordinele kaizerului trebuia de luna trecută să trimită la fund orice navă comercială inamică sau neutră care s-ar ivi în cale. Pe data de 7 a aceleaşi luni, un alb submarin nemţesc nimicise pachebotul *Lusitania* în largul Irlandei şi făcu 1200 de victime. Extinderea luptei

submarinelor la navele comerciale, de orice fel ar fi fost acestea, avea ca scop oprirea aprovizionării inamicului cu cărbune, arme, alimente şi petrol.

Grüber urmărea deci o nouă pradă. Pe 24 iulie 1915, U-Boot 36 brăzda încă apele reci din nordul Scoţiei. Când marinarii îşi văzură comandantul întrerupându-şi brusc turul de orizont al periscopului, înţeleseră că erau noutăţi.

— Navă la 35° la tribord! anunţă el. Ne apropiem pentru identificare.

Câteva minute mai târziu, Grüber distingea clar pe axa submarinului său un vaporaş care înainta uşor contra valurilor. În clipa următoare recunoscu pavilionul de pupă, roşu şi alb.

— Un danez, este un neutru! Se numeşte *Louise*.

Danemarca, chiar dacă nu era implicată în conflict, participa la acesta indirect ca multe alte ţări din nord, transportând încărcături utile pentru efortul aliaţilor.

— Pregătiţi ridicarea la suprafaţă. Mitraliorii de pe punte să fie pregătiţi să revină la locurile lor.

Nici bine nu apăru monstrul de oţel că deja tambuchiul chioşcului său se ridică şi patru marinari ţâşniră pentru a se repezi spre tunul de la proră.

La câteva sute de metri, pe nava *Louise*, oamenii echipajului danez înlemniseră, cuprinşi de spaimă când văzuseră apărând din senin această masă întunecată pe care nu şi-o imaginaseră decât în cele mai rele coşmaruri. Marinarii fură imediat scoşi din imobilitatea lor de deflagraţia şi jetul de apă care stropi puntea, la doar câţiva metri de prora navei lor.

— Lovitură de somaţie cincizeci de metri înainte, comandase Grüber, care, de la înălţimea adăpostului său, observa vaporul cu ochelarii săi mari.

Căpitanul navei *Louise* fu primul care reacţionă şi, fără să aştepte, acţionă sirena vaporului ordonând abandonarea navei pe care o manevră pentru a o opri. Ştia că ambarcaţiunea sa era o ţintă uşoară pentru un submarin şi că nu ar fi

avut decât câteva minute pentru a-şi evacua echipajul. Cele două bărci de salvare fură coborâte la apă în grabă, în timp ce marinarii nu pierdeau din ochi ansamblul ameninţător imobilizat la câteva cabluri distanţă. Toţi ştiau că submersibilele nemţeşti aveau ordin să scufunde navele comerciale, chiar şi neutre, după ce lăsau timp echipajului să se salveze; însă evacuarea nu trebuia să se lungească, dacă nu o nouă lovitură de somaţie putea să atingă puntea.

Cea de a doua şalupă de-abia atinsese apa când danezii văzură U-Boot 36 că se pune din nou în mişcare ca şi cum hotărâse să plece. De fapt, Grüber tocmai zărise o altă navă care se îndrepta drept spre el. Ofiţerul dădu ordin să vireze şi, tot la suprafaţă, se îndreptă spre noul venit.

— Lovitură de somaţie cincizeci de metri înainte, ordonă el încercând să identifice nava.

— Încă un neutru, îşi spuse. Două în aceeaşi zi, ce şansă!

Tocmai observase o navă carbonieră a cărui nume, *Prince-Charles*, apărea în litere vopsite la babord. Din nou tunul de pe punte bubui şi stropi prora, însă *Prince-Charles* părea mai puţin docil decât *Louise*. Nava carbonieră îşi continua de fapt drumul şi se îndrepta drept spre submarin. Grüber ordonă o nouă canonadă care de această dată căzu atât de aproape încât vaporul se roti de la şoc. La bordul navei *Prince-Charles*, comandantul ordonă în cele din urmă oprirea maşinilor după ce sună sirena de trei ori.

Se întâmpla rar ca navele comerciale interceptate de către un submarin să nu se supună la prima ameninţare şi neamţul, satisfăcut, nu-şi putu opri un zâmbet văzând în binoclu cum echipajul cobora în grabă cele două bărci de salvare la apă.

În tot acest timp, marinarii navei *Louise* continuau să se opintească în vâsle spre larg observând nou veniţii care le vor împărtăşi în curând soarta.

Cele două nave comerciale erau acum imobilizate şi Grüber dădu ordin să înainteze pentru a se putea apropia de *Prince-Charles* al cărui echipaj se îndepărtase deja. Uşor, îşi manevră ambarcaţiunea la o sută de metri de viitoarea sa

victimă şi o înconjură ca şi cum savura deja decimarea ei. În momentul în care se găsi paralel cu nava carbonieră, neamţul avu o surpriză neplăcută: steagul neutru dispăru de pe catarg pentru a fi imediat înlocuit de steagul de război alb cu crucea roşie a marinei britanice.

Cu o simultaneitate perfectă, balustrada bastingajului englez coborî zgomotos lovind carcasa şi descoperi un şir de tunuri şi mitraliere până acum ascunse de pânze. Grüber înţelese că fusese păcălit, iar tunurile englezeşti sfâşiau deja flancurile submarinului şi doborau oamenii de pe punte. Dispărând în turela sa, neamţul dădu ordin să se scufunde, însă fu prea târziu, un obuz tocmai atingea spatele submarinului care luă apă la babord. Fără să aştepte, echipajul se grăbi spre turelă şi se aruncă în apă în timp ce U-Boot 36 se scufunda distrus cu prora în sus.

La bordul navei *Prince-Charles*, locotenentul vasului, Mark Wardlaw ordonă încetarea focului şi făcu semn celor două şalupe să recupereze supravieţuitorii nemţi. Grüber fu victima primului vapor capcană a căror număr crescu sistematic în timpul Primului Război Mondial.

Mulţi alţi comandanţi de submarine căzură în capcana acestei stratageme astfel încât loviturile de somaţie dispărură şi torpilele fură lansate fără niciun risc.

SPIONUL KAISERULUI

Hendaye, 1918. Locomotiva tocmai scotea două şuierate prelungi şi stridente şi încetini la vederea gării. Într-un vacarm de scârţâituri, convoiul se opri de-a lungul peronului. În clipa următoare, două patrule militare la ordinele unui locotenent înconjurară trenul la capete în timp ce o a treia rămânea în aşteptare de-a lungul convoiului. Fiecare compartiment fu minuţios inspectat, călătorii nefiind autorizaţi să coboare decât după verificarea documentelor.

Când un tânăr recrut observă bărbatul în costum civil, nu avu nevoie să compare chipul acestuia cu fotografia pe care o ţinea în mână.

— Locotenente, pe aici! strigă el. L-am găsit!

În clipele care urmară, vagonul fu încercuit şi ceilalţi călători împinşi afară fără prea multe menajamente.

După verificare, locotenentul dădu ordin bărbatului să-l urmeze. În ciuda protestelor sale, călătorul fu introdus într-un birou, încadrat de doi soldaţi şi trebui să-şi scoată livretul militar.

— Cred că-l reţinem, exclamă ofiţerul după citirea documentului. Priviţi ce palmares! Patru condamnări, douăsprezece pedepse şi totul în doar trei ani! Tocmai a evadat dintr-un batalion disciplinar şi, dacă am încredere în acest document, ar trebui să se prezinte în faţa Consiliului de război. De această dată, atât i-a fost. Supravegheaţi-l, chem Statul Major.

La câţiva kilometri, de cealaltă parte a frontierei, la San Sebastian, nemţii îşi instalaseră din august 1914 un centru de spionaj pentru care una dintre activităţi era să strângă dezertorii francezi şi să sustragă de la aceştia, contra unor importante sume de bani, cel mai mare număr posibil de informaţii militare. Acest centru se numea Statul Major al

celor Cinci şi îşi dovedise deja eficacitatea pentru că agenţii săi obţinuseră informaţii despre starea rezervelor franceze, despre ofensiva din 1917, despre ruta urmată de crucişătorul Kleber care fu scufundat cu tot cu echipaj şi bunuri, cât şi câteva planuri privind fabricarea noilor grenade de tranşee.

Marele Stat Major francez fu de mai multe ori îngrijorat când văzu cum erau recuperaţi de inamic dezertorii, chiar dacă marea majoritate nu poseda informaţii de importanţă majoră. Nemţii nu întâmpinau prea multe dificultăţi în a-i convinge pe aceşti oameni mai tot timpul lipsiţi de resurse financiare. Sumele vărsate erau adesea considerabile: un dezertor primi suma de 8.000 de franci de pe acea vreme pentru că descrisese în detaliu un teren de aviaţie. Planul artileriei unui sector al campaniei fu răsplătit cu 25.000 de franci şi, când un dosar confidenţial furat de la GQC fu transmis Statului Major al celor Cinci în decembrie 1917, spionul francez primi, în peseta, echivalentul a 380.000 de franci.

La ordinele generalului Von Schultz, nemţii ţesură o adevărată pânză în care se prindeau toţi transfugii armatei noastre. Trecerea de la frontiera spaniolă nu prezenta riscuri mari pentru dezertori, cel puţin până în ziua în care armata franceză decise să întărească paza. Spania se mulţumea să încarcereze dezertorii francezi o perioadă, însă era mai puţin preocupată să-i găzduiască şi să-i hrănească, favorizând evadarea acestora, ceea ce nemţii aşteptau cu răbdare pentru a-i atrage în plasele lor. Adesea capturile lor erau neinteresante, fugarii fiind nişte bieţi indivizi care nu mai suportau războiul din tranşee şi masacrele sale, însă autorităţile franceze considerară că era în sfârşit timpul să fie scoşi din lâncezeală.

Al doilea birou al Statului Major general hotărî deci, în ianuarie 1918, să introducă un dezertor în sânul reţelei germane pentru a o înţesa de informaţii false; alegerea se îndreptă asupra unui bărbat a cărui identitate nu fu niciodată dezvăluită, dar care fu împopoţonat cu numele de cod C25.

Destul de robust, acest spion exercitase, înainte de război, meseria de reprezentant comercial şi călătorise în această calitate în Germania şi în Spania. Cu nişte haine mai decolorate, cu o raniţă cârpită cu capete de sfoară pe umăr, cu un chipiu jegos tras până pe ochi, C25 plecă spre frontiera spaniolă dotat cu documente false şi un livret militar suficient de elocvent pentru, după cum am văzut, a nu rata să fie arestat de către patrulele franceze.

Timp de două zile, omul nostru rămase închis bine păzit într-o încăpere din gară. Şi apoi, într-o noapte, unul dintre soldaţi lăsă intenţionat o uşă deschisă şi nu dădu alerta decât atunci când C25 fu de neajuns. Totul făcea parte dintr-o stratagemă în mod chibzuit construită la Paris pentru a crea toate părţile unui personaj care, în ochii nemţilor, nu putea fi lipsit de interes.

Imediat ce fu afară, C25 se furişă în direcţia frontierei spaniole, dar fu descoperit de o patrulă care îl urmărea. Ajuns pe malul fluviului Bidasoa, fugitivul nu avu altă soluţie decât să se arunce în apă pentru a scăpa tirului întreţinut de francezi care vedeau un nou dezertor care le scăpa.

A doua zi, povestea acestei evadări agitate făcu obiectul tuturor comentariilor şi spionii germani postaţi în oraş nu întârziară să-şi informeze colegii de cealaltă parte a frontierei.

C25, care nu prea apreciase faptul că servise drept ţintă soldaţilor francezi, se prezentă a doua zi la un post al Gărzii Civile şi, după un interogatoriu de rutină, fu transferat într-un lagăr de concentrare unde nemţii, cum era de aşteptat, îi dădură în curând de urmă. Prin intermediul banilor, căpitanul Krafenberg se angajă să favorizeze ieşirea noului prizonier a cărui fugă rocambolească prevestea un personaj ieşit din comun.

Krafenberg şi C25 ieşiră deci împreună din lagăr şi, cu o masă bună şi promisiunea unui pachet generos de bilete de bancă, ofiţerul îi propuse direct evadatului să lucreze pentru Germania pentru a grăbi sfârşitul războiului.

— Ah! spuse el. Dacă aţi şti cât detest războiul! Am fost înrolat cu forţa şi am dezertat pentru că m-au bătut şi m-au ameninţat cu plutonul de execuţie.

În acea zi, după lungi ore de interogatoriu la sediul Statului Major al celor Cinci, în timpul căruia oferi o imagine disperată a stării morale a trupelor franceze, insistând pe dezertări, pe acte de nesupunere, pe curţile marţiale, C25 fu prezentat generalului Von Schultz care-i repetă oferta căpitanului pe lângă alte promisiuni foarte îmbietoare.

— Sunteţi pregătit să vă întoarceţi în Franţa cu documente false pentru a ne aduce câteva informaţii? Kaiserul se va arăta foarte generos, însă vă precizez că, dacă refuzaţi să lucraţi pentru noi, ceea ce nu aş putea crede, vă vom preda imediat autorităţilor franceze şi ştiţi ce vă aşteaptă în ţara dumneavoastră!

C25, de ochii lumii, ceru răgaz noaptea pentru a reflecta şi a doua zi dădu următorul răspuns:

— Accept. În orice caz, nu am de ales.

— Eram sigur de asta, spuse generalul. Însă trebuie să vă previn că în caz de joc dublu, sau dacă informaţiile dumneavoastră sunt false, sunteţi un om mort.

C25 suspină şi ridică din umeri. Căpitanul împinse în faţa lui un document dactilografiat pe care trebui să-l semneze:

— Mă angajez pe cuvânt de onoare să servesc cu toate puterile mele Germania care, începând cu această zi, devine unica mea patrie. Promit să fiu discret, prudent, curajos în timpul misiunilor care îmi vor fi încredinţate. Şi aceasta o jur în faţa lui Dumnezeu.

Spionul era de acum înainte la locul său. Nemţii nu întârziară să-i încredinţeze prima sa misiune. Convocat la Barcelona, C25 primi materialul pentru agentul secret perfect şi se trezi împopoţonat cu o nouă identitate: senior Miguel de Palencia, delegat al Crucii Roşii internaţionale, dotat cu toate documentele şi acreditările, toate la fel de false pe cât de autentice păreau.

La Barcelona, un ofiţer îi ordonă să intre în Franţa şi să aştepte ordinele. Ajuns la Paris fără niciun obstacol, noul

hidalgo fu contactat de un necunoscut care-i ceru să-i facă rost de planurile unui nou motor de aviaţie pe care tocmai îl primise Ministerul de Război, departamentul aeronautică. Bineînţeles, C25 intră în contact cu serviciile secrete franceze care, câteva săptămâni mai târziu, îi procurară planuri false care semănau cu originalele. Miguel de Palencia trecu din nou frontiera fără nicio piedică, mirându-se de uşurinţa cu care puteai merge în Spania în toiul războiului.

Încurajat de acest prim succes, C25 obţinu câteva zile de odihnă şi cheltui preţul „serviciilor" sale distrându-se pe cheltuiala inamicului.

Krafenberg îi întrerupse această activitate chemându-l de urgenţă la Barcelona.

— Am nevoie de dumneavoastră pentru o misiune foarte specială, spuse el. Este vorba despre un personaj foarte înalt, sus plasat care, bănuit de spionaj, a fost făcut prizonier de Franţa. Acest bărbat este un prinţ din familia kaiserului şi, dacă francezii află acest lucru, nici nu îndrăznesc să mă gândesc ce i s-ar putea întâmpla. Kaiserul însuşi a intervenit pentru a face tot ce este posibil pentru eliberarea lui. Bineînţeles, Germania va şti să se arate extrem de recunoscătoare.

Prinţul german fusese arestat sub identitatea de Otto Zimmermann, acuzat de spionaj şi încarcerat într-o închisoare militară în aşteptarea judecăţii.

C25 trecu din nou Bidasoa după ce îşi reluă îmbrăcămintea lui Palencia. Autorităţile franceze înţeleseră repede avantajul misiunii agentului lor şi, deşi surprinşi să audă că un prinţ s-ar fi dedat spionajului, hotărâră să-l elibereze. Evident gloria acestei evadări trebuia să-i revină agentului C25, care nu avea să fie lipsit de meritul unei recunoaşteri foarte utile.

Totul fu minuţios pus la punct şi C25, dus în închisoare, intră în contact cu prizonierul. Operaţiunea ale cărei detalii le ignorăm, puţine persoane fiind informate, se derulă fără piedici, astfel încât înnebunit de recunoştinţă faţă de salvatorul său, prinţul dori să-l ia în serviciile sale, ceea ce spionul nu putu decât să aprobe.

Schultz puse totul la cale pentru ca cei doi bărbaţi să se poată întoarce în Germania şi kaiserul însuşi trimise repede un nou crucişător submarin cu rază lungă de acţiune pentru a-i recupera. Pas-de-Calais fiind blocat de turnuri plutitoare legate între ele cu cabluri de oţel, submarinul german fu constrâns să urce Marea Nordului şi să meargă de-a lungul insulelor Orcade scoţiene.

C25 care fusese acceptat la bord la ordinul scris al prinţului şi în ciuda reţinerilor comandantului, înregistră în memorie sa tot ceea ce ar fi putut fi util marinei noastre.

Debarcaţi la Kiel, cei doi bărbaţi nu se mai părăseau în ciuda dubiilor constante şi capcanelor întinse lui C25 de către contra spionajul german care găsea suspectă uşurinţa cu care spionul lor îşi realizase misiunile.

La sfârşitul celor trei luni, francezul profită de o vizită a prinţului în vecinătatea frontierei pentru a o şterge englezeşte la Lille şi a povesti în detaliu tot ceea ce putuse afla în timpul sejurului său în Germania.

Câteva săptămâni după înfrângerea kaiserului, presa din Berlin anunţa că prinţul Joachim de Prusia, cel mai tânăr fiu al împăratului, se sinucise la Potsdam. Deşi aceasta nu putuse fi confirmată, se pare că fu vorba de înaltul personaj eliberat de C25 şi că, odată informat de rolul exact al liberatorului său, nu putu supravieţui acestei dezonorări.

FALŞII PRIETENI AI DEFUNCTULUI

1941. Tânărul preot, îmbrăcat cu stiharul şi etola sa, înainta încet spre capătul podului, cu mâinile împreunate şi mormăind o rugăciune. În spatele lui, paracliserul manifesta aceeaşi reculegere în faţa carului mortuar ai cărui cai îmbrăcaţi în negru şi având pene în vârful capului păreau că se opintesc trăgând greul atelaj ale cărui roţi scârţâiau pe pietriş.

În spatele carului funebru se grăbeau văduva ascunsă sub un voal negru şi membrii familiei, bărbaţii cu pălăria în mână şi doliu la butonieră, apoi, mai în spate, numeroşi prieteni ai defunctului.

Toţi înaintau în linişte, cu privirea în jos, cu reculegerea specifică unei astfel de ceremonii.

Ajuns la capătul podului care trecea peste Cher, cortegiul se opri; ieşit din ghereta sa, soldatul german vorbi câteva secunde cu abatele Farcet, care conducea convoiul funerar de cealaltă parte a râului Cher până la Bourgneuf, prima aglomerare din zona liberă venind dinspre Vierzon.

Linia de demarcaţie, consecinţă a armistiţiului de la Compiègne din 22 iunie 1940, tăia Franţa în două: la sud era zona liberă sub regimul Vichy, la nord teritoriul ocupat de nemţi. Această linie care se întindea de la Geneva până la frontiera spaniolă trecând prin Dôle, Tours şi Mont-de-Marsan creă particularităţi geografice şi administrative de când tăia oraşul în două.

Cazul de la Bourgneuf era probabil unic. Acest sat mare care nu poseda nici un loc de cult fusese alipit parohiei din Vierzon care avea biserică, însă nu avea cimitir. Înainte de război, podul peste Cher înregistra trecerea tuturor convoaielor funebre, într-un sens pentru funeralii, în celălalt pentru înhumare. Odată cu stabilirea liniei, lucrurile nu mai erau la fel de simple şi trebuia de fiecare dată o autorizaţie de la

comandament pentru ca defuncţii parohiei să poată fi îngropaţi la Bourgneuf. Cu toate acestea, nemţii acordau acest preţios document destul de uşor, ceea ce dădu foarte repede idei unora. În curând, canonicul Pinson, preot al parohiei, văzu cum sosesc în prezbiteriul său tot felul de necunoscuţi care doreau să se alăture enoriaşilor pentru a trece linia de demarcaţie. Printre aceştia se găseau şi persoane din rezistenţă urmărite de Gestapo, dezertori din STO sau prizonieri evadaţi care încercau să treacă în zona liberă.

Este adevărat că suferinţa este tot timpul bună la ceva şi anunţul unui deces în parohia Notre-Dame determina adesea atâta durere unora pe cât speranţă altora.

Când o înmormântare este prevăzută, Louis Farcet, tânărul preot adjunct canonicului, aviza postulanţii la călătorie. Recuperase un număr suficient de haine vechi cu care îi îmbrăca recomandându-le să ia o atitudine potrivită conjuncturii, să prezinte o figură tristă şi compasiunea adecvate pentru funeralii.

Astfel, la sunetului clopotului de la Notre-Dame, carul mortuar se clătina pe pod. Împrăştiaţi printre membrii familiei sau prietenii defunctului, evadaţii în putere, cu pantaloni adesea prea scurţi şi cu gulerele cămăşilor prea strâmte, înaintau cu inima strânsă spre pod, neîndrăznind să privească santinelele de frică ca nu cumva expresia să le dezvăluie angoasa; numai la câteva minute după ce treceau această frontieră îşi eliberau presiunea pe marginea pălăriilor, mulţumind defunctului pentru că le-a permis să-şi recapete libertatea.

Timp de mai multe luni, nemţii nu bănuiră nimic, chiar dacă numărul de enoriaşi era mai mare la dus decât la întoarcerea spre Vierzon.

Remy, în cartea sa, *Linia de demarcaţie*, relatează pasajul canonicului Guérin, urmărit de Gestapo, care se prezentă într-o zi la parohie şi se trezi cu însărcinarea de a conduce convoiul funerar până la Bourgneuf. Nemţii nu remarcară că cel care oficia se schimbase şi că din nou bariera se ridica

spre libertate. La întoarcere, nu dădură atenţie nici la paracliserul care aducea totuşi în mod vizibil pe braţul său hainele sacerdotale.

Canonicul Pinson primi într-o zi ordinul să se prezinte la comandamentul din Vierzon. Ajungând acolo, nu-şi putea scoate din minte faptul că părintele Farcet şi el însuşi fuseseră denunţaţi. Efectiv, canonicul îl auzi pe ofiţer reproşându-i intrigi necurate la înmormântările spre Bourgneuf. Responsabilul aflase că numeroase scrisori şi pachete traversau linia şi scăpau de controlul său. Părea că are de asemenea şi câteva îndoieli în ceea ce priveşte numărul membrilor şi prietenilor de familie care doreau de fiecare dată să asiste la înhumare. Acest număr tot timpul ridicat îl surprindea pe ofiţer, însă părea că nu are nicio informaţie precisă despre aceste treceri, doar dubii neverificate.

Canonicul Pinson părea atât de surprins de ceea ce auzea încât neamţul fu pe jumătate convins de greşeala sa. Totuşi, pentru a evita pe viitor orice tentativă, îl anunţă că trebuia de acum înainte să prezinte autorităţilor lista cu persoanele autorizate cu forme în regulă. Pinson redactă deci listele; defuncţii ar fi fost surprinşi câţi cunoşteau dintre aceştia! Stratagema mai funcţionă încă o lună, până când o santinelă mai zeloasă dori să verifice dacă cifra de pe listă corespundea numărului de persoane care participa în spatele cortegiului funerar. Aceştia fiind mai numeroşi, dori să refuze trecerea celor care erau în plus, însă, în faţa protestelor unor rude veritabile, lăsă în cele din urmă pe toată lumea să treacă.

Această afacere ajunse la urechile comandamentului care, de această dată, ordonă canonicului să facă astfel încât defuncţii să fie îngropaţi în altă parte.

„KENAVO": BRETONI CONTRA GESTAPO

1941. Acel pocit de porumbel era cât pe ce să le aducă mari nenorociri.

Când ţăranul din Morbihan sosi la jandarmeria din Hennebont cu pasărea într-o colivie, santinela înţelese imediat că era vorba despre un porumbel voiajor.

— L-am găsit pe câmpul meu, la capătul unei mici parașute, spuse bărbatul. Am preferat să vi-l aduc.

Jandarmul îi ceru să nu divulge descoperirea; un porumbel abandonat în împrejurimi i-ar interesa cu siguranţă pe nemţi. Bărbatul, care promise că va păstra secretul, se duse într-o cafenea din apropiere ca să povestească la un pahar ceea ce culesese de pe câmp astfel încât, în câteva zile, întregul canton era la curent, iar nemţii debarcară în curând în jandarmerie pentru a primi explicaţii.

Din fericire, pasărea plecase deja în Anglia ducând în labe informaţiile pe care Londra dorea să le obţină de la Rezistenţa locală.

Jandarmii nu întâmpinară dificultăţi în a-l convinge pe ocupant că omul cu porumbelul era un beţiv cam nătâng, bine cunoscut în împrejurimi pentru divagaţiile sale după ce consuma ceva.

Totuşi, faptul fusese raportat şefului de escadron Guillaudot, responsabilul departamental al jandarmeriei din Morbihan şi şeful reţelei „Action" în relaţii permanente cu Londra.

În acel an 1941, Maurice Guillaudot dăduse ordin diverselor jandarmerii care erau sub controlul său ca pasivitatea şi inerţia să fie cuvintele cheie a „colaborării" lor cu ocupantul.

Nu trecea săptămână fără ca nemţii să nu solicite intervenţia jandarmeriei pentru căutarea prizonierilor evadaţi, a aviatorilor căzuţi sau a paraşutiştilor reperaţi în diverse locuri

din satele bretone. Totuşi, nicio anchetă nu ajungea niciodată la vreun rezultat, în ciuda zelului pe care jandarmeria pretindea că îl acordă cercetărilor. Poliţia germană nu fu mult timp înşelată de nepăsarea acestei colaborări şi comandantul Guillaudot primi de la autorităţile ocupaţioniste ordinul de a combate mai eficace pe cei pe care îi cuprindea într-unul şi acelaşi cuvânt: „terorişti". Cu această poveste cu porumbelul, Guillaudot, după o reflectare îndelungată, consideră că era mai bine să adoarmă bănuielile nemţilor decât să rişte dărâmarea reţelei sale.

În martie 1942, doi indivizi îngrozitori cu pălărie şi pardesiu negru se năpustiră în biroul comandantului jandarmeriei din Vannes. Tocmai aflaseră că un „terorist" din Locminé reuşise să fugă şi găsise ajutor în populaţia locală. Bărbatul se ascundea prin împrejurimi şi Gestapo-ul cerea colaborarea eficientă a jandarmeriei. Guillaudot aplecă atent urechea la cei doi nemţi şi, pentru a-şi dovedi bunăvoinţa, sună de faţă cu ei la jandarmeria din Locminé.

Cu un ton care nu permitea niciun refuz, îl mustră pe subordonatul său pentru incapacitate, ordonându-i să nu-şi menajeze eforturile în a-l găsi pe bărbat. La capătul firului, jandarmul nu părea surprins de severitatea hotărârilor stabilite, hotărâri cu atât mai surprinzătoare cu cât contrastau în totalitate cu dispoziţiile obişnuite. Se mulţumea să răspundă:

— Da, comandante, bine, comandante, făcând dovada unei supuneri perfecte.

Cei doi nemţi ascultau conversaţia cu atenţie şi, observând amabilitatea cu care Guillaudot transmitea ordinele lor, nu se puteau decât felicita pentru această colaborare pe cât de zeloasă pe atât de nesperată. Guillaudot, înainte de a închide, mai insistă:

— Atunci, aţi înţeles bine, contez pe dumneavoastră să-l găsiţi, hai, kenavo!

— Bineînţeles, comandante!

Nemţii se grăbiră să raporteze şefului lor că însuşi comandantul Guillaudot va da dovadă pe viitor de o bunăvoinţă

exemplară şi că o strânsă colaborare între poliţia germană şi jandarmerie în Morbihan nu va întârzia să-şi arate roadele.

Ceea ce nu ştiau era că la Locminé, jandarmul care închise telefonul se cufundase din nou în citirea ziarului ca şi cum comandantul său nu-l sunase niciodată. De fapt, Guillaudot îşi terminase conversaţia prin „kenavo" care în bretonă înseamnă „la revedere", însă pentru jandarmi însemna „Nu ţine cont de nimic din ceea ce tocmai ţi-am spus".

Comandantul puse la punct această stratagemă pentru a înşela vigilenţa nemţească ale cărei servicii, o ştia, intercepta comunicările jandarmeriei.

Numeroase fură ordinele de cercetare care rămaseră fără nici un rezultat şi mulţi din rezistenţă îşi datorară protecţia acestor simple cuvinte neînsemnate de la sfârşitul conversaţiei: „Hai, kenavo!".

OBIECTIV SAINT-NAZAIRE

1942. Primele luni ale anului fură oribile pentru Marina Regală care suferise pierderi enorme în nave şi oameni. Războiul submarin se intensifica astfel încât Anglia risca să se trezească complet izolată, separată de coloniile sale şi convoiurile din Atlantic. Când Londra află de la spionii săi postaţi în Norvegia că cuirasatul Tirpitz, un monstru enorm din oţel de 30.000 de tone, se pregătea să părăsească fiordul unde îşi ascundea carcasa camuflată, dădu ordin să se depună toate eforturile pentru a-l distruge. Aliaţii ştiau că Tirpitz primise misiunea de a scufunda convoiurile din Atlantic şi că singurul loc unde se putea odihni era portul Saint-Nazaire a cărui formă de ecluză, construită pentru a primi pachebotul Normandia, era suficient de largă pentru a adăposti cuirasatul nemţesc într-un doc uscat.

Locotenent-colonelul Newman intră în cameră şi ordonă pe loc repaus celor douăzeci de ofiţeri care stăteau drepţi. Cu un băţ în mână, începu să descrie pe harta de pe perete gura de vărsare a Loarei, avanportul, docurile şi în cele din urmă oraşul Saint-Nazaire, următorul lor obiectiv.

În faţa lui, ofiţerii de la Marina Regală şi trupele de comando îşi luau notiţe; înţeleseră în câteva minute că acest raid asupra portului francez era o operaţiune de mare risc, nemţii concentrând în acest loc trupele într-un număr mare cu singurul şi unicul scop de a proteja baza lor de submarine.

Newman anunţă că operaţiunea Saint-Nazaire va avea loc pe 27 martie următor şi că ultimele detalii vor fi furnizate cu câteva zile înainte de plecare. Atât participanţii la această reuniune cât şi vreo sută de soldaţi primiseră, de-a lungul lunilor, un antrenament fizic special în care se amestecau exerciţiile de debarcare, luptele în stradă, sabotajul, mânuirea şi utilizarea explozivelor. Munca conform planului

şi simularea în adevărate docuri reconstituite arătau cât era de importantă această misiune.

Ofiţerii părăsiră sala de reuniune uşuraţi. Aşteptarea le păruse interminabilă şi, chiar dacă ştiau că operaţiunea era riscantă, era mai bună decât aşteptarea.

La bordul navei Campbeltown, locotenentul S.W. Chant scruta malurile estuarului Loarei. Bătrâna fregată US Buchanan fusese rebotezată cu această ocazie şi vopsită în torpilor nemţesc. Pe urmele sale venea, bine aliniată în lumina ştearsă a lunii, o mică flotă de vedete lansatoare de torpilă şi şalupe cu motor. Toate aceste nave suferiseră transformări şi sperau ca această stratagemă să le facă să treacă drept vase ale Marinei de Război Germane. Pe fiecare unitate plutea pavilionul cu svastică.

Cu toată viteza navele urcau spre Saint-Nazaire, încă surprinse că reuşiseră să ajungă la estuarul Loarei după treizeci şi trei de ore pe mare de la plecarea din Anglia. La babord, Chant zări o navă gardă de coastă nemţească.

— De această dată nu mai merge, îşi spuse tânărul locotenent. Vom fi reperaţi!

Totuşi, nimic nu se mişcă la bordul vasului gărzii de coastă. Poate că echipajul era îngrijorat pentru că auzea vuietul permanent al bombardierelor Aviaţiei Regale care, de ceva vreme, treceau pe deasupra capetelor lor pentru a merge să lanseze bombele asupra oraşului Saint-Nazaire. Această operaţiune combinată în aer şi pe mare avea ca scop nu doar distrugerea bazei submarine, ci şi atragerea atenţiei în altă parte decât asupra flotilei britanice. Chant auzi vacarmul aviaţiei militare germane care, în mănunchiul de proiectile, bombarda giganticele Lancaster. Potopul de foc lumina cu o strălucire roşiatică faţa convoiului şi, atunci când intrarea către doc apăru în depărtare, toţi recunoscură macheta care le era familiară.

La bordul fiecărei unităţi a convoiului, fu dat acelaşi ordin în acelaşi moment: pavilionul german fu adus şi înlocuit de către culorile Marinei Regale în timp ce oamenii erau chemaţi la posturile de luptă.

Era ora 1.30 dimineaţa; forma docului se apropia şi Campbeltown mergea încă cu toată viteza. Dintr-o dată, un proiectil plasat pe un mal râpos atinse vasul surprins, fără îndoială, de o astfel de viteză în apropierea portului. Strălucirea parcurse carcasa, mângâie structurile de pe punte, urcă spre catarg şi rămase nemişcată câteva secunde. Servantul nu-şi crezu cu siguranţă ochilor când zări drapelul britanic, dar reacţia sa nu se lăsă aşteptată şi bătrânul vas se trezi prins într-un foc încrucişat a mai multor baterii. Pe punte, trupele de comando care se pregăteau să debarce fură răpuse cu zecile; obuzele se spărgeau pe carcasă şi tablele zburau bucăţi într-un vacarm asurzitor, însă Campbeltown nu încetinise şi, cu o lovitură extraordinară, se izbi cu o viteză de optsprezece noduri în porţile docului; prora se ridică din cauza izbiturii şi rămase înfiptă în aer; linia de plutire făcea un unghi de 30° faţă de nivelul mării şi pupa dispăru în apele întunecate ale portului.

Supravieţuitorii aruncară scările din funie pe deasupra bastingajului şi le lăsară să alunece pe resturile porţilor sub focul inamicului. Fiecare grup de oameni de pe Campbeltown primise misiunea de a plasa încărcături explozive în punctele importante ale portului, mai ales pe sistemul de vane şi pe maşinăria care acţiona porţile docului. În mod simultan, soldaţii britanici încercau să reducă garnizoana germană de pe celelalte nave trăgând în continuu. În tot acest timp, vedeta lansatoare de torpile comandată de locotenentul Mickey Wym ajungea până la garajul submarinelor ale căror porţi explodară la contactul cu cele două torpile trimise de la o distanţă foarte mică. Panica atinse culmile paroxismului şi nemţii nu mai ştiau încotro să-şi îndrepte riposta. Înnebuniţi, trăgeau spre tot ceea ce mişca, omorând un mare număr dintre proprii lor soldaţi.

Cronometrajul operaţiunii fusese perfect respectat şi, la ora stabilită, Chant şi oamenii săi se îndreptară spre punctul de adunare unde şalupele rapide trebuiau să preia supravieţuitorii la bordul lor. Însă, când locotenent-colonelul Newman

îi anunţă că nicio şalupă nu ajunse la locul întâlnirii, supravieţuitorii înţeleseră că erau prinşi în capcană în portul în flăcări. Rezistenţa lor fu în zadar şi cei teferi au fost făcuţi prizonieri şi apoi închişi nu departe de doc şi de epava navei Campbeltown. Toţi aceşti oameni ştiau că aceste cale ale vechii nave conţineau cinci tone de explozibil şi că un sistem cu aprindere întârziată ar face în curând ca totul să sară în aer. Din fericire, fură în curând transferaţi într-o infirmerie îndepărtată de port însă, când Cambeltown explodă, deflagraţia scutură întregul oraş. Pagubele şi pierderile inamicului fură mai importante decât s-a prevăzut; în momentul exploziei, un mare număr de ofiţeri urcară la bord pentru a inspecta nava şi vreo sută de soldaţi inamici, veniţi în port în ajutorul răniţilor şi pentru a aduna cadavrele, muriră şi ei în explozie.

Dacă pierderile britanicilor erau dezastruoase, obiectivul putu fi considerat ca atins pentru că la zece luni după acest raid mortal, fotografiile aeriene ale Aviaţiei Regale arătau că bazinul era încă inutilizabil.

ÎNECATUL SE VA NUMI MARTIN

30 aprilie 1943. Ca în fiecare dimineaţă, Carlos Herero Ferrari umbla pe plajă în lung şi-n lat în căutarea de scânduri pe care marea le arunca în mod regulat pe coastă. Nu găsise încă nimic când privirea îi fu atrasă de o masă neagră la limita fluxului. De departe, nu putea să fie vorba despre o bucată de lemn. Un morman de alge, poate. Grăbind pasul, Carlos se trezi în curând în faţa unui cadavru care, judecând după starea corpului şi hainelor, fusese adus de ape de mai multe zile. Spaniolul decise să informeze Garda Civilă care se grăbi să ducă cadavrul la spitalul Huelva unde autopsia, după cum se aştepta, concluzionă că era vorba despre un înec. Căutându-i-se prin buzunare, aflară că bărbatul era ofiţer britanic şi că se numea William Martin. Cadavrul fu dat în grija vice-consulului Marii Britanii care îşi arătă surprinderea faţă de autorităţile spaniole în ceea ce priveşte dispariţia lucrurilor personale ale defunctului. La cinci zile după descoperirea cadavrului, vice-consulul primi o notă de la serviciile secrete britanice care îl informară că William Martin era deţinătorul unor documente importante ce trebuiau recuperate prin orice mijloace. În ciuda discreţiei autorităţilor, această informaţie nu rămase mult timp secretă şi ajunse la urechile unui spion german fixat la Huelva.

Abwehr (serviciile secrete germane) fu rapid informată despre descoperirea făcută pe coastele spaniole, cât şi graba britanicilor de a solicita documentele maiorului Martin ... Ceea ce nu făcea decât să aţâţe curiozitatea.

În acel an 1943, Aliaţii înaintau în mod echilibrat pe toate fronturile şi o debarcare în Sicilia era prevăzută ca punct de plecare pentru eliberarea Europei. Din nefericire, Marele Stat Major era îngrijorat să vadă că nemţii păreau informaţi de pregătirile invadării Siciliei, ceea ce îi determina inevitabil

să-şi concentreze trupele pe această insulă. Serviciile de informare ale marinei britanice sugerară atunci să se construiască o campanie de intoxicare destinată spionilor inamici.

Churchill crease în acest scop LCS (Secţia de Control londoneză) a cărei sarcină era să elaboreze acest tip de stratageme. Acest grup era compus din coloneii John Bevan (care comanda echipa) şi Ronald Wingate, maiorii Derrick Morley, Noel Gordon, Harold Patavel, doamna locotenent Jane Pleydell-Bouverie, viceamiralul Dennis Wheatley de la Aviaţia Regală, comandanţii James Arbuthnott şi Alan Finter din partea Marinei Regale. Misiunea, la prima vedere, le păru simplă. Trebuiau să-i facă să creadă pe nemţi că debarcarea Aliaţilor în Sicilia nu era decât o diversiune şi că adevărata operaţiune s-ar desfăşura în altă parte, în Grecia sau în Sardinia. Dar cum să-i convingă?

Unul dintre ofiţerii de la LCS avu ideea să scufunde în largul coastelor Spaniei un cadavru pe care l-ar fi dotat în prealabil cu acte false şi documente ultra secrete. De ce Spania? Trebuia ca inamicul să poată să creadă într-un accident de avion şi, pentru ca acest lucru să pară plauzibil, trebuia un loc în care traficul aerian al Aliaţilor să fie important, cum era cazul între Africa de Nord şi Anglia.

Ideea păru interesantă şi primi girul autorităţilor; lipsea doar cadavrul. Alegerea se îndreptă către un înecat de aproximativ treizeci de ani a cărui identitate nu s-ar afla niciodată, la cererea familiei sale; fu decis să fie botezat William Martin şi să fie făcut maior al puşcaşilor marini, născut la Cardiff, în 1907. Odată „angajat" actorul principal, de acum înainte era important să i se creeze un trecut şi astfel interveniră specialiştii contra-spionajului.

Pentru ca acest bărbat să fie luat în serios de către spionii care nu ar omite să se intereseze de el, trebuia să transporte documente importante semnate de o autoritate militară înaltă. Alegerea se îndreptă asupra unui responsabil al Statului Major, generalul Archibald Nye, din Statul Major imperial, care redactase o scrisoare destinată generalului Alexander, comandant al celui de al 18-lea corp al armatei din Africa. Fără ca

lucrurile să fie spuse clar, cititorul avizat putea deduce, prin aluzii, că debarcarea aşteptată nu s-ar face în Sicilia, ci mai degrabă în Grecia sau în alt punct al Mediteranei, fără alte precizări. Sicilia trebuia să treacă în ochii nemţilor ca o tentativă de diversiune destinată să-i momească. Toate informaţiile pe care Abwehr le putea afla în privinţa Siciliei, deşi autentice, ar fi considerate ca făcând parte din stratagemă, ca multe alte piste false, de pură intoxicare. Lordul Mountbatten redactă el însuşi o notă acreditându-l pe William Martin pe lângă amiralul Cunningham, staţionat în Marea Mediterană şi toate aceste documente fură strecurate într-o servietă din piele legată la încheietura mâinii înecatului cu un lănţişor.

Pentru Martin serviciile secrete fabricară din toate piesele o personalitate din care fiecare trăsătură era dublată de un obiect găsit asupra cadavrului. În afară de diversele fotografii şi corespondenţa personală (dintre care o scrisoare aparţinând unei logodnice imaginare pe care o numiră Pam), Martin transporta în portofelul său o scrisoare de la banca sa care îl ruga să alimenteze un cont a cărui descoperire ajungea la 80 de livre. O factură recentă de 50 de livre indica că un inel de logodnă (fără îndoială pentru Pam) fusese cumpărat pe credit de la un bijutier londonez, S.J. Phillips, de pe strada Bond.

Tot ceea ce am fi putut avea în buzunarele noastre se regăsea şi în buzunarele lui Martin; diverse chei, un portmoneu, bilete de metrou şi de autobuz compostate sau noi, două bilete la teatru datate şi rupte, un ceas care nu rezistase scufundării şi, bineînţeles, o placă de identificare militară special gravată tocmai pentru această călătorie. I se strecură, de asemenea, în portofel un permis pentru cartierul general al operaţiunilor combinate, precizând că, la prezentarea acestui document, maiorul William Martin era autorizat să intre, în timpul serviciului său, în acest Stat Major. Documentul era valabil până la 31 martie 1943. Pe scurt, toate aceste detalii ajutau să-l facă pe inamic să creadă că acest cadavru descoperit avusese o existenţă reală înainte de a ajunge pe uscat în sud-vestul Spaniei.

Semnalul operaţiunii, care primise ciudatul nume de „mince meat" (operaţiunea „carne tocată"), nu putu fi dat decât cu girul lui Winston Churchill, căci era clar că, dacă stratagema era descoperită, nemţii ar fi şi mai convinşi că debarcarea avea loc în Sicilia. Churchill acceptă şi Eisenhower dădu undă verde.

La data de 19 aprilie 1943, Martin fu dat în grija submarinului Seraph cu plecare spre Malta. În timpul celor zece zile necesare pentru a ajunge la Huelva, cadavrul fu conservat într-o casetă umplută cu gheaţă şi, la momentul potrivit, fu dus pe punte în plină noapte. Odată ce Mae-West se umflă, locotenentul vasului Jewell spuse pentru el rugăciunea morţilor în timp ce patru ofiţeri în poziţie de drepţi prezentau un ultim omagiu acestui necunoscut înainte să alunece încet în apa întunecată.

Vesta de salvare îi permise să rămână la suprafaţă şi, imperceptibil, cadavrul se îndepărtă de submarin. Soarta a mii de oameni şi succesul unei debarcări depindeau în parte de această pată sumbră pe care Jewell o pierduse acum din vedere; la ceva timp mai încolo, ofiţerul urcă pe punte o plută gonflabilă ca cele cu care sunt dotate avioanele militare în caz de aterizare forţată. Şi aceasta fu încredinţată valurilor cu speranţa că nemţii să fie momiţi cu toate aceste detalii care contribuiau să-i facă să creadă într-un accident dramatic.

Totul se derulă conform planului; sub ochiul spionilor nemţi din Spania, Martin primi onorurile militare înainte de a fi îngropat în cimitirul din Huelva. Pam, presupusa logodnică, trimise o coroană şi un bileţel prin care îşi exprima durerea. Viceconsulul britanic trimise familiei defunctului câteva fotografii de la ceremonie şi o stelă pe care erau gravate aceste cuvinte:

William Martin
Născut la 29 martie 1907
Fiul mult iubit al lui John Glyndwyr Martin
Şi a decedatei Antonia Martin, din Cardiff, Ţara Galilor
Este plăcut şi potrivit să mori pentru propria patrie
Să se odihnească în pace!

Pentru a perfecta şi mai mult stratagema, ziarul *Times* din Londra publică la data de 4 iunie 1943 un anunţ de deces al maiorului Martin. Întâmplarea făcu ca în aceeaşi zi lista să menţioneze şi două alte nume de ofiţeri care chiar pieriseră în mare în aceeaşi zonă, în urma unui accident de avion.

După război, printre nenumăratele documente care căzură în mâinile Aliaţilor, se descoperi un dosar destinat amiralului Dönitz, privind reproducerea unor documente pe care Martin le avea asupra lui. Avură atunci confirmarea că serviciile Abwehr erau într-adevăr eficace: nu le-au trebuit decât paisprezece zile după descoperirea cadavrului pentru a intra în posesia renumitelor documente.

Nu ne putem îndoi că nemţii nu ar fi luat foarte în serios informaţiile obţinute de către spionii lor pentru că mutară o divizie de tancuri Panzer pentru a o trimite în Grecia, acolo unde, conform documentelor interceptate, trebuia să aibă loc debarcarea. Coasta grecească fu pusă în stare de alertă, ziduri de apărare suplimentare fură construite, nave patrulau în larg, şalupe rapide fură grăbite spre locuri unde, de fapt, nimic nu se întâmpla.

Stratagema macabră a britanicilor reuşise.

RĂZBOIUL MINCIUNII

Adesea, trec în posteritate faptele de arme şi dramele care uneori rezultă din acestea; mai rar sunt menţionate acţiunile discrete, ascunse, tăinuite sau uneori uitate de sutele de persoane care, dincolo de aparenţe, se străduiesc să reducă prin stratagemele lor pierderile de vieţi omeneşti.

Pe 23 octombrie 1942 începea bătălia de la El-Alamein pentru care mareşalul Montgomery alinia 230.000 de oameni contra 80.000 de soldaţi din trupele Axei comandate de către Rommel. Pentru a accentua şi mai mult acest dezechilibru numeric, Londra puse pe picioare A-Force al cărei scop era *deception*, cuvânt englezesc care s-ar putea traduce prin „înşelăciune".

Această unitate confecţionă tancuri false din lemn pe care le alinie în rânduri strânse, şiruri de camioane false acoperite cu prelată, tabere acoperite cu pânză şi părăsite care înşelară avioanele de recunoaştere inamice. Înainte de bătălia de la El-Alamein, una dintre aceste coloane de tancuri din carton presat fu distrusă de către optsprezece bombardiere ale Luftwaffe însoţite de treizeci de piloţi.

Benzina era în aceste bătălii din deşert bunul cel mai de preţ, iar proasta aprovizionare a tancurilor cu carburant şi muniţii a fost în parte originea înfrângerii lui Rommel. Pentru a distruge şi mai mult moralul Vulpii deşertului, care, bolnav, trebui în curând să fie înlocuit de către Thomas, englezii desfăşurară kilometri de conducte din cauciuc dând astfel inamicului impresia că Aliaţii nu duceau niciodată lipsă de benzină.

Dacă era hotărâtor ca moralul nemţilor să fie subminat făcându-i să creadă în superioritatea numerică a Aliaţilor, era de asemenea importantă disimularea trupelor englezeşti pentru a beneficia de efectul de surpriză.

„Disimulare", acesta era ordinul pe care A-Force îl primise de la Londra; trebuia să se ascundă de vederea nemţilor o întreagă armată, aproximativ 1.000 de tunuri şi la fel de multe tancuri, cantităţi impresionante de material de tot felul şi aceasta fără ajutorul naturii, care nu propunea decât întinderi plate, nisip şi rare mormane de pietre.

Pentru a realiza această sarcină aparent imposibilă, Londra făcu apel la Geoffrey Barkas, care în calitate de civil era realizator de cinema şi la Jaspar Maskelyne, expert renumit pentru talentele sale de iluzionist. Confruntaţi cu această provocare, cei doi bărbaţi se puseră de acord în a determina înaintarea armatei lui Monty sub o camuflare şi cu o progresie atât de lentă încât nici avioanele inamice care pândeau orice mişcare nu ar observa-o.

Pentru a ascunde mai multe mii de tone de material de război în împrejurimile El-Alamein, Barkas le acoperi noaptea cu plase care, văzute de sus, nu dezvăluiau decât prezenţa unor camioane obişnuite. În alte locuri ţevi de aerisire false fură înfipte în sol pentru a da impresia unor tabere, în timp ce locul ascundea material de război al cărui importanţă trebuia să fie ascunsă de inamic. Planul lui Monty era să înceapă operaţiunea printr-un atac al artileriei, era important să se ascundă mai ales tunurile ale căror forme alungite puteau fi uşor reperate. Specialiştii tăinuirii puseră spate în spate fiecare tun şi maşina care le trăgea astfel încât, acoperit de o plasă care-i frângea formele, ansamblul trecea drept un simplu camion.

Tancurile şi maşinile blindate reprezentând principala forţă din teren, trebui să ascundă 720 dintr-o mie sau cel puţin să le facă să ajungă până pe câmpul de bătălie fără a trezi bănuielile nemţilor. Chiar înainte de atac, blindatele fură trimise spre sud cu viteză redusă, ceea ce nu trecu neobservat de către inamic. Apoi, cum se lăsă întunericul, fură chemaţi înapoi şi primiră ordinul să se retragă în sens invers cu toată viteza. Pentru a dejuca bănuielile, ultimele tancuri trăgeau după ele ramuri de palmier împletite care ştergeau urmele de şenile de pe nisip.

Bătălia de la El-Alamein fu un dezastru pentru Rommel care nu reuşi să salveze decât 12 din cele 500 de tancuri ale sale; cele care nu fură distruse fuseseră abandonate pe loc din cauza lipsei de carburant; mai mult de 30.000 de soldaţi fură ucişi, Afrika Korps nu mai exista. În mai, nemţii şi italienii capitulau cu un bilanţ dezastruos: 600.000 de oameni ucişi sau scoşi din luptă, 8.000 de avioane, 6.000 de tunuri, 25.000 de tancuri, 70.000 de vehicule distruse şi aproape 3 milioane de tone de material de război fuseseră fie pierdute, fie recuperate de către Aliaţi.

UN FALS BERLIN ŞI FALSELE UZINE

Britanicii, bineînţeles, nu fură singurii care au utilizat viclenia de-a lungul războiului. Nemţii, din 1941, temându-se să nu vadă Berlinul bombardat de către Aviaţia Regală, avură ideea de a construi un alt oraş la o anumită distanţă de capitala Reich-ului. Scopul era să-i inducă în eroare pe aviatorii inamici care, noaptea, nu puteau să mai repereze subterfugiul. În campania berlineză, colibe grosolane din lemn fură aliniate în număr mare şi legate între ele prin cabluri electrice. Niciuna dintre aceste colibe nu avea uşă sau ochiuri de geamuri, însă erau umplute cu legături de lemn uscat. Datorită cablurilor, un incendiu putea fi declanşat de la distanţă, ceea ce avea ca şi consecinţă îndepărtarea bombardierelor de adevăratul oraş.

Ziua, un aviator putea să zărească în aparatul său de ţintire un întreg ansamblu de străzi, căi ferate, gări, uzine, depozite şi clădiri diverse la fel de artificiale şi unele şi celelalte. Pentru a perfecta această simulare, falsele străzi erau mărginite de cazemate din lemn iluminate de lumini alburii sugerând o disimulare imperfectă a unui cartier din Berlin la momentul stingerii. Bombele împrăştiate în acest oraş fals nu făceau deci nicio victimă şi cruţau pentru moment capitala.

O stratagemă identică fu utilizată în România, unde uzina petrolieră de la Ploieşti fu camuflată şi dublura sa falsă reconstruită la o distanţă apreciabilă. Cuvele şi rezervoarele false

erau din tablă şi, pentru a da bombardierelor impresia că ţinta lor fusese atinsă, nori impunători de fum negru se ridicau din cuvele false odată cu începerea bombardamentelor.

Însă nu era posibil să disimulezi la infinit o întreagă capitală şi asupra adevăratului oraş Berlin se concentrară eforturile imaginaţiei nemţilor. Anumite cartiere erau uşor de reperat datorită bulevardelor lungi; se hotărî distrugerea planurilor prin clădiri false goale, construite din lemn. Arterele cunoscute îşi pierdură copacii care le mărgineau. Celebrul Unter den Linden (sub tei) fu pe jumătate acoperit de plase de camuflaj amestecate cu crengi care să dea impresia unei pădurici. Căile ferate, puncte de reper importante, fură ascunse sub un sistem de plase care, văzute din cer, dădeau impresia că erau case care mărgineau o stradă anonimă.

Lacurile şi izvoarele din capitală, uşor identificabile prin forma şi întinderea lor, fură modificate prin suprafeţe de lemn urcate pe stâlpi de consolidare şi acoperite cu pământ acoperit cu gazon sau cu arbori. Alte surse de apă mai mici fură total ascunse de simple plase de camuflaj întinse dintr-un capăt în altul.

Bombardierele nemairecunoscându-şi obiectivele, credeau că hărţile lor sunt false sau că s-au rătăcit.

Toate aceste transformări cereau o investiţie importantă în oameni şi timp. Atunci când frunzele erau folosite pentru a ascunde un anumit loc, trebuiau să fie schimbate pentru ca să dea impresia că sunt tot timpul verzi. Gerul permise Aviaţiei Regale să dejoace camuflajul unui teren de aviaţie nemţesc care fusese transformat într-o vastă fermă a cărui câmpuri erau traversate de către canale de irigaţie. De fapt, acestea din urmă erau doar pictate pe pânza care acoperea pistele. Ceea ce nemţii nu prevăzuseră, era că, în timpul iernii, toate râurile şi pârâiaşele dimprejur îngheţară, cu excepţia bineînţeles a falselor canale, ceea ce nu putu să le scape aviatorilor englezi.

În portul Hambourg, bazinele fură ascunse sub pânze, poduri false treceau peste Elba şi Alster şi drumuri false fură trasate pe acoperişul gării. Totuşi, Aliaţii, dacă fură pentru

un timp păcăliţi, reuşiră, ca şi la Berlin, să distrugă oraşul în mare parte.

CU MONTY SAU FĂRĂ MONTY

La 25 mai 1944 la poalele stâncii Gibraltar, un enorm avion militar britanic se aşeza la capătul pistei şi, în timp ce o maşină oficială se grăbea spre aparat, guvernatorul îl aştepta pe ilustrul său vizitator în salonul aeroportului. De pe pasarelă, mareşalul Montgomery zâmbea, vizibil fericit că se găsea la Gibraltar. Învingătorul de la El-Alamein, comandantul şef al celei de a 8-a companie din Egipt, cel care debarcase în Sicilia şi în Italia cu un an în urmă, era aşteptat pe stâncă cu toate onorurile ce i se cuveneau rangului său. Monty era de altfel responsabilul forţelor terestre pentru debarcare şi, bineînţeles, sosirea sa fusese anunţată autorităţilor locale care se grăbiră să rezerve acestei vizite întreaga solemnitate pe care ştiu să o dea Britanicii unei ceremonii militare.

Înainte de a pleca spre Alger câteva ore mai târziu, Monty dori să viziteze Gibraltarul şi, în ciuda spionilor germani postaţi pe aceşti şase kilometri pătraţi la sud de Spania, mareşalul se plimbă ca un turist, fără să se îngrijoreze de enormele responsabilităţi care îi aparţineau în continuarea războiului. Părea evident că, dacă Montgomery se găsea în Africa de Nord, debarcarea în Europa nu era sigur programată pentru a doua zi.

La una dintre ieşirile sale, Monty lăsă să-i cadă o batistă brodată cu iniţialele BLM (Bernard Law Montgomery) şi nimeni din suita sa nu avu grijă să o ridice.

La Alger, acelaşi ceremonial de primire se derulă şi coloana de maşini oficiale se opri în faţa hotelului Saint-Georges pentru a lăsa să coboare, fără nicio rezervă, celebrul personaj şi impozanta sa suită. Instalat într-unul din saloane, Montgomery comandă mai multe ginuri şi trabucuri înainte de a se întreţine cu autorităţile locale.

În realitate acest om era o sosie a mareşalului pe care Secţia de Control Londoneză (LCS) o trimise în Africa de Nord pentru a-i înşela pe nemţi în ceea ce priveşte intenţiile Aliaţilor.

LCS avea birourile în subsolurile de la Westminster şi era condusă de John Bevan, prieten personal al lui Churchill. Raţiunea sa de a fi consta într-un singur cuvânt: dezinformare.

Când Bevan sugeră că ar fi potrivit să-l îndepărteze pe Monty de teatrul operaţiunilor debarcării, cu câteva zile înainte de ziua Z, ideea fu considerată ispititoare. Singurul obstacol important care rămânea: cine urma să joace rolul mareşalului?

Locotenentul-plătitor Meyrick Edward Clifton James fu reţinut pentru două motive: mai întâi datorită fizicului său, surprinzător de asemănător cu cel al lui Monty. Mai mult, putea juca personajul învingătorului lui Rommel cu multă uşurinţă pentru că fusese actor ca civil şi jucase în mai multe turnee de teatru în provincie. Locotenentul acceptă cu plăcere această promovare neaşteptată la titlul de mareşal, îşi lăsă mustaţa să crească, se antrenă să surâdă încreţindu-şi ochii şi arboră cu mândrie noua sa beretă ornată cu două insigne militare dominate de coroana regală.

Timp de câteva zile Clifton James îl observă pe adevăratul Montgomery, se strădui să imite mersul şi gesturile sale, vizionă mai multe filme în care modelul său trecea trupele în revistă, saluta milităreşte, strângea mâini, lua aerul serios sau iritat.

Montgomery îşi dădu acordul ca sosia sa să se arate în mod făţiş la mii de kilometri de locul ales pentru debarcare, însă ceru în plus ca locotenentul să primească, pe toată durata prestaţiei sale, solda de general, care nu-i putu fu refuzată.

Falsul mareşal fu deci instalat în Alger şi aprecia această desfăşurare de consideraţii şi aceste mărci de respect, chiar dacă era încă surprins să vadă ofiţeri superiori care-l salutau îndreptându-şi poziţia sau făcând linişte atunci când intra într-o cameră.

James îşi iubea rolul, dar nu-l putu îndeplini la perfecţie. Înclinaţia sa inoportună pentru gin şi trabucuri, pe care adevăratul Montgomery nu le putea suporta, ajunseră în final o problemă şi LCS consideră că e preferabil să se pună capăt operaţiunii. Falsul mareşal îşi regăsi epoleţii de locotenent în avionul care-l conduse în Anglia.

DEBARCAREA DE LA 1943

Acest vicleşug al Aliaţilor este un exemplu a ceea ce a fost acest „război al minciunii" desfăşurat din 1943 când Normandia fu aleasă pentru debarcare.

Această dezinformare dusă până întra-acolo încât anumite discursuri sau intervenţii publice sau chiar conversaţii private ale lui Churchill şi Roosvelt fură împodobite cu informaţii false pe care Bevan le cerea să fie răspândite în mod „oficial".

Când membrii CNR-ului (Comitetul Naţional al Rezistenţei) veneau la Londra ca să afle instrucţiuni, Churchill le dădea uneori, tot timpul la sfatul lui Bevan, informaţii false menite să intoxice Abwehr-ul, serviciile secrete inamice, în cazul în care cei capturaţi din rezistenţă ar vorbi sub tortură.

În cartea sa, *Războiul secret contra lui Hitler*, vechiul şef al CIA, William Cassey explică cum Aliaţii inundară Franţa cu informaţi false cu scopul de a dezorienta ocupantul.

Din 1943, LCS puse pe picioare planul Starkey, care anunţa debarcarea pentru 1 septembrie 1943 pe coastele din nordul Franţei. Scopul ascuns al acestei manipulări era să determine nemţii să-şi concentreze aviaţia spre vestul ţării, acolo unde Aviaţia Regală şi Aviaţia Americană puteau să-i facă să sufere cele mai mari pagube.

Pentru ca stratagema să funcţioneze, şi populaţia franceză trebuia convinsă că eliberarea era aproape. Rezistenţa primi numeroase mesaje interceptate de către serviciile secrete nemţeşti, mesaje care confirmau date şi locuri. Cei din Rezistenţă se pregăteau de sabotarea căilor de comunicare, hărţuiau

convoaiele inamice, aruncau în aer liniile telefonice, prădau podurile, desfăşurau o activitate intensă cu un entuziasm cu atât mai real cu cât credeau că se apropie sfârşitul războiului.

Presa americană şi britanică lăsă să se scurgă câteva informaţii atent cântărite pentru a nu trezi bănuieli. La 17 august 1943, BBC anunţă clar populaţiei din ţările sub ocupaţie germană, şi mai ales francezilor: „Eliberarea ţărilor ocupate a început. Este timpul să se pregătească toate acţiunile plănuite." Câteva zile mai târziu, agenţia *United Press* declară: „Şefii Rezistenţei franceze se arată astăzi încrezători în iminenţa următoarei invazii a Franţei."

Au fost cerute rugăciuni în bisericile engleze pentru a aduna bunăvoinţa divină asupra soldaţilor americani care, în curând, vor debarca pe plajele din nordul Franţei.

Pentru a le întări convingerea nemţilor, atacurile aeriene fură intensificate la Pas-de-Calais, distrugând astfel mijloacele de comunicare indispensabile inamicului pentru a permite tancurilor blindate şi convoaielor să ajungă exact în punctele în care se presupunea că vor debarca Aliaţii. Rezistenţa, încă o dată, contribui la dezorganizarea inamicului şi totul concură la crearea pe cele două maluri ale Mânecii a unei agitaţii inteligent construite din toate piesele.

LCS făcuse atât de bine lucrurile încât atunci când avu loc adevărata debarcare în Normandia, la 6 iunie 1944, Hitler nu crezu rapoartele Abwehr-ului. Era convins că Normandia nu era decât o diversiune destinată să înşele şi că adevărata invazie ar avea loc la Pas-de-Calais, în locul unde Canalul Mânecii este cel mai strâmt. Hitler era atât de convins de aceasta încât menţinu cea de a 15-a armată a generalului Von Salmuth pe poziţii la Pas-de-Calais până în august 1944, privând astfel de întăriri preţioase trupele germane din Normandia.

Însă toate aceste informaţii false avură de asemenea şi consecinţe dramatice pentru Rezistenţa franceză care suferi pierderi importante.

O altă consecinţă nefastă a planului Starkey: trebui să se dea contraordinul anulând operaţiunea şi fu dificil de măsurat impactul şi decepţia pe care aceste false veşti bune le avură asupra moralului populaţiei civile franceze.

Totuşi, planul Starkey putu fi considerat ca o repetare a adevăratei zile Z. LCS evaluă efectul pe care-l avu asupra duşmanului, observă cum acesta din urmă reacţionă, ceea ce-i permise să îmbunătăţească şi mai mult dezinformarea.

În iunie 1944, Pas-de-Calais fu încă o dată regiunea cea mai bombardată. Nemţii, văzând-o, fură convinşi că se pregăteau să facă faţă invaziei în acest loc. Avioanele lor de recunoaştere survolară în mod regulat coastele engleze, regiunile Kent şi Sussex. Putură să fotografieze şirurile de autovehicule, de tancuri, de avioane, câmpuri întregi, toate false, din carton sau din lemn, mai adevărate decât natura. Pentru a le face şi mai autentice, echipe special antrenate inundară undele cu mesaje false, comunicări radio false, informaţii eronate, toate bineînţeles interceptate de serviciile nemţeşti care concluzionară asupra unei activităţi febrile ce anunţa debarcarea în acest loc.

Însă Aliaţii, după cum vom vedea, nu rămaseră acolo.

PARAŞUTIŞTII ZILEI Z

„Charlotte şi Dudule au murit."

Noaptea de 6 spre 7 iunie 1944. Sub cortul său pe care se prelingea ploaia, un tânăr locotenent de douăzeci şi trei de ani pe care îl vom numi Jean studia pentru a douăzecia oară fotografiile aeriene mărite puse în faţa sa.

De la sfârşitul lunii mai, unităţile paraşutiştilor francezi FFL erau ţinute în secret în spatele a trei rânduri de sârmă ghimpată la interiorul zonei interzise, în tabăra Fairford, la sud de Anglia.

Jean tocmai aflase de la colonelul său că va fi paraşutat în această noapte cu grupul său în spatele liniilor germane, la est de Bretania, cu misiunea de a tăia toate mijloacele de comunicare între vestul Franţei şi Normandia, spre care se vor îndrepta în curând întăririle inamice, imediat ce nemţii ar fi înţeles că debarcarea începuse.

Jean se mai aplecă o dată asupra unei fotografii, punându-şi la ochi un micuţ aparat optic care-i permitea să vadă în relief toate denivelările, drumurile, casele, cursurile de apă... Urmărind detaliile cu vârful creionului, Jean îşi rememora instrucţiunile: trebuia „să aterizeze într-un lan de grâu, în apropierea unei ferme care (cuprindea) două corpuri de clădire şi, în curte, era o căpiţă de fân alungită, perfect vizibilă pe fotografia în relief... la fel ca şi toate ruinele, rambleurile, curbele căii ferate de la nord de Caulnes...", să arunce în aer această cale ferată într-un anumit loc, să efectueze un număr de sabotaje menite să dezorganizeze inamicul, să contacteze Rezistenţa şi să se alăture celorlalţi paraşutişti într-un loc anume pentru continuarea operaţiunilor. Chiar dacă Jean cunoştea toate aceste instrucţiuni pe de rost, nu se putea opri să nu le recitească.

Câteva ore mai târziu, ofiţerii fură chemaţi să se alăture colonelului pentru un ultim briefing. Apoi, toţi paraşutiştii primiră în sfârşit lucrurile care le permiteau supravieţuirea în zona ocupată.

Englezii, care concepuseră acest echipament nou şi discret, ştiau că paraşutiştii trebuiau să utilizeze viclenia, fiind desprinşi în grupuri mici, fără speranţă de sprijin în plină noapte. Dacă erau făcuţi prizonieri, anumite obiecte trebuiau să le faciliteze evadarea.

Materialul trebuia să dezvăluie câteva surprize; conţinea, printre alte obiecte mai puţin obişnuite, „o vestă de corp, tricotată cu ochiuri mari dintr-o sfoară foarte groasă. Era suficient să desfaci un nod, într-un anumit loc de pe vestă pentru ca aceasta să se transforme într-un ghem de sfoară lungă de mai bine de zece metri, destul de rezistentă pentru a permite unui prizonier să scape printr-o fereastră de la un etaj înalt.

„În jurul gâtului, paraşutiştii purtau un adevărat scapular ca şi cum aceşti soldaţi fără credinţă sau lege căutaseră o oarecare protecţie divină împopoţonându-se cu acest pandantiv. În realitate, dosul acestui scapular era acoperit cu o peliculă fină care era suficient să o răzuieşti pentru a face să apară o mică busolă camuflată.

O ferăstrău pentru metale, lung de cincisprezece centimetri, era cusută fie în căptuşeala pantalonului, fie în grosimea epoletului de la veston sau ascuns pur şi simplu în talpa unei papuc. Acest mic instrument era suficient pentru a tăia gratiile unei închisori.

O hartă a Franţei şi a vestului Europei dintr-un material foarte subţire era de asemenea ascunsă între dublură şi materialului vestonului. În acest loc se găsea şi o rezervă de bilete de bancă franceze şi germane, resurse utile sau chiar indispensabile unui candidat la evadare. (...) Rămânea doar să li se asigure subzistenţa în momentele dificile; părea simplu, însă să reuşeşti să camuflezi vitaminele, chiar foarte concentrate, nu era uşor. Li se dădea totuşi o mică cutie numită

„raţii de urgenţă" care cuprindea comprimate de toate felurile, inclusiv carne şi un fel de drog „lovitură de bici" care trebuia să le permită să sară peste orice povârniş şi, timp de câteva ore, să îndure un efort fizic extraordinar.

Englezii nu uitaseră chiar să adauge un săpun mic de toaletă, o lamă de ras model redus şi o lamă de schimb.[3]"

În afară de acest obiecte destinate să le permită supravieţuirea pe un teritoriu infestat cu duşmani, paraşutiştii aveau un număr impresionant de arme şi alte obiecte diverse. Astfel, Jean şi ceilalţi ofiţeri primiseră:

Un pistol mitralieră, cu încărcătoare şi muniţie,
Un Colt de 9 mm,
Două grenade de mână,
O grenadă antitanc,
Un pumnal,
O mină antitanc,
Explozive diverse,
Creioane pentru explozie cu întârziere,
„Tyrebusters" pentru a exploda pneurile vehiculelor,
Un post de radio cu baterii de schimb,
Câte un binoclu,
Un ceas,
O busolă,
Un creion care să pivoteze pe un inel magnetizat, altă busolă,
Douăzeci şi patru de ore de raţii, mâncare concentrată, ciocolată, zahăr, lapte concentrat,
Pastile pentru doping dacă era nevoie, gumă de mestecat,
O raţie de whisky, prima armă universal utilizată la sosirea la sol,
Un cuţit universal,
Un sac tirolez,
Un sac de dormit cu husă impermeabilă,
Un colac de salvare Mae West, pentru traversarea râurilor,

[3] Conform cărţii *Am sărit pe teren francez*, de Jean Appriou

O bilă sau o pastilă fosforescentă pentru a-l repera pe cel care mergea înainte în patrulele de noapte,

O plasă de camuflaj pentru a acoperi cascheta,

Un triunghi de pânză galbenă, semn de recunoaştere pentru aviatorii aliaţi,

O torţă electrică,

Douăzeci de metri de fir electric pentru a da foc explozivelor, pentru a face contact cu bateria postului de radio,

O cutie de pansamente, morfină, etc.,

O a doua pereche de papuci cu talpă de pâslă, silenţioasă, pentru mişcările de angajare pe timpul nopţii,

O undiţă, două cârlige,

Aţă de cusut, ace,

Hârtie igienică.

În afară de antrenamentul pentru luptă, paraşutiştii primiseră o instruire detaliată pentru a păcăli câinii poliţişti, numeroşi în armata germană: cel mai bun mijloc pentru a face un câine să-ţi piardă urma este să cobori într-un pârâu, să urci pe cursul acestuia vreo douăzeci de metri şi să ieşi pe malul opus. Dacă nu este nici un pârâu în apropiere, paraşutistul „dispune de o fiolă ermetic închisă şi care conţine un produs lichid a cărui caracteristică este o duhoare puternică (...) Mergând încet, desface fiola, răspândeşte pe sol în mai multe locuri conţinutul flaconului. Iarba este imediat impregnată de un miros îngrozitor (...) Duhoarea este atât de puternică încât simţul olfactiv al animalului este anihilat pentru mult timp[4]".

Celelalte mijloace indicate paraşutiştilor pentru a se debarasa de câini era să urineze pe un zid; câinele poliţist nu ar omite să ridice laba în acelaşi loc ceea ce l-ar determina să piardă mirosul celui pe care-l urmărea. Astfel odată ajunşi la sol paraşutiştii primiseră sfatul să urineze pe paraşuta lor pe care o abandonau în acel loc.

---

[4] Conform cărţii *Am sărit pe teren francez*, de Jean Appriou

Orele care-i separau pe paraşutişti de debarcare deveneau din ce în ce mai dificil de suportat. Toţi îşi verificau încă o dată echipamentul; ofiţerii îşi reciteau instrucţiunile; foarte aproape, avioanele erau gata de decolare. De dimineaţă informaţiile erau difuzate în tabără prin megafon şi, între comunicate, aceleaşi două discuri se succedau neobosit, ceea ce, pe termen lung, îi irita şi mai tare pe ocupanţii taberei. Aceste două melodii trebuiau să le fie familiare pentru că serveau drept semnal pentru toate emisiunile radio destinate paraşutiştilor implicaţi în operaţiune: *Pe podul din Avignon* va indica începutul emisiunii şi *Salut şi plec pe drumurile Franţei* va indica sfârşitul acesteia.

Atunci când motoarele avioanelor bubuiau deja pe aeroportul din Rivenhall în această ultimă noapte înainte de ziua Z, un ofiţer de transmisie veni să-i înmâneze solemn lui Jean un pachet neaşteptat.

„În ultimul moment, comandamentul considerase util să îmi acorde un mijloc suplimentar de comunicare cu baza noastră din Anglia: era vorba de porumbelul călător (...). În cutie, liniştiţi, doi porumbei de casă aveau să străbată Marea Mânecii agăţaţi de gâtul meu, să coboare în paraşută şi să participe în felul lor la campania din Franţa". După ce luase la cunoştinţă nota explicativă privind buna folosire a acestor zburătoare, Jean se pregăti de îmbarcare şi se gândi că era prima oară când doi porumbei deveneau paraşutişti: „Fură consideraţi ca nişte adevăraţi combatanţi, aveau o identitate; inelul de aluminiu fixat pe laba stângă avea diverse inscripţii specifice, un număr matricol, ca orice soldat din operaţiune".

Cu cei doi porumbei în cutia lor, Jean urmat de oamenii săi se îndreptă spre Abermale, unde avioanele erau aliniate în ordine numerică pe pista de decolare. Mica coloană se opri în faţa celui de al paisprezecelea, cel care corespundea numelui de cod pe care Jean îl primise pentru întreaga operaţiune Overlord. De acum înainte era Pierre 14.

Exact cum fu prevăzut, aterizară la douăsprezece şi treizeci de minute noaptea în lanul de grâu a cărui fotografie Jean o

văzuse în tabăra de la Fairford, sărutară pământul francez, pământ pe care nu-l mai revăzuseră de patru ani, din ziua în care, la apelul generalului De Gaulle, traversaseră Marea Mânecii cu riscul de a-şi da viaţa.

Distrugerea liniei de cale ferată se făcu fără piedici şi Jean deschise postul de radio pentru a asculta alte instrucţiuni; auzi primele note din *Cea de a cincea simfonie* de Beethoven care-i permise timp de treizeci de secunde să regleze calitatea recepţiei. Apoi, din nou, timp de treizeci de secunde, *Pe podul din Avignon*, care anunţa mesajele BBC.

„Tuturor celor cu numele de Pierre" indica că mesajul care urma privea toate unităţile de sabotaj răspândite în Bretania. La douăzeci şi patru de ore după ce atinse solul, Jean primi primul său mesaj personal: „Alo, Pierre 14"; acesta cerea ofiţerului şi oamenilor săi să meargă să verifice rezultatele unui bombardament pe care Aviaţia Regală îl efectuase în noaptea precedentă pe pod.

Al doilea mesaj era următorul: „Alo, Pierre 14, Agamemnon şi Beatrice sunt bolnavi, repet..."

Acest mesaj enigmatic ordona paraşutiştilor să se alăture bazei din nord, Samwest, în apropiere de Bourbiac pentru a întări campania Leblond.

A doua zi, un nou mesaj: „Alo, Pierre 14, Charlotte et Dudule vă aşteaptă".

Jean înţelese că Samwest cedase atacurilor germane şi că trebuia să se îndrepte spre baza din sud, de la Saint-Marcel, în Morbihan. Avea nevoie de cinci zile pentru a deplasa mica sa trupă mergând noaptea prin sate. De-abia plecat, un nou mesaj îi întrerupse marşul:

„Alo, Pierre 14, Charlotte şi Dudule au murit". Mesajul repetat de trei ori indica că baza din sud fusese şi ea distrusă. Ca de obicei, sfârşitul emisiunii fu anunţat cu *Salut şi plec pe drumurile Franţei*[5].

---

[5] Conform cărţii *Am sărit pe teren francez*, de Jean Appriou

Nu le rămânea decât să se descurce pentru a supravieţui cu propriile lor mijloace... Ceea ce şi făcură. În aceeaşi noapte, alte mii de paraşutişti cunoscură destine excepţionale. Însă majoritatea dintre ei nu ştiau că, cu câteva ore înainte de a atinge solul, Aliaţii inundaseră inamicul cu informaţii dintre cele mai contradictorii posibil, atât de bine încât, în Statul său Major, mareşalul Von Rundstedt nu mai ştia ce să creadă.

MANECHINE PARAŞUTISTE ŞI CAMIOANE FALSE

Din diversele puncte ale coastei normande, rapoartele privind răspândirea paraşutiştilor ajungeau la Paris şi niciun cartier general în cauză nu putea evident să confirme precizând locul şi importanţa forţelor paraşutate.

Cel de al 84-lea corp anunţa că luptele erau angajate în apropiere de Saint-Marcouf. Divizia 711 telefonă Cartierului General şi anunţă că paraşutiştii tocmai aterizaseră în apropiere de Cabourg. Luftwaffe afirma că bimotoarele îşi lăsaseră oamenii în apropiere de Caen...

La trei dimineaţa, generalul Max Pemsel, şeful Statului Major al celei de a 7-a armate, îşi inspecta hărţile şi, cu cât trecea timpul cu atât numărul de ace creştea, fiecare dintre ele semnalând aterizarea paraşutiştilor. Cu nerăbdare, cerea confirmări prin telefon, importanţa coborârilor, naţionalitatea paraşutiştilor... Adesea informaţiile obţinute nu erau foarte precise sau se contraziceau.

Era într-adevăr o invadare a Europei de către Aliaţi, această debarcare pe care nemţii o aşteptau şi de care se temeau în acelaşi timp? Aceste paraşutări în Normandia nu erau destinate să semene neliniştea sau să sprijine vreo acţiune a Rezistenţei franceze? Aliaţii nu doreau să lase impresia că debarcarea ar fi avut loc în largul Mânecii pe când adevărata invadare s-ar face într-un spaţiu strâns, la Pas-de-Calais? Ofiţerii generali, atât la Berlin cât şi în Franţa, nu ştiau ce să creadă.

Pentru a spori această neliniște, Aliații se folosiră de o stratagemă, împânzind în spatele liniilor germane sute de manechine de cauciuc în uniformă de paraşutişti şi care, odată ajunşi la sol, declanşau un schimb de focuri cu pistoale mitralieră. Aceste paraşutări în plină noapte antrenau riposte imediate de fiecare dată cu un mesaj trimis Cartierului General pentru a semnala atacul. Atunci când nemții își dădură seama că nu era vorba decât de manechine, răul era deja făcut şi un al doilea mesaj, anulându-l pe precedentul, nu făcea decât să crească nebunia generală în aceste prime ore ale zilei Z.

Hitler însuşi, în Cartierul său General din Berchtesgarden, crezu într-o falsă ofensivă destinată să-i deturneze atenția şi forțele de la Pas-de-Calais, unde, era convins, ar fi avut loc adevărata invadare. Trebuie să spunem că Aliații nu neglijară nimic pentru a-i convinge pe nemți: porturile şi coastele regiunii Douvres erau pline de camioane din lemn, de nave false ancorate şi de tabere artificiale al căror scop era să inducă în eroare avioanele de observare germane. Generalul Patton, considerat de către dușman ca cel mai bun ofițer de blindate dintre aliați, fu chiar ținut la distanță de operațiunea Overlord şi se arătă în mod regulat în regiunea Douvres. Stratagema reuşi în aşa fel încât cea de a 15-a armată, în subordinea generalului Von Salmuth, stabilită în regiunea Calais, primi ordinul să-şi păstreze poziția până în luna august! Această eroare fatală îi privă de apărătorii coastelor normande de ajutorul a mii de oameni care rămaseră nefolosiți în aceste prime săptămâni ale invadării.

FALŞI INFANTERIŞTI NEMŢI ÎN ARDENI

Decembrie 1944. Wolfram Schaffner îşi petrecea opt ore pe zi în biroul său să citească dosare, să adune circulare, să claseze documente. Unica fereastră din micuţa cameră se deschidea spre Altbrunenplatz şi, afară, Berlinul, zi după zi, se clătina şi mai mult sub bombardamente. Noutăţile de pe front nu erau bune şi Wolfram credea că administraţia germană de care depindea îl uitase pur şi simplu în gaura sa cu riscul de a muri, la douăzeci şi trei de ani, strivit sub imobilul său. Biroul său era o anexă obscură a SD-ului, Sicherheitsdienst (serviciul de securitate al Reich-ului) şi primea puţine vizite, cu excepţia celor a altor angajaţi ai serviciului care aduceau teancuri de documente la arhivat.

Într-o zi, unul dintre aceste documente îi atrase atenţia în mod deosebit. Avea însemnele obişnuite ale regimului nazist şi marea ştampilă roşie cu „secret" (dar toate documentele sau aproape toate îl aveau), însă ceea ce îi imobiliză privirea, fură cuvintele „care să vorbească perfect engleza". Descoperi că această corespondenţă venind de la un serviciu care-i era necunoscut, era destinată tuturor şefilor de tabere postate în Germania:

„Către toţi şefii de tabere staţionate pe teritoriul Reich-ului: Trebuie să furnizaţi în cel mai scurt timp, la serviciile de mai sus, numele şi încorporările soldaţilor din subordine care sunt capabili să vorbească perfect engleza. Informaţie ultra confidenţială şi urgentă."

Schaffner se grăbi să-i semnaleze superiorului său că el corespundea profilului cerut şi, la mai puţin de o săptămână, fu convocat în cartierul Toergarten din Berlin împreună cu alţi tineri de vârsta sa.

Instructorul, deşi era neamţ, nu li se adresă decât în engleză cu un puternic accent american şi trebuiră să răspundă la fel. Scopul acestei formări era infiltrarea printre liniile americane peste tot unde era posibil şi în toate eşaloanele, cu scopul de a perturba la maxim liniile aliate în vederea ofensivei care se pregătea.

În acest sfârşit de an 1944, Eisenhower era pe punctul de a invada Germania când, într-o ultimă tresărire, nemţii, cum o făcuseră şi în mai 1940, lansară o ofensivă în Ardeni. Hitler era convins că tancurile sale Tigre ar avea putere asupra celor patru divizii americane care se întindeau pe 120 de kilometri de front, ar ajunge până la Anvers şi astfel ar putea izola armatele britanice de cele americane, până când armata V2 ar fi pe poziţii. Bătălia din Ardeni trebuia să înceapă şi Schaffner, care nu luptase încă, participa într-un mod original.

Nemţii îşi aruncară ultimele resurse în luptă. Deja de câteva săptămâni, numeroşi prizonieri americani fuseseră trimişi înapoi şi fură total despuiaţi: uniformele, cizmele, armele, lenjeria de corp, lucrurile personale, plăcuţele de identificare, documentele, raţiile fură prădate şi adunate într-un loc secret.

Schaffner se trezi încorporat în brigada 150 în subordinea lui Otto Skorzeny ai cărui comandouri aveau misiunea de a provoca panică printre americani. Împopoţonaţi cu uniforme americane pe cască sau la brasardă având literele PM pentru Poliţia Militară, cu buzunarele îndesate cu pachete de Lucky Strike, gume şi tablete de ciocolată, falşii infanterişti şi plutonul lor de cinci Jeep-uri primiră ordinul să se infiltreze noaptea în spatele liniilor inamice între Clervaux, Wiltz şi Longvilly, să se deplaseze continuu şi să distrugă indicatoarele rutiere. Coloanele americane din divizia 28 de infanterie căzură în capcană pe aceste drumuri înzăpezite, acuzând Statul Major că le-a furnizat hărţi inexacte. Dezordinea din intersecţii fu uneori de nedescris, falşii infanterişti grăbind coloanele de tancuri în direcţia opusă sensului de mers.

Mai multe comandouri întărite cu vreo zece oameni deghizaţi în infanterişti, fură paraşutaţi noaptea în spatele frontului american, cu ordinul de a distruge liniile de comunicaţie. Diferitele unităţi, rupte de Statul lor Major, primiră ordine şi informaţii contradictorii sau se treziră total izolate şi fără indicaţii.

Alte grupe reuşiră să pătrundă noaptea în posturile inamice pentru a pune mâna pe emiţători, pentru a trimite mesaje false şi a sabota centralele telefonice. Altele intrară fără să fie tulburate, mestecând gumă, în primăria din Souillé ocupată de un general, pentru a aduna toate informaţiile pe care le considerară utile. În panica care urmă în primele ore ale atacului diviziei 12 de blindate în regiunea Amblève, la sud de Liège, confuzia era la culme şi nimeni nu dădu atenţie grupului lui Schaffner care, urcat spre nord, primise ordin de a păzi un pod peste râul Ourthe. Coloanele americane, fugind în faţa înaintării tancurilor Tigre, explodând toate trecerile pentru a întârzia contraatacul german. Falşii infanterişti nu avură nicio dificultate în a-i înşela pe genişti care se pregăteau să plaseze dinamita sub arcade. Podul astfel menţinut intact permise blindatelor să-şi urmeze înaintarea.

Pentru a amplifica confuzia, blindatele le lăsau înaintea coloanelor pe cele capturate de la inamic dar ocupate de echipaje nemţeşti. Înainte ca americanii să-şi dea seama de subterfugiu, mai multe dintre blindatele lor fuseseră distruse de propriile lor tancuri.

În ciuda îndrăznelii lui Schaffner şi vicleniei de care falşii infanterişti au dat dovadă în timpul bătăliei din Ardeni, ofensiva ultimei şanse se soldă cu un eşec sângeros: nemţii pierdură mai mult de 100.000 de combatanţi şi 300 de tancuri. Nimic nu-l mai împiedica de acum înainte pe Eisenhower să se grăbească spre Berlin şi să termine cu regimul nazist.

CUPRINS

Cuvânt-înainte 7
ȘIRETENIA FEMEILOR 9
RĂPIREA SABINELOR 15
DESPARTE PENTRU A CUCERI 19
PÂINEA ȘI APA, DOUĂ TRUCURI PSIHOLOGICE INUTILE 25
CAII DIN SPARTA ȘI CALUL TROIAN 29
BACCHUS RÂDE ȘI ALBINUS PLÂNGE 37
COPIII DIN MAYENNE 41
VICLEȘUGUL UNUI SFÂNT 45
O ADEVĂRATĂ JOSNICIE 51
PODUL MOBIL 55
VIRTUOASA CASTELANĂ DIN KERJEAN 63
ȘILINGUL REGELUI 67
VICLEȘUGURI DE PIRAT 73
PERIPLUL DOMNULUI DURAND 79
PIRATUL ERA O FEMEIE 85
LUI MALET, UN MALET ȘI JUMĂTATE 91
ZIDARUL IMPERIAL 95
SUBOFIȚERUL MAINBERGER 99
BACH-NHIN, TONKIN 103
SUBMARINUL CONTRA NAVEI CARBONIERE 107

SPIONUL KAISERULUI 111
FALȘII PRIETENI AI DEFUNCTULUI 117
„KENAVO": BRETONI CONTRA GESTAPO 121
OBIECTIV SAINT-NAZAIRE 125
ÎNECATUL SE VA NUMI MARTIN 129
RĂZBOIUL MINCIUNII 135
PARAȘUTIȘTII ZILEI Z 145
FALȘI INFANTERIȘTI NEMȚI ÎN ARDENI 153

COMENZI – CARTEA PRIN POŞTĂ

EDITURA PARALELA 45
Piteşti, jud. Argeş, cod 110174, str. Fraţii Goleşti 130
Tel./fax: 0248 214 533; 0248 631 439; 0248 631 492
Tel.: 0753 040 444;
0721 247 918.
E-mail: **comenzi@edituraparalela45.ro**
sau accesaţi **www.edituraparalela45.ro**

Tiparul executat la *Graficprint*
www.graficprint.eu
e-mail: comenzi@graficprint.eu

TOTAL

De-a lungul istoriei conflictelor umane, capii militari au reportat adesea victoria prin viclenie, dacă doar simpla utilizare a forței nu le-o permitea.

Din timpuri îndepărtate s-au găsit apărători ai stratagemelor militare care, dacă nu aveau privilegiul unei confruntări directe, măcar permiteau cruțarea vieților umane.

Astfel era grecul Tucidide, care considera că cel mai bun general era cel care se pricepea cel mai bine la vicleșuguri. Asemenea și Homer, care, stabilind ca principiu prealabil că trebuie să faci cel mai mare rău posibil dușmanilor tăi, recomandă utilizarea împotriva acestora a înșelătoriei, de orice natură ar putea fi aceasta.

Istoria noastră este jalonată de aceste subterfugii care, fără să apară în povestirile oficiale, au schimbat adesea cursul lucrurilor. Chiar dacă sunt opera unor mari strategi sau fapta unor mici șmecheri anonimi, Daniel Appriou ne arată aceste vicleșuguri de geniu în această carte foarte bine documentată, care se devorează ca o culegere de nuvele.

Iată câteva dintre cele mai uimitoare stratageme ale istoriei, din Antichitate până la al Doilea Război Mondial:

- Desparte pentru a cuceri
- Caii din Sparta și Calul Troian
- Șiretenia femeilor
- Răpirea sabinelor
- *Kenavo*: bretoni contra Gestapo

Daniel Appriou este profesor și expert judiciar. A publicat numeroase eseuri la Editura Pré aux Clercs, printre care *Rendons à César* și mai recent, *Ces jours qui ont fait l'histoire* la Editura Acropole.

ISBN 978-973-47-1334-9

PARALELA 45 EDITURA